

Officerarna hade musik och dans varje kväll i officerssalongen, med sina fruntimmer. Några hade sina fruar med sig. Oftast varade deras bal till fram på småtimmarna. De (officerarna) ville helst att inte vakten i kompanigatorna ropade "ver da" när de kom hem, utan sade "Tyst, tyst, det är bara jag" och skyndade att tillkännagiva sig innan vakten som de såg närma sig hann öppna munnen ens. Nattvakt skulle utgöras av den i tältet, som av jourkorpralen blev därtill utsedd, i 2 timmar, varefter han skulle avlösas av näste man, som kunde vara från ett annat tält. Vakten begynte kl 11 på kvällen och fortfor till kl 1, därefter från kl 1 till kl 3 och från kl 3 till kl 5, då tapto blåstes, då alla beväringarna skulle stiga upp och samla ihop sin halm vid tältets utkanter och breda kapporna däröver, samt sopa "golvet", dvs marken. Men officerarna och de flesta korpralerna blev vanligen liggande ännu en timme åtminstone. Ibland hände det att den som skulle avlösa vakten blev liggande, och då fick den stackaren som gick vakt inte avlägsna sig förrän den andre kommit, men sådana överläggare fick någorlunda passa sig, ty det vankades arrest ifall den förorättade klagade för det högre befälet.

På fältet utanom lägrets ena sida hade samlat sig all slags lycksökare, liksom till en marknad. Här fanns karamell- och andra krämare av alla slag, skjutbanor, vaxkabinett, ringkastning, ljusskygga albinos som sålde tokiga visor och "radenger" m fl. De hade för det mesta tält uppslagna, men var alla småkrämare och visförsäljare huserade om nätterna är ej gott att veta. Kanske logerade de i bondgårdarna, på något avstånd från lägret. Cigarrhandlare sålde för 1,50 a 2 kr 100 st stora cigarrer i lådevis. Ibland tog de en hop cigarrer och höll dem mellan bägge händer och frågade vad vi ville ge för dem på slump, och hur lite vi vågade bjuda 75 eller 50 öre så fick vi dem vanligen. De var granna utanpå, men tände man på dem, så brann de inombords så att elden kom strax upp i munnen. De var för löst virade och sedan vi provat på eländet, så var det inte lönt att pojkar kom och bjöd ut sina cigarrer mer till oss. Men så hade de ju ändå lurat ett par 3 kr ifrån de flesta rökarna bland beväringarna och även mig. Det blev nog en ansenlig summa.

En "geschäftmakare" som förtjänade fler pengar än någon av de andra, och tillika med så enkel inrättning, var en pojke som hade ett litet bord, på vilket var placerat 2 stöttor med en tvärså emellan vid övre änden. I mitten på tvärså var fästad en tråd och i änden på tråden en kula av trä, som hängde tätt ner mot bordsskivan. Så utlovade pojken eller karlen att han betalade ut 50 öre till var och en som kunde fatta i kulan och ta den emot sig samt släppa den tillbaka förbi en kägla som stod mitt emellan stöttorna på bordet, och när kulan kom tillbaka skulle den stöta omkull käglan, men lyckades han inte slå omkull käglan så kostade slaget eller försöket 50 öre. Det såg ut att vara en lätt sak att vinna 50 öre och en massa folk skockade sig alltid omkring hans bord. Men det var nästan omöjligt för alla att kunna slå omkull käglan. För att visa att det inte var omöjligt, så fattade pojken själv kulan och hur ofta han ville, kunde han utföra konststycket till stor förargelse för de som förlorat. Men en beväring som hade gott om pengar föresatte sig att lära knepet och öva sig så länge, att han skulle kunna det såväl som ägaren, och efter dagligen företagen övning, där han ömsom vann och ömsom förlorade, dock mest det senare, ända tills han förlorat 50 kr. Sedan begynte han att ta igen sin förlust och det var dessa strider som lockade så många åskådare. En dag slog han omkull käglan 30 slag i rad, men då förbjöd ägaren honom att slå vidare, så det blev kanske inte säkert att han fick taget igen hela sin förlust.

Att tala om allt väsen som utspelades på denna marknadsplats utom lägret bleve för långt. När vi fått våra strumpslitningspengar, som gick delvis åt att betala förlorade persedlar och björkekvastarna, så bar vi tälten tillbaka till "klostret" och halmen utom lägret och sopade platsen så väl, att inte ens en hackelsepipa blev kvar på hela området. Sedermera samma dag kom de samma gubbarna som avhämtat våra kläder och körde dem på de tomma gatorna och välte av lass efter lass, där var och en fick känna igen sina kläder och ta dem på sig. Den som fått mina och kamraternas kläder i vårt tältlag kom inte förrän alla de andra redan fått sina, och vi begynte bli oroliga däröver. Men slutligen kom Per Larsson i Allarp och vi fick de usla kronopaltorna av oss och kröp i våra egna igen, varvid alla våra onda föresatser mot Per Larsson var bortblåsta. Jag minns inte om det var 1kr eller ½ kr han fick av varje beväring för att han tillvaratagit kläderna. Sedan stoppade vi kronans kläder i kalvapåsarna och dinglade iväg med alltsammans att avlevereras igen där vi fått dem. Med detsamma som vi återfick våra egna kläder återkom tjuvpojkslynnets igen och med knapp nöd kunde löjtnanten ta reda på skaran då vi gick upp till Herrevads kloster med de gamla kläderna. Här och där fällde de varandra, eller sparkade till kalvapåsen på den som gick framman om, så påsen for över huvudet på syndaren som på marken skyndsamt måste ta upp den och hänga den på axlarna. Men när löjtnanten var på ett ställe och hotade, så gjordes det likadant på ett annat ställe.

Samma dag hemmarsch med viftningar emot lantfolket som vi tågade förbi. Vi kom till S Vram igen där våra hemmavarande var till mötes med skjutsar. "Koffertaskjutsarna" som hämtat våra koffertar förut om dagen var även framme i S Vram. Så fortsattes hemresan, efter intagna förfriskningar i S Vram och på Fleninge gästgivargård, mot hemmet och därmed var första årets beväringstjänst tilländalupen. Efter att ha vilat oss ett par dagar i hemmet och vi koffertkamrater delat våra grejer, så var det att åter fortsätta med vagnmakeriet, men varför inte min läromästare som var husar, varit ute på Ljungbyheds exercisplats på samma tid som jag, har jag aldrig fått reda på. Han var 52 år då jag började lärotiden, kanske hade han tjänat i 30 år, så han hade någon sorts undantagsställning och troligen tog han avsked.

Vagnmakeriet är ett mycket vidlyftigt och konstigt snickeri, i och för sig, men vår mästare åtog sig också nästan allt slags träarbete, med undantag av husbygge. Till desto längre bort en kund anmälde sig, desto hellre ville mäster tillmötesgå dem framför de närmare boende, ändå han visste att han aldrig kunde hinna med att fullgöra det som beställts av hemmakunderna. Vi var nästan alltid 4, när sonen arbetade med, men ibland 5 arbetare, inberäknat mäster. Såsom ett exempel får anföras: En bonde som kallades för Halte Göran inne ifrån Mölle i Brunby sn, 2 mil ifrån Malmstens, kom in och beställde en ny fjädervagnsträverk. Joho, mäster åtog sig med glädje att göra ett träverk färdigt att avhämtas om 14 dagar, ändå att vi inte på minst ett halvår kunde få det gjort som vi förut skulle göra. Om 14 dagar kom Göran: "Nå, är vagnsträverket färdigt?". "Nej, det är det inte, men om en vecka är det färdigt" svarade Malmsten. "Ni har väl börjat på det då?" "Nej, det har vi inte, men som sagt, om en vecka". Han fick en sup och nöjde sig. Men nu dröjde Göran i 14 dagar, för han tänkte nog att inte komma för tidigt, och kom och skulle säkert avhämta träverket till vagnen. Men när han nu åter hörde att det inte ens var påbörjat, så blev han ju arg och yttrade sig: "Men Herre Gud, vad blir här av detta, du lovade så säkert att det skulle vara färdigt, och nu 8 dagar däröver!" "Ja, men nu om lördag i nästa vecka blir det färdigt", sade Malmsten. "Ja, det lovades förut lika säkert." "Nej, inte så säkert som nu", sade Malmsten. Åter fick Göran en sup och lät sig nöjas.

Men när nästa vecka var gången, kom han efter vagnen. Vi hade allesammans måst åsidosätta allt annat för att hinna med den. Vagnmakeriet var ett av de strängaste yrkena på den

tiden, då inga maskiner användes. Jag såg allt, gjorde ritningar och skrev upp alla mått och vinklar. Tiden gick och till nästa år så dog min mor, som jag först måste begrava innan jag åter måste ut på Ljungbyhed och exercera. Men nu kom vi ej ut så tidigt på året, ty den första kontingenten beväringar hade ju först varit där. Andra årets beväringsexercis var olik den första i flera avseenden, bl a skulle de gamla stamsoldaterna, rotesoldaterna, ut på samma gång, så vi skulle inställas varannan beväring och varannan soldat i ledet. Nu liksom förra året var det kungjort att vi inte fick ha koffertar, men när det gick för sig utan anmärkning det första året, då tänkte vi att det gick an en gång till, och därför hade vi alla koffertar med oss. Mönstringen i Helsingborg hade vi ju undanstökat i fjor, så det gick jämförelsevis makligt andra året. Inte heller blev det något slagsmål av mellan gruvarbetarna i Billesholm och beväringar, men vi skulle ju infinna oss i S Vram liksom förra året. En officer tog emot och räknade upp oss, varefter vi fick inlogera oss var vi ville och kunde, men kl 1 om natten skulle vi infinna oss i densamma kringbyggda bondgården, Nils Perssons, som förra året begagnades till mötes- och uppbrottsplats. Vi fick (jag och min kusin och koffertkamrat Nils Persson från Långaöd) tillika med en del sockenbor inlogera oss på ett ställe som hette Lars Perssons i S Vram. På samma ställe fick vi äggakaka och fläsk för 75 öre personen. 4 av oss: Nils Persson i Långaröd, Johannes Larsson i Brandstorp, Peter Svensson (möllare i Väsby) och jag, hyrde in oss i själva salen i boningshuset. Jag minns inte så noga vad det skulle kosta, möjligen 50 öre per man.

Sedan vi ätit och språkat med dem från hemtrakten ute på gården varande kamrater och bekanta, så gick vi ju in i salen, och där på en skänk låg en kortlek. Den tog vi i bruk och spelade kasino vid ett bord mitt i rummet, och fortsatte därmed i ett par timmar, då vi tyckte att vi skulle lägga oss, varför vi gick ut ett slag, men då undrade mor i huset om vi allerede kom upp av sömnen. Hon trodde att vi legat och sovit hela tiden för att vi varit så tysta. När vi upplyste henne och hennes man, som också kom fram, att vi funnit en kortlek på skänken och suttit och spelat, så utbrast de: "Det var då de snällaste exerepågar vi nånsin haft i vårt hus, som suttit så tysta så vi trodde att ni sovde". Ute på gården och i ladorna hölls jämt palaver, sång, svärjande och skratt. En som hette Sven Swan hade fått näsblod. Stor näsa hade han, och inte ville blodflödet upphöra. Då var där någon spefågel som inbillade honom att han skulle gå bort till den stora av poppelträ urholkade vattenhon, som stod på gården vid brunnen, och sticka sin svananäbb i vattnet. Han lydde och låg länge framstupa med näsan i vattnet, men det tycktes ej göra åsyftad verkan, ty när han reste sig upp så var det likadant igen. Han fick bannor av Lars Persson för det han fördärvade vattnet för kreaturen, de vill ej dricka ur hon och förargad som Swan var, både för det ena och det andra, så utbrast han: "Det är en satans näsa!" Vi andra måste skratta åt uppträdet och några yttrade: "Det kan vi nog se!". Hur länge Swan fick dras med blödningen vet jag inte. Men vid uppställningen hade han "fått bukt" med den.

Vi gick in och skulle sova, naturligtvis med kläderna på. Endast rockarna tog vi av oss, men dels låg vi 2 st på en soffa som var så lång att vi hade fötterna emot varandra och skulle försöka sova på den hårda träbänken, och de andra 2 låg på bara golvet med hoprullade mattor under huvudena, och dels eller till huvudsakligaste orsak varför vi inte kunde sova, var att vägg om vägg med salen, just den väggen där soffan hade sin plats, var ett "huggehus" och där var några skrikhalsar och brännvinsdrinkare inhysta, som jämt störde med sitt oljud så att ingen sömn för oss blev möjlig. En bland de värsta skrikarna var en som hette Gustav Liljeblad från Hustofta. Han sjöng jämt: "Aldrig så lite lättar det livet, och aldrig så lite så roar det mig". Vi var innanom väggen och tänkte och talade åtskilligt om dem där utom väggen, men sova fick varken vi eller hans kamrater, om de än velat. På utsatt tid samlades vi i Nils Perssons gård, där samma orosliv som förra året uppförts. Vi uppräknades

och avmarschera kl 1 mot Söderåsen, och efter omkring 4 timmars marsch och raster var vi för andra gången framme på Ljungbyhed. Våra koffertar var ditkörda dagen förut av desamma som vi då hade lejt och betalt. Liksom förra året tycktes man ej bry sig om att ta emot oss, utan lät oss stå och vänta i timtal. Men äntligen blev vi uppräknade och med oss några gamla soldater som också mött upp i S Vram. Genast skulle vi marschera till klostret efter allt som behövdes. Men tält behövde vi inga detta året, ty nu hade det under vår bortovaro uppförts 3 stora kaserner av timmerstockar. Vi hade aldrig förut sett sådana hus med stock efter stock lagda på varandra till väggar. Dessa hus var nog 24 alnar breda och 60 alnar långa och täckta med papp.

I kasernerna var det logement även på loftvåningen, i takstolen, med sängar över varandra både i nedre och övre våningen. I de understa sängarna skulle de gamla soldaterna ligga och i de övre sängarna skulle beväringarna ligga, dessa som väl ansågs lättare kunna klättra. Vi beväringar var helst belåtna med att ligga överst, när vi såg att bottnen i våra sängar var ganska otät, ty dels hade de spontade bräderna torkat så där var sprickor mellan dem, och dels var där knaggar lossnade, så att sand, fint halmboss och annat kunde falla ner igenom hålen till stort obehag för dem som skulle ligga i de undre sängarna. En gång hände det också att en beväring råkade bli full och spydde en massa i övre sängen. Utåt natten begynte de gamla soldaterna att svärja och bullra. Vi andra vaknade allesammans och satte oss upp i våra sängar. Vakthavande officeren som hette sergeant Strömmersten kom in och begynte ryta, att om vi inte ville vara tysta så skulle det bli arrestering och allt ont. De gamla soldaterna klagade över att det rann spyor ifrån de övre sängarna, så att de inte kunde ligga i de undre. Syndaren som var orsaken blev upptäckt. Han befalldes att stiga ner och marschera på golvet i bara skjortan i månskenet. Vid vändningarna stapplade han och måste bekänna att han var rusig, ty det ville han från början förneka.

Han blev dömd till arrest för beteendet, men det ville inte hans kamrater vara med på och förklarade, att då de varit i samma lag och druckit och ingen av dem var full, så var inte han heller full, och skulle han ha arrest, så skulle de också ha arrest, oaktat det de alla var nyktra. I annat fall ämnade de med våld befria honom. De reste sig upp och klädde på sig, för att ta honom ifrån de soldater som fått befallning av officeren att arresterera honom. Syndaren fick ju lov att bli påklädd först, så det dröjde en stund, men han kunde själv klä på sig. Det artade sig till tumult och sergeanten kallade på löjtnanterna, som bodde i det yttre rummet. De kom påklädda inrusande och hotade med krigslagens hela stränghet, om någon vågade sig på att göra motstånd mot befälet. Arkebusering var det minsta de hade att vänta sig, om de tredskades. De måste då låta soldaterna bortföra kamraten, ty de förstod att det inte kunde bli på annat sätt. Han fick 3 dagars arrest samt att själv skura sängen, både den övre och den nedre.

Vi fick vardera en filt, en madrass och en huvudkudde. Några lass råghalm framkördes och avvältades på marken utanom lägret. Där skulle allesammans, både soldater och beväringar, dra åt sig så mycket halm de ville stoppa i sina madrasser och huvudkuddar. De som inte varit så försiktiga att ta nål och tråd med sig från hemmet, måste köpa sådant av krämare, som just var tillstädes för detsamma. De som hade sådant i kofferten, fick gå och hämta det. Ett stort område av flera tld vidd blev upptaget med krypande soldater och beväringar, som på alla fyra förde, stoppade och tryckte var i sitt bolstervar. Det såg ut som en hel hop svin i en halmstack. Några stoppade i sina madrasser så mycket halm, att de (madrasserna) blev hårda och trinda som hösäckar, och sydde så starkt för öppningen i varet. Likadant med huvudkudden, och därmed trodde de att det var bra. Så fick de tid att slåss med halmviskor, grymta som svin och slå kullerbyttor över sina madrassknutar.

Men så kom befälet och kasserade deras stoppning och allt deras arbete. Inte kunde någon ligga på en madrass som var så hårt stoppad rund och hög, att man kunde trilla av den. De måste sprätta upp sin synad, dra ut den mesta halmen igen och sy på nytt för öppningen. Men svordomar och rytande medföljde rekonstruktionen, följd av vi andras skrattsalvor. Jag hade åtvarnat mina kamrater att inte fylla i så mycket halm, utan lagom. Det var i alla fall en syn att få se 2.400 män på en gång ligga på marken och stoppa madrasser. Vem som sedermera gjorde fältet rent och sopade bort resterna av halmen vet jag knappast, men troligtvis några beväringar, som kommenderats till "handräckning" och förrättade det arbetet.

De som kom på handräckning fick hugga ved, bära vatten till köken eller som det kallades "kokeriet", samt lägga torvvallar vid skyttegravarna och markera vid skjutning, ävensom att hjälpa till i kokeriet med diskning. Men till handräckning skulle i främsta rummet kommenderas sådana beväringar som korpralen utpekade eller nämnde, såsom varande de dummaste eller odugligaste till att exercera. Vi hade ett "svin", som det första året då vi låg i tält, blev kommenderad att vara i kokeriet hela tiden. Han hade ont i magen och sket i byxorna så det rann igenom strumporna och ner i pjäxorna, och när han tog av sig skor och strumpor höll vi på att kräkas av stanken och uppmanade honom att bada, men han varken badade eller bytte kalsonger, oaktat det han var hemma ej långt från lägerplatsen. Han hette Thomas Thelander.

Vi sovde gott på våra bolster med en filt över oss, och värmen blev för stor ibland, ty i samma rum där vi låg var 85 man, så fönstren fick ofta stå vidöppna om nätterna. En beväring som hade sitt hem i närheten av Ljungbyhed hade varit hemma en kväll och fått en fjäderkudde med sig att lägga under huvudet. Det var samme Thomas Thelander som ovan omtalats. Han hade väl beklagat sig över att endast ha en halmstoppad kudde under huvudet, eller hade hans föräldrar ömkat sig över honom. Alltnog, han lade sig på sin huvudkudde, men knappt hade han lagt sig till ro förrän hans närmaste man med ett ryck drog undan huvudkudden och slängde den över flera beväringar bort till andra sidan, där någon tog och placerade den under sitt huvud. Nu måste den stackars Thelander krypa i bara skjortan över de andra, tills han nådde den som hade kudden, men när han nått så långt, slängde denne kudden om igen till hans plats, där åter en tog och lade den under sitt huvud. När så syndaren krypande och svärjande nådde sin plats igen, så kunde han kanske få fatt i sin kudde och lägga sig till ro igen.

Men när hans närmaste man märkte att kudden inte längre hölls fast, så var det detsamma igen. Med ett rutsch flög kudden bort till andra sidan igen, och jakten var åter igång. Detta upprepades varje kväll, men kunde endast ske innan nattvakten, den förenämnde officeren, kom in i logementet. Vi hade ett horn i sidan till Thelander för han plågade oss med stanken förra året, då han gick i kokeriet och inte ville rengöra sig. Ett annat spektakel var, att de som bodde på övervåningen i huset passade på där det var knaggahål, dvs knaggen kunde falla ur någon bräda, att stoppa allehanda smuts och orenlighet, eller spotta genom hålet ner på oss beväringar som låg i ovensängarna i nedre våningen i huset. Nu var husen nya, men hurdana skulle de bli sedan, när bräderna torkat. Då lär det inte bli vidare trevligt för dem som skulle sova under dessa loft. Det behövde inte vara knaggahål, ty bräderna var otäta ändå, så sand och jord från deras skodon, som bodde där uppe, begynte rätt mycket tränga igenom springorna. Men det var ju ändå många gånger bättre att bo i dessa kaserer än i tälten.

I logementen fick vi inte alls ha matvaror av något slag, inte heller våra civilkläder eller koffert, men trätofflor, skor, borstar, blanksvärta o dyl fick vi ha under de nedersta sängarna. Nå, var skulle vi ha haft vår proviant, om vi hade åttlytt kungörelsen där det förbjöds oss att medföra koffert? Några träbänkar var placerade vid kasernerna att sitta på i fria luften, men de var ju endast ett fåtal emot vad behovet hade fordrat, men bättre med något än intet. Förra året hade vi ingen bänk att sitta på vid tälten. Omkring lägret var där uppsatt ett 3 alnar högt staket av spjälor spetsade upptill, samt grindar och vakt vid dem om nätterna. I hörnen där staketen möttes i rät vinkel, var 6 baljor av ek med järnhandtag, satta att begagnas till pissoirer. Runt om dessa baljor var nerstuckna i jorden små lövbjörkar som skydd. När baljorna blev fulla, befalldes några beväringar att bära dem 300 steg ut från lägret och tömma dem där. Latrinhusen var byggda utom lägret över gravar i jorden, och väggarna av gamla skottavlor med hål vid hål efter kulor. Husen var så breda att där kunde sitta 6 personer i bredd tvärs över från den ena väggen till den andra. Så var där 2 sådana diskar mitt emot varandra, med högt ryggstöd bakom varje och med några alnars mellanrum emellan diskarna, och ryggen mot varandra. Ingång på gavlarna på huset. Här samlades folk vid rasterna i sådan mängd att somliga stod med byxorna i näven och svor på dem som satt, att de skulle skynda sig så mycket som möjligt och ännu fortare, för att lämna dem plats. Ibland då nöden var stor sprang somliga upp och satte sig ovanför ryggstödet, men det var riskabelt, ty de som satt lyftade dem i benen så de kunde få överbalans och falla baklänges i den nedanför varande latringraven.

Så hände också en gång, att en syndare som satt sig över ryggstödet blev lyftad i benen, tog överbalans och ramlade ner i latrinen som gick över hela karlen. Där var ju nära alnstjockt med gödsel i graven, så den stackaren kunde knappt krypande nå väggen, där han med igenmurade ögon, öron och alla lemmar stod nödställd som en drunknande. Han kunde knappt svärja, för han tordes inte öppna munnen en gång. Men då tyckte vi ju också, till en början när han föll överbord, att det var lustigt och skrattsalvor och hurrarop hördes långt utom huset, så att en mängd folk skyndade dit för att ta notis om vad där stod på. De som ryckt "stackaren" i benen och därmed orsakat hans fall, blev beordrade att också hjälpa honom upp, ty det var ju ingen som ville röra vid honom annars. De måste ta honom i händerna och draga honom utmed väggen och lyfta tills han kunde räcka till att själv fatta i ryggstödet och klättra upp igen. Befäl kom ju tillstädes och befallde fältväbeln att låsa upp spruthuset och skaffa fram en brandspruta som skulle fyllas med vatten. "Syndaren" ställdes framför strålen, och fick göra helt om, helt om, under det vattnet sprutades på honom med all kraft. Efter erhållen "dusch" fick han vara fri, men hur kunde det komma sig att han inte fick andra kläder? Han kunde ju visserligen byta med linnekläderna tills "habiten" torkat, men sedan fick han begagna samma "elände" och hans kamrater kunde knappt bärga sig för den stank som spreds hela tiden därefter av de "genompyrda" kläderna. Väggen i latrinhuset där olycksfågeln halades upp blev alldeles tät, ty alla hålen efter gevärskulorna blev igenmurade på en bred "stråk" på väggen, tillkännagivandes sedan hela tiden var äventyret försiggått.

En annan gång, då var det ingen trängsel på latrinen med mycket folk, så kom där in en skollärare som hette Hammarlund. Han skulle ju vara finare än vi andra, så han hade egen kostym. Han hade då blårandig linnekostym med 2 fickor i rocken utanpå liksom i en kavaj. Som förut nämnts så var där inga sådana fickor i kronans linnerockar. Han kom in på latrinen och slängde till med rockaflikarna när han satte sig, så att en hel hop silverpengar som han stoppat lösa i fickorna flög ut på disken och trillade ner genom nästa hål. Han reste på sig, rev sig bak örat och tittade på tillställningen. Sedan knäppte han kläderna och gjorde sig iordning att gå. Men ett par andra beväringar som också åsett händelsen, frågade om de fick pengarna ifall de kunde ta upp dem ur

latrinen. Det medgavs, och dessa 2 beväringar överenskom med varandra att dela lika sig emellan av fyndet och hjälpas åt på så sätt, att den ene skulle krypa med huvud och armar genom hålet i disken och att den andre skulle hålla honom i benen så att han inte störtade ner i träcket. Den ene lade sig ner genom hålet (vi blev fler och fler åskådare) och den andre fattade i hans ben med all makt, och sänkte så honom så långt ner att han kunde nå att plocka upp pengarna. Men några av dem hade studsats långt hän, så att plockaren hade svårt att nå dem, och vid det han sträckte sig efter dem, kom hans ben att glida något i händerna på den som höll i dem. "Släpper du efter, din sjutusende djävul?" skrek han med huvudet neråt. "Skynda dig då för fan, nu kan jag inte hålla längre!" skrek den andre till svar. "Du är väl inte galen att du släpper, försök nu om du kan hala mig upp, för nu kan jag inte nå fler", sade han nerifrån. Han uppe måste ta i av alla krafter och det var knappt han orkade hala upp kamraten, men det gick och besväret glömdes snart när pengarna uppräknades och utgjorde 6 kr 50 öre, således 3,25 kr per man.

Löjtnant Wilkens svin rotade håll under fotträet i latrinhuset, kröp ner och gick omkring i träcken så att endast trynet och en strimma av ryggen syntes upp av stora svin. Detta året var det inga beväringar som hyrde tält, men några spisade ändå i marketenteriet. Vi fick en liten snäll korpral som hette Leo och var endast 19 år gammal, såldes yngre än vi. En kapten fick vi som hette Carlsson och avancerade till major. Han blev vanligen varje morgon topp rasande och svor i ilska en hel hop innan allt blev klart vid uppställningen. Han tyckte nog själv att det var mycket, ty han sade ibland: "Det var djävulen vad jag får skrika!". Sedan han sålunda vredgats befallde han "Chorum". Vid chorum var det en gammal soldat som sjöng såsom försångare och varje gång han skulle sjunga behagade kaptenen att ställa sig mitt framför honom och glo på honom rätt i ansiktet, varav den stackars karlen kände sig högst besvärad naturligtvis, så att han darrade på tonen och blev blossande röd i ansiktet och även förargad av vad som av vem som helst skulle betecknas som trakasserier.

Det som var den huvudsakliga orsaken till kaptenens dagliga raseri var en annan soldat som hette Lindqvist och hade no 1. Denne ropades ju alltid först upp, men som det aldrig inträffade att han var framme i rätt tid någon enda gång, så begynte kaptenen att svärja och aldrig så litet det sedan var något i olag, så blev han mer och mer uppeldad och skrek och svor än värre. Vi uppmanade den där Lindqvisten ständigt att han skulle passa på att komma i rätt tid, men det blev alltid detsamma. Det längsta han kunde komma, det var att han kom några steg efter med kläderna uppknäppta och geväret i näven, och då blev det samma visa som vanligt, för att han inte kunde passa på och vara i ordning såväl som de andra. Han teg och tog emot bannorna naturligtvis, ty en krigsman får inte försvara sig mot befälet. Då blev ju krigslagen som är 100 gånger orättvisare än civillagen tillämpad med försvårande omständigheter och subordinationsbrott. Det skall tigas, lidas och sedan klagas, men naturligtvis utan att få någon rätt. Att inte kaptenen lät karlen få arrest eller annat straff, torde bevisa att han hade ett bättre hjärta än man kunde förmoda, fastän han hördes till att vara sträng. Möjligen hade han prövat på Lindqvist också med straff och funnit det vara utan verkan, varför han lät nåd gå före rätt.

Om söndagarna skulle det göras "kyrkoparad" av hela regementet. I fyrkant uppställdes, med fotfolket vid 2 sidor, samt artilleristerna och husarerna vid tredje sidan, och musiken, prästen och de högre officerarna vid den fjärde sidan, men de andra officerarna kommenderades av kaptenen "Officerare framför fronten marsch". De framträdde då, var för sina kompanier. Den fjärde sidan intogs dessutom av från kringliggande orter ditkommen civilbefolkning. Menigheten höll sig bakom musiken och prästen. Regementspastorn hette Högstädt och blev

sedermåra kyrkoherde i Jonstorp och Farhult socknar i Luggude hd. Han kunde tala så högt att vi tydligt hörde det även långt ifrån. Hela kyrkparaden varade vanligen endast ½ timme, men om det var solsken så svimmade alltid några, oaktat vi fick stå lediga och knäppa upp bandoläret och rocken om det behövdes, samt kunde få kallt vatten att dricka om någon blev törstig. Det skulle nämligen vara vissa vattenbärare från vart kompani och gå bakom lederna med vardera 4 kopparkannor som hängde över axeln med läderremmar, och låta folket få att dricka, efter som någon vinkade eller gav tecken därtill. 4 sådana kopparkannor eller krus med lock till blev tilldelat varje tätlag, att användas till vatten- och kaffehämtning, men de flesta skaffade sig själva en bleckkopp till kaffekopp, annars måste man ju dricka kaffet ur locket på kannan. Varje kanna rymde också ½ ”kanna” (= 1 1/3 liter eller 1 stop). Man fick se ibland på kyrkparaden hur själve vattenbäraren svimmade och ramlade omkull, så att locken gick av kannorna och han själv blev överspolad med vattnet. Det skramlade till så det väckte uppmärksamhet och munterhet på långt håll.

Alla som svimmade blev omhändertagna och ledda, om de kunde gå, annars burna och asade hem i kompaniets sängplats av ett par eller fler kamrater som knäppte upp deras kläder och baddade huvudet på ”stackaren” med vatten. De flesta som svimmade, så var orsaken inte så mycket solhettan och stillaståndet, utan just det övermått brännvin som de druckit för mycket, ty ingen enda nykterist svimmade. Predikan begynte kl 10 f m och ”kyrkoparaden” var en ståtlig syn med den stora fyrkanten och allt folket i sina bästa uniformer. Kaptenen kommenderade var sitt kompani: ”Officerare framför fronten marsch”. Och då framträdde officerarna och ställde sig med vita epåletter och plymer i mössorna, blänkande värjor och uniformsknappar, framför sitt folk. Vi hade ju våra tjocka blåa vadmalsskläder på oss, det var de bästa vi hade, men så skulle knapparna också vara ovanligt blanka, och vi slapp bära kalvapåsarna, men gevären skulle vi skyldra med och husarpojkarerna skulle dra sina sablar och skyldra med dem. Korpralerna skulle ha en plym av svart tagel i mössan och en bred rak sabel, som kallades för ”huggare”, vid sidan.

Efter kyrkoparaden var vi fria till uppställningen till mat vid middag och sedan fria till kl 5 e m, då vi fick 1 timmes exercis. Jag och många andra fick permission att gå till Skärälid, till husarlägre och Herrevads kloster en söndag, och som de lovade att återkomma till kl 5, så fick så många som ville permission. Några kom igen och var fulla, de hade fått brännvin av husarerna och det hade blivit därvid, för befälet ville helst inte bry sig om det, bara de inte förde oljud under exercisövningen. I synnerhet var det en som inte kunde övertalas av befälet att vara lugn. Han fick 1 dags arrest för att nyktra till och hette S P Svensson från Väsby. Om pingst och midsommar anordnades fester för soldater och beväringar. Därvid förekom dragkamp, klättring på såpade stänger som var grävda lodrätt i marken och höga som telegrafstolpar, samt på linor upphängda lerkrus som skulle sönderslås av dem som därtill anmält sig. Med förbundna ögon skulle de gå från en viss plats fram och slå sönder något av krusen. Somliga krus var fyllda med jord, andra med vatten, och innehållet föll i kragen på den lycklige vinnaren, när han i sin blindhet lyckades råka en kruka. En olyckshändelse inträffade i det att 2 krukslagare kom för nära varandra och blinda som de var slog den ene med en knölpåk och råkade den andre på munnen (Truls Hultberg från Hustofta), så att en av framtänderna slogs av och hela ansiktet svullnade upp, och Hultberg måste avföras till doktor.

Alla kämparna hade försett sig med en ett par alnar lång stake och alla de tävlande skulle ju inte tillåts marschera på en gång. Prytz måttade ett gruvligt slag, men som han slog bom, svepte han runt i tomma luften och råkade Hultberg som ovan sagts. Truls skulle också klättrat på såpade stänger, men genom slaget på munnen blev han nu oduglig till allt. Han kunde knappast

svärja så man kunde förstå det och blodet flöt neråt hela karlen då han fördes till doktorn, sedan fick han lägga sig med sin plåga. Rätt goda pris utdelades, i synnerhet för dem som ville klättra på de såpade stängerna, men stängerna var ju tjocka som telefonstolpar så man kunde inte gripa om dem med handen. Överst på den ena stängen var fäst ett nytt cylinderur. Humbug bedrevs mycket av dem som klättrade. De hade byxfickorna fulla av sand för att göra händerna tröga då de stack dem i fickan. Men ibland hände det just när de kände med den ena handen i sanden att de då förlorade taget om stängen med den andra handen, som ensam skulle uppehålla kroppstyngden, och i ett rutsch bar det av ända ner till marken. Sedan var det omöjligt för samme man att gå upp igen, i synnerhet om han strävat med och var kommen högt upp, och så mycket större förlust var det. Ordspråket besannades att den som vill kliva högst upp, faller djupast ner. Säkerligen kunde det hänt, att om de hållit fast om stängen med bägge bara händerna, så hade de haft bättre utsikt ifall de ju kunnat hålla sig kvar, att då lyckas. Det blev nu endast så att de förtjänade sig en skrattsalva av åskådarna.

Vid dragkampen skulle 12 man från vart av 2 olika härader hålla fast i ett tjockt rep med knut på mitten. En skåra i marken till märke för att visa vilken sida om knuten kom till sist, utgjorde bedömning av vilken 12:a som var starkast. Vi lugguditer blev segrare över bjärehäradstolvan, och drog motparten flera alnar med knuten över på vår sida. Kaptenen i vårt kompani bjöd på punsch i sitt tält de 12 man som hedrat Luggude härad. Efter tävlingarna var där anordnat dans, med regementsmusiken som spelmän. Dansen om kvällen var på en av timmermännen byggd dansbana av bräder, men alldeles för liten, varför en oerhörd trängsel uppstod. Jag minns vår gamle snälle kapten von Bergen, han gick där och rökade en stor cigarr (något som han alltid brukade) när han såg att trängseln blev för stor, då kom han fram till banan och uppmanade oss (inte med rytande kommando) "tillbaka lite där, ynglingar". Vi tyckte att hans smekande stämma gjorde oss gott i hjärtat. Vi lydde beredvilligt och om han velat befalla oss det mest svåra, så hade vi gjort det, för han tog oss med storm, och ännu efter snart 60 år kommer en saknadens tår i ögat vid minnet av den människovänlige kaptenen.

Vid midsommar men även vid andra söndagar brukade en mängd civila komma och hälsa på sina söner eller släktingar, och då blev det riktigt marknadsliv med att bese vaxkabinett och komedier och höra på positivspelare, samt bjuda varandra på kaffe eller annat i marketenteriet. I tälten och i kasernerna fick dock inga civila gå in utan särskild tillåtelse. Det nämndes nyss om timmermännen. Dessa var en särskild pluton för sig, som bestod av några av stamsoldaterna särskilt uttagna till timmermän, och som inte utförde någon annan exercis. De skulle öva sig med att bygga en kavelbro över en liten mosse med vattendamm, som var belägen ett stycke utom lägret. I samma damm brukade jag och min kamrat Nils Persson bada och tvätta fötterna dagligen. Vi gav då akt på hur timmermanssoldaterna byggde på denna kavelbro. Det gick så sakta att det knappt syntes att det avancerade med ett spant då och då, alldeles som endast att fördriva tiden. Om fienden varit "hack i häl" efter, hur skulle det då ha gått?

Mot slutet av exercistiden det andra året blev det tillställt med en stor fältmanöver. Det kom då kronobergare, blekingar och hallänningar till Ljungbyhed. Kronobergare och blekingar skulle ha ett vitt band om mössan. Vi andra hade inte annat än våra vanliga mössor. Alle man undersöktes av doktor eller annat befäl, för att få reda på vilka som var plattfotade eller krokfotade, sjuka eller friska. Alla plattfotade fick stanna hemma och passa de sjuka och se till lägret. Det blev en ganska ansevärd skara som kasserades och som således ej fick medfölja. Inte alla dessa fick stanna

hemma för kroppslite eller sjukdom, utan en stor del av dem hade så dåliga skor, att de ej ansågs kunna hålla under de långa besvärliga marscherna. Det hände likväl, som förut nämnts, att några tappade klackarna. Innan vi skulle ut på fältmanövern skulle vi proviantera dagen förut. Varmt var det så "ravnen gabade" och i våra linnepåsar skulle vi ha vår mat. Befälet varnade oss för att medtaga smör, men några öppnade och gjorde hål inne i brödkakan och lade in smöret, men det smälte likväl och rann ut. Spegefläsket och osten var det enda som ansågs, av de gamla soldaterna, att kunna medföras, utan att smälta av hettan. Men jag och min koffertkamrat ansåg ändå att fläsket smälte och några med oss likatänkande beslöt sig för att sälja fläsket. De tog var sina sönderskurna remsor och gick utom lägret och sålde dem och kom igen och berättade att de fått 8 och 10 och några 12 öre per man för sin fläskportion. Jag inbillade nu mina fläskkompanjoner (vi var 4 som fick en fläskskånke eller stycke ihop) att vi skulle låta det vara helt, så kanske vi fick ut mer för det, än om det styckades. Förslaget blev godkänt och jag anförtroddes att realisera uppfinningen, och lyckades erhålla 3,50 kr för hela stycket. Stor blev glädjen när jag strax kom igen med sådant glänsande resultat jämfört med de andras, och grämlse och avundsjuka hos dem som sålt sitt fläsk för nästan ingenting. Vi sålde våra kronbrödkakor också hela och fick 50 öre kakan, och för dessa pengar köpte vi fint bröd eller sötbröds rågrödslimpor. Vi fruktade att få ont i magen av det sura kronbrödet under marschen, varför vi ansåg limporna såsom lättätligare, utan annat sovel än osten, men den räckte inte länge.

Sill minns jag inte om det delade ut någon till fältmanövern, men jag tror nog att vederbörande fruktade sig för den törst denna skulle kunna förorsaka, i synnerhet som det var sådan hetta. Ifall sill utdelades så sålde vi den, för vi hade ingen sill med oss och inte heller såg jag någon annan som hade sill med sig. Varmt blev det, alldeles förskräckligt, och de som hade fläsk eller smör med sig blev nersmorda på sidan av det smältande födoämnet, så vi som inte tagit med oss något därav skattade oss lyckligare. Svårt var det att få något att dricka i värmen. Stannade vi någon gång vid en bondgård, där det fanns vatten i brunnen, så blev rasten av så kort varaktighet att om en "stackare" hunnit få upp en spann vatten och nätt och jämt begynt att dricka, så drog och ryckte de andra törstiga i spannen så att vattnet skvalpade ut på alla håll, och den som drack fick nästan ingenting heller. Men knappast en till hann med att sätta munnen till ämbaret, förrän det genast kommenderades "ställning" och "framåt marsch". Ibland kunde det hända att några utsändes efter vatten i kopparkrusen eller kannorna, men till så många förslog det inte mycket, i synnerhet som det tillgick på samma vis som vid brunnarna, så att ingen fick dricka ifred ett ögonblick utan att bli oroad och ibland med våld fråntagen kannan, och vid dessa slitningar spilldes halva vattnet ut. Snustuggarna försökte vi andra få till att dricka sist, men om de själva hämtat vattnet så kunde det ej förhindras. Men det var nog bra att ingen fick dricka mycket, ty annars hade vi nog druckit ihjäl oss. Men största delen fick ingenting alls, och det ansågs för lite. En del kärringar kom till oss och sålde bier, men den var så varm och smakade så illa, att alla som köpte svor och spottade och påstod att det hade varit bättre den förutan.

Vår kapten (Karlsson) hade förhindrat oss flera gånger att få vatten, en dag då det var mycket hett. Han gick själv med stora stövlar och byxorna uppkavlade mitt på stövelskaften, och var mäkta modig. Det var ju också sista gången han kommenderade som kapten (han blev major kort därefter). Men ett tu tre slängde han sig i landsvägsdiket och utropade: "Får jag inte vatten så dör jag!". Vi tyckte nog att han borde få känna på vad vi andra led, och som det inte fanns något vatten i närheten, så måste vi vänta en bra stund innan några vattenbärare hann med att gå efter vatten. En annan kapten som hette Ask förundrade vi oss mycket över, hur han kunde följa med och marschera. Han var nämligen den tjockaste människa som någon av oss sett, men detta oaktat kunde han

marschera så att svetten rann i strömmar och följa med hela tiden. När vi stannade så satte han sig på släta marken, men kunde nog inte se sina egna fötter. Vi såg visserligen en jätte till, men han var inte så tjock och mycket längre än kapten Ask. Han var länsman och hette Gjerts. Vi fick under manövern bivackera i 3 nätter under bar himmel. De 2 nätterna var det på alldeles samma ställe, på Knutstorps gods i Kågeröd sn. Men den tredje natten låg vi i närheten av Herrevads kloster. De 2 första nätterna var det torrt fint väder, men den tredje natten regnade det och var kallt. Marscherna slutade kl 5 e m, så vi fick vila till kl 10, innan det blev läggdags.

Vi klädde av oss våra genomsvettade skjortor och underkläder och hängde dem till torkning på bokebuskarna, som var av beteskreaturen bitna likt klippta rundade häckar som man kunde sätta sig på liksom på resårsoffor. Många av både befäl och meniga hade försett sig med konjak, som de förklarade skulle vara så bra att blanda i vatten, så släcktes törsten utan att de behövde dricka så mycket. Hur som helst så hade vi till manövern fått en gammal korpral som hette Borg. Den fyllde de med sina spritvaror och han tog också gärna emot, så det var ju ingen svårighet med det. Så blev vår halvtropp beordrad att gå på vakt kl 1 på natten den natten. Vi som hörde till Borgs halvtropp hade ju också förberett oss med att ta på oss våra bandolär och bajonetterna, när kl var 1. Jag och min kamrat hade krupit in i en buske vid en stor sten, och vi kom just att nästa natt ligga i samma buske. Där samlade vi ihop löv under oss och våra kappor över oss, men inte sovde vi, ej ens en blund. Snart begynte kylan att tränga igenom. Vi var därför inte synnerligen ledsna för att vi skulle gå på vakt, så fick vi ju någon rörelse. Men ingen korpral kom och kallade ut oss, men vi hörde hur det på motsatta hållet från där vi var blev oro i lägret. Svordomar haglade och mummel som vi inte kunde tyda, och som ingen kom och kommenderade oss till något så lade vi oss igen i vår buske och allt blev tyst, och mörkt var det. Om morgonen när kl blev 5 skulle vi ju alla uppstiga, naturligtvis med undantag för officerarna, som hade små tält med sängkläder med sig i trossen

Nu fick vi uttydning på gåtan, varför ingen kommenderat ut oss på vakt om natten. Den gamle korpral Borg hade i fyllan och villan tagit fel på vädersträcken i mörkret och istället för sin halvtropp hade han gått till andra sidan långt bort och kommenderat en där liggande halvtropp att gå på vakt. Väl protesterade de, men befälsorder måste de lyda, ty han påstod att han hade order att purra ut dem att gå på vakt. Nåja, de gick på vakt först de bestämda 2 timmarna, men det var inte det värsta, ty det var värre att de inte blev avlösta utan fick gå från kl 1 till kl 5 på morgonen i en rad. Man kan ju tänka sig deras raseri, när de inte alls skolat gå på vakt och så fick gå där mest hela natten. Vi berömde den gamle korpralen för att han skonade oss och istället kallade upp andra att gå på vakt. Men de andra som blivit förorättade svor och bannade och lovade att klaga för det högre befälet. En gammal soldat som hette Hellberg var synnerligen rasande för den lidna oförrätten. Han gick själv och tjänade som soldat, men hade ett stort hemman där hemma på roten och höll drängar som hade mindre i lön för hela året än Hellberg hade betalt som soldat, då han tjänstgjorde ett par tre veckor. Denne Hellberg skulle ju klaga för förste löjtnanten och framträdde genast så fort löjtnanten kom upp om morgonen, och framförde klagomål över den orättvisa som han och hans kamrater vederfarits under natten. Den gamle Borg bara grinade, när vi sade till honom att han blev nog olycklig, som gjort ett sådant felsteg. Löjtnanten lovade att tänka på saken, men den dagen gick och på kvällen trädde Hellberg åter fram och begärde upprättelse. Men som beväringarna begynte skoja med Hellberg, i synnerhet emedan de visste att han var stor hemmansägare och gick där endast av snålhet, så grät Hellberg av raseri och för tredje gången gick han till löjtnanten och klagade. Men då blev löjtnanten förargad och bad honom tåga. Strax därefter blev Hellberg befalld att göra handräckning med att bära vatten i en kittel, och det tog han som en förolämpning och straffarbete,

men desto mer kivades beväringarna med honom. I synnerhet den i vårt lag som hette Gustav Liljeblad (han som i S Vram sjungit: Aldrig så litet osv) gick dagligen flera gånger till Hellberg och ropade: "Tack, löjtnant" och låtsades gråta, liksom Hellberg gjort framför löjtnanten. Hellberg blev ju rasande men tordes inte slåss, och klaga kunde han ej sedan han blivit sagd att tuga av löjtnanten.

Om det var aldrig så varmt så skulle vi marschera i våra blåa vadmalskläder och knäppt upp till halsen. Därför kändes det skönt att få klä av sig om kvällarna och ta linnekläderna på sig, medan de andra svettiga kläderna och skjortan torkade. Under tiden företog vi varjehanda upptåg. Så det första vi fick tid, så skulle vi ju äta. Det smakade bra vilket man hade, om så bara vatten och bröd. De som nu hade fläsk med sig, så var naturligtvis inte allt bortsmält - åtminstone var svålen kvar. De hade fått gammalt ryggefläsk eller också ornafläsk vid provianteringen, i utdelning. Efter som de skurit bort späcket eller det ätbara, så blev där kvar ett stycke svål, liknande toffelläder. Detta läderstycke gick spektakelmakare och höll det dolt i handen och handen dold bakom sig. I ett kvickt tog de om näsan på någon som inte var beredd på spektakel, med den smorda sidan på svålen, varefter de skyndsamt tog till flykten, vanligen förföljda av den förorättade, som ju blev smord i hela ansiktet och tillika beskrattad av kamraterna.

Några officerare (de var vanligen 4 om ett litet tält under fältmanövern) fick fatt i en flicka och ville med våld draga henne in i sitt tält. Hon gjorde motstånd så mycket hon förmådde, men deras fasta grepp om hennes handleder kunde hon ändå inte övervinna, utan drog henne ända fram till tältöppningen och begynte fösa henne in i tältet, men hon begynte skrika och vi var några beväringar som åsett förloppet, som nu skyndade fram, samt lovade officerarna att därsom de inte släppte flickan, så skulle vi prygla dem, kosta vad det ville. Under många eder och hotelser måste de släppa flickan, som bodde i en bondgård strax intill och hade varit ute och sett till kreaturen, och då passerade byvägen förbi truppen. Det hördes ej av någon arkebusering (som lovats oss) varken dagen efter eller senare för oss, men man tänke sig om det hade varit ofred, när nu nästan mitt på dagen "i ljusan dag" befälet begår våldsdåd, så hade vi nog blivit skjutna för brott mot överheten. Men lyckligtvis behöver vi inte dra allt befälet "över en kam", det var naturligtvis det som dessa officerare visste, att de inte fick medhåll hos det högre befälet i en sådan sak, annars hade de nog sökt hämnd mot oss.

M 7517:1-50

När vi så vilat oss och ätit, samt iklätt oss våra vadmalskläder igen, så gick jag och min kamrat ut för att se oss om lite. Vi kom så till dem som körde trossen med sina hästar och höstevagnar. Här vid en av vagnarna var det en folksamling och skratt och eder, tämligen högljutt. Låt oss gå fram och se vad de har för sig, och det gjorde vi. Vid vagnen, en vanlig höstvagn, stod en husar med mössan på sned över nacken och drog fingerkrok, och så många som försökte med honom, så rätade han ut deras fingrar, och desto mera storskrutande blev han och påstod att ingen kunde räta ut hans finger, varken på regementet eller i helvetet osv. Jag och min kamrat Nils Persson, som bägge var starka, gick närmare och jag uppmanade Nils: "Ta du först ett tag med honom, så får vi se". "Nå se, här kommer beväringpojkar, vill ni dra fingerkrok, era jävlar, så ska ni se att jag snart ska avfärda er", skrek han när han såg att vi närmade oss, för Nils tyckte det kunde vara roligt att försöka. De skulle ju, liksom de förut gjort, stå vid var sin sida om trossvagnen, och räcka händerna emot varandra över mitten.

Vid första draget måste husaren räta ut sitt finger, men med åtskilliga eder förklarade han att han inte hade fått fatt ordentligt. Nu tog han nytt tag med sitt långfinger om den andres. ”Se så, nu ska du snart vara expedierad”, förklarade husaren. Men det blev som första gången, och de kringstående husarerna begynte skratta. ”Ta i en gång till, för räta ska du”, sade han och svor på många utsökta vis. Men det blev som förut och hur ofta han velat försöka med Nils, så hade det varit lönlöst. Jag beredde mig nu att ta ett tag med husaren, men denne blev totalt rasande över nederlaget han lidit, och hans kamrater begynte också göra narr av honom, där han svor och stampade och skrek vad beväringsspojarna hade hos dem att göra, de skulle åtminstone ha prygel och det så det kändes. Vi talades vid att nu är det bäst vi avlägsnar oss, för de är oss för många. Vi gick bakom en buske samt fortsatte utom en buske och inom en annan och lyckades komma undan dem, ehuru vi hörde dem förfölja oss och svärja ”Var blev de av, de jävlarna?”. Vi kom lyckligt till vår halvtropp och skrattade åt äventyret.

En morgon var vi framme i en bondgård för att hämta vatten i en stor kopparkittel till kaffe, och såg där på en gräsplan linneräckor som vi räknade till ett antal av 60 st, de flesta över 30 alnar långa enligt vårt tycke och förstånd. Vi frågade en av gårdsfolket hur det var möjligt att de kunnat tillverka så många linneräckor, och då fick vi den upplysningen att gårdsfolket mottagit dessa linneräckor för blekning mot betalning. De måste vaktas både dag och natt för att de inte skulle bli bortstulna. Tredje dagens fältmanöver skulle vi möta fienden som var på höjderna mot Knutstorp, där de uppställt sitt artilleri och sköt lösa skott, så att det darrade i jorden. Jag, Nils Persson och 2 till, under korpral Borgs befäl, blev sända ut på rekognoscering. Vi skulle gå ut 300 steg från lägret och se om där fanns fiender, samt komma igen och rapportera vad vi upptäckt. Vi gick ut i en stor skog, men som ingenting syntes så tyckte korpralen att där var ingenting att rapportera, varför vi fortsatte ännu längre än antagliga 300 steg. Slutligen fick vi syn på en fientlig patrull med vita band på mössorna. Vi ”sköt ner” dem allesammans med lösa skott vid en stengårdsgård. Som vi nu var ofantligt törstiga, lät korpralen fortsätta marschen ännu längre i förhoppning att finna några hus eller någon bondgård, där det fanns vatten. Efter en tämligen lång vandring istället för 300 steg – det blev åtminstone 3.000 – kom vi till ett gammalt hus eller torp där det fanns friskt gott vatten. En gammal gumma kom ut och berättade på förfrågan, att huset kallades Barkebackahus och hörde till Knutstorp.

Vi drack och vilade oss lite vid den gammeldags pumpinrättningen, ”brunnvejt” eller ”brunnjung” som det heter på gamla språket. Därefter tackade vi och gav kärringen ett par 5-öringar för vattnet, samt vände åter mot vårt kompani för att rapportera våra upptäckter. Men när vi återkom till den plats där vi lämnat vårt kompani, så var det försvunnet och ingen visste var det tagit vägen. Vi kom istället till artilleriet, som ställt upp sina kanoner just på samma plats där vi lämnat vårt kompani. Där bakom kanonerna lade vi oss ner och vilade och hörde på kanonernas dunder, som verkligen åstadkom skakning i jorden. Märkligt var att se hur hästarna stod frånsända bakom kanonerna, lugnt ätande i sina tornistrar som om ingenting hade hörts. Efter en stund kom vårt kompani marscherande tillbaka. Vi kände igen och slöt oss till dem. Korpralen rapporterade och vi blev inställda i vår halvtropp. Men vi kunde skatta oss lyckliga som sluppit att göra sällskap med kompaniet, ty en stor del av manskapet och några av officerarna hade sjunkit ner i gyttjan vid en åsänka, mossmark eller vad det var, som de skulle marschera över när de skulle möta fienderna.

På tal om fienderna så hade vi ju ”skjutit ner” en fientlig patrull, men vid vår återkomst till samma ställe där de ”stupat” så var de försvunna. Tydligt hade de endast varit skendöda. De hade nog uppstått alleredan och återvänt till sina kamrater. Sista natten, den tredje, under

fältmanövern måste vi tillbringa i närheten av Herrevads kloster i en gles ekeskog som lämnade intet skydd, varken mot regnet eller blåsten, varför sömnen blev där, liksom de 2 föregående nätterna, ingen, i synnerhet som rykte utspreds att vi skulle överrumplas om natten av fienden. Kylan höll oss vakna, så någon överrumpling i sömnen kunde inte komma ifråga och kom inte heller alls ifråga. Vi var glada att komma i rörelse igen, genomvåta av regnet i kapporna och frusna i kroppen som vi var. Men frampå dagen blev det hett, och framme på heden blev ett virrvarr med vänner och fiender, så att om det varit på allvar, hade väl ingen kommit undan. Somliga befäl red omkring och frågade efter andra befäl, och krutröken fördolde allting. Marken blev överhöljd av tomma gevärspatroner efter lösskotten. Vi sköt ju så länge vi hade någon ammunition kvar. Jag minns ej så noga, men det var nog plats i patronköken till 50 patroner, och det hade vi fått fyllt innan vi gick hemifrån lägret. Ibland kommenderades halt, bara 20 steg från en fientlig pluton, och där stod vi och klickade och pekade på varenda en, och som vi alla gjorde på samma sätt, så blev ju de där fienderna alla av var och en "skjutna", dvs varje fiende "genomborrades" av 50 a 60 kulor. När vi inte hade mer ammunition så skulle vi sikta och klicka, det skulle anses som skott och göra samma verkan, och det gjorde det ju också.

Slutligen skulle vi ställa upp och defilera inför översten, som hette Toll. Till följd av värmen och sömnlösheten som troligen försvagade många, så avsvimmade en stor del av fotfolket och blev liggande på marken. Vi måste streta över dem och låta dem ligga. Men vi fruktade att de skulle bli trampade av det efterföljande kavalleriets hästar, men det hördes aldrig av att något sådant inträffade. Hemmavarande i lägret var utskickade att möta oss med vatten och upptaga de avsvimmade. Jag och mina kamrater i halvtroppen lyckades undgå svimning, ehuru hettan var kvävande. Fältmanövern var slut, och vi skulle avlämna kronans gevär, kläder m m. Men nu ådrog sig överste Toll hela regementets harm över att han kommenderat något så tanklöst, ringaktande av folket och rent av förargelseväckande, som att ge order om att alle man skulle tömma ut halmen ur madrasser och huvudkuddar löst i sängarna och lämna ifrån sig de tomma varen dagen innan vi skulle gå hem samt även lämna tillbaka filtarna. Kappor med allt övrigt hade vi avlämnat förut. Således måste vi först ligga i den som hackelse söndersmulade halmen om natten, och sedan bära denna byssja i händerna och i famnen och spilla jämnt över hela logen och hela lägerplatsen och långt utom, och sedan skulle vi sopa så väl, att överallt inte en hackelsepipas längd av halmstrå skulle kunna av människoöga upptäckas.

Därtill måste vi köpa många kvastar som vi själva fick betala. Hade inte ett sådant Tollhuvud kunnat begripa, att det hade gått mycket både fortare och bättre att låta oss bära ut halmen som den var i madrasserna och tömt ut den utanom lägerplatsen, så att det rysliga mångsopningsbesväret inte behövts, och vi kunde ju gott haft sängkläderna även den sista natten. Det hade ändå gått fortare än det gick. Vi hade ju inga filter heller den sista natten, för vi hade ju inlämnat dem på samma gång som madrasserna. Vi måste alltså ligga i bara halmbyssjet och samla agnarna och fnasket i och på kläderna, som också med stort besvär måste borstas rena. Inget vidare blev det sovet den natten. En del beväringar kröp upp i sängarna och grymtade som svin, andra virade ihop hårda halmband och slogs med. De gamla soldaterna lade sig inte, men många "kröp till kojs" ute på sittbänkarna utanför kasernhusen. Kallt var det också den natten.

Vid den förut omtalade sk "brömönstringen", som förrättades av överste Toll, fick ingen man vara borta såvitt möjligt var. Översten var till häst och hade en ordonnansofficer i sällskap, dvs han följde efter. I sällskap hade ju översten några majorer och andra högre officerare. Översten

fick syn på en beväring som skyldrade gevär med mynningsproppen kvarsittande i gevärsmynningen. Proppen skulle annars vid tillfället vara urtagen, men var bortglömt naturligtvis. Översten red fram till beväringen och frågade: "Vad är det ni har i gevärsmynningen?" (tilltalsordet ni skulle alltid begagnas, inget befäl fick säga du till en beväring, men det hindrade inte att skällsord vankades tillräckligt – det blev bara: "Ni är en förbannad bondknöl, fähund eller åsna"). Beväringen tittade efter på geväret och svarade: "De e en toll!". De kringstående kunde knappt återhålla fnysningar under sina försök att återhålla skrattet. Översten betänkte sig ett ögonblick, varefter han utbrast: "Ska det vara en pik åt mig?". Beväringen tordes knappt svara ett svagt "nej", ty han tänkte väl att han bleve arkebuserad efter att ha råkat driva med själve översten, men denne kom väl att tänka på att i Skåne brukades ordet "toll" för en kork i en flaska eller en propp i en tunna, varför han lät sig nöjas med förklaringen och red vidare.

Vad som gjorde repliken som mest bitande, var att översten var en liten tjock man, och det var också ett språkbruk om någon person som var liten och oansenlig, att det sades: "Det var bara en liten toll". Nåja, Toll var liten till växten och röd i ansiktet som en kokt kräfta eller hummer. Hans adjutant, han hette förmodligen löjtnant Cederström, var en högväxt ståtlig karl, men råkade vid tillfället ifråga ut för ett tämligen livsfarligt missöde. Hans häst råkade nämligen gå över baklänges och föll, efter att ha stegrat sig på bakbenen, på rygg ovanpå adjutanten. Vi som åsåg händelsen blev förskräckta och trodde att karlens sista stund var för handen omedelbart, men löjtnanten lyckades lösgöra sig från stigbyglarna och kasta sig nära på undan hästens kropp, men fick nog inte riktigt draget åt sig det ena benet utan blev något klämd, dock ej värre än att han själv kunde resa sig, men blev halt när han gick. Han fick nog gå in i officerarnas rum och vila sig. Hästen tog ingen skada utan sprang allt vad den kunde i galopp bort mot husarlägre.

Andra året var också då de byggde tvätthus, ett litet till varje kompani. De skulle också mönstras och beses av några högre officerare en gång. I dessa hus var ½ dussin tvättskålar placerade på en lagom hög ställning. Vattnet bars dit i större baljor. Golvet bestod av trärister av ribbor med ½ tums mellanrum, så att spillvattnet kunde avrinna ner emellan, men så kunde också där emellan falla våra tvålar och kammar, samt diverse småsaker, och kunde de då inte utan stort besvär tas upp igen, enär hälften av golvet skulle lyftas upp i ett tag, och därtill behövdes flera karlar. Nu, när där skulle vara mönstring, skulle ju allting vara rent och fint. Jag tror mig minnas att vi fick begagna kronans handdukar också. Allt som tiden närmade sig för storherrarnas ankomst, vara någon av våra officerare och tittade efter om allt var iordning, men varje gång de kom dit så var där orent vatten i någon av tvättskålarna. De kom då och befalde att vattnet skulle tömmas ut och hållas dit rent vatten istället, på samma gång som det förbjöds att någon fick tvätta sig innan mönstringen försiggått.

Det dröjde bara en kort stund, så kom kaptenen igen inrusande och svor över att återigen hade "något svin" varit och tvättat sig i ett av faten. Åter beordrades som förut, men det blev nog ingen annan råd än att vakt måste anställas att se efter så att ingen gick in i tvätthuset innan storgubbarna varit där. Då lyckades det att vara fint, och fick kompaniet beröm för sådan förträfflig ordning. Ett par av de gamla soldaterna, jag kan ej komma ihåg deras namn, ställde också till mönstring vissa gånger, när det rann dem i sinnet. Det var frispektakel som dessa 2 tog sig för, många gånger på fritiden, antingen om middagen eller om kvällarna. De mönstrade kakekärningarna och skrek och kommenderade dem, som om de haft ett helt kompani (där var 5 a 6 kärningar med sina kistor). Ryktet kom att nu spelar de där 2 komedi utanom lägre, och då strömmade dit flera hundra

åskådare för att se och höra nästan ingenting. Ibland föreställde den ene befäl och den andre beväring eller rekryt a la Sven Duva. Allt vad befälet kommenderade, så svarade rekryten "va sa" och bet med detsamma över nästan på befälet, och när det kommenderades anfall med bajonett, så hade ju Sven Duva en stake istället för gevär, och med den anföll han kakekarringarna eller ibland befälet, som vek undan och sprang in bland publiken med den anfallande tosingen efter sig, bägge skrikande med full hals. Ibland syntes t o m officerare stå och se på skämtet som tillställdes av dessa 2 soldater. Att inte kakekarringarna klagade över dessa tvås väsen med dem, förundrade oss. Visserligen skrek de, hojtade och beskärmade sig över att deras kistor och bord nära vältes omkull, men kanske de fick lite rörelse både ett vis och annat, ty där kom alltid mycket folk och alltid blev det någon kommers. Kanske de rent av hade lejt soldaterna att skaffa fram köpare till sina kakor och karameller m m.

Många andra spektakelmakare fanns ibland både beväringar och de gamla soldaterna, men de bedrev sina spektakel mera enskilt. Några kunde gå på händerna, andra gick omkring och frågade folk, i det de fattade tag i en av mässingsknapparna i rocken: "Vill du ha den?". Svarades ja, så ryckte de bort knappen från rocken och lämnade den till rockbäraren, och sade: "Här har du den då, varsågod", men svarades det på samma fråga nej, så ryckte de i alla fall bort knappen från rocken och behöll knappen själv, i det de sade: "Jaså, du vill inte ha den, då behåller jag den".

En stor del passade på att göra skälmstycken vid varje tillfälle det gav sig. Så var det en möllare som tog mössan av en annan beväring och slängde den upp på papptaket på kasernen. Mössan kunde inte skaffas ner på annat sätt, än att möllaren måste gå upp i övre kompaniets logement, som var förlagt på loftvåningen, och få tillåtelse att krypa ut genom ett takfönster. Sedan kunde han gå på strumpesock ut på papptaket och ta mössan. Men han aktade sig för upprepande av skälmstycket! En annan passade på, när vi var inne i koffertbaracken och satt en morgon och åt, så var där en beväring som hade knäppt upp vadmalsrocken och hängde med rockfliken ner över koffertens sida. Karlen åt och pratade med sina kamrater. Då gick skälmen bort till den omkring 10 alnar från honom sittande och intet ont anande beväringen, och skar med en vass kniv i rockfliken som bottnade mot kofferten en ungefär halvalnslång skåra, och gick tillbaka till sin forna plats. Vi några stycken åsåg skojet, men varken "den skurne" eller hans kamrater observerade det, utan skälmen lyckades smyga sig oförmärkt tillbaka. När sedan "den skurne" reste på sig och skulle stänga sin koffert och knäppa rocken, så fick han syn på eländet. Med vilka multiplikationer av underjordiska plutoner och interjektioner han då uttryckte sig, är onödigt att presentera. Men de som det inte angick skrattade, och ingen hade gjort det naturligtvis. Vi som visste något tordes inte annat än skratta med de andra skrattarna och låtsa ingenting. Sedan måste "den skurne" gå hela tiden med hopsnärpta segelgarntsjälvpporträtt och briljera dagligen, till åtlöje och varnagel för andra.

Sedan sopningen efter överstens nerbossning äntligen var tillräckligt noga fullgjord, fick vi våra civilkläder på och tågade över Söderåsen igen mot S Vram, där våra koffertaskjutsar var oss till mötes. Vi hade hjälpt kuskarna om morgonen på med våra koffertar, annars hade de ej kunnat veta vilka koffertar de skulle taga bland de tusen. Lätta i hågen åkte vi, naturligtvis efter en kort visit på Fleninge gästgivargård, mot hemmet och den märkvärdiga "wärnepligten" var äntligen fullgjord. Nu ligger väl våra remington-räffelbössor på kronans förråd till ingen nytta, ty nu är de utrangerade och istället mausergevär. För 60 år sedan utbjöds på marknaden i Höganäs den ännu äldre typen av kronans gevär, troligen de som avlöste flintlåsgevären. De vägde 19 skålpund (8 kg) och var av mycket grovare kaliber, slätborrade. Priset var 1 rdr 24 sk. Några trodde att de var omändrade

flintlåsgevär. Remingtonarna kommer väl att gå samma saluöde till mötes. Så var det åter, efter andra årets beväring, att ta itu med vagnmakeriet. Redan under det första året var förberedelser gjorda för verkstadsuppsättning hemma (bl a inköp av verktyg). Min mor dog redan i början av mitt andra vagnmakarläroår. Vad ytterligare tilldrog sig under lärotiden var att en järnväg utstakades förbi vår eller Malmstens verkstad emot Höganäs från Helsingborg. Min farbror var död under andra exercisåret och en av Malmstens döttrar, 12 år, dog under mitt första läroår. Så när jag utstått min föresatta lärotid och jag högtiden till ära inbjöd några av våra dagliga besöksgrannar på några liter körsbärsvin (som kunde köpas i en handelsbod nära), så erbjöd jag mig att om min mästare ville betala 1 kr om dagen och allt fritt, så skulle jag dröja kvar i arbetet och inte ta hem, ty min far skötte hemmanet. Men det vågade Malmsten ej antaga.

Jag tog hem min koffert och flyttade således hem, och redan halvvägs inne i min hemby Väsby kyrkby, mötte mig bönderna och gjorde beställningar som jag hade all möda med att effektuera, i synnerhet som verkstaden var för trång och skulle omedelbart utbyggas. Men redan efter 14 dagar kom min gamle läromästare och nödgade mig och ville ge 2 rdr om dagen och allting fritt, om jag bara ville komma igen och arbeta hos honom. Han tog t o m upp en hop pengar och ville betala i förskott. Men jag hade allerede påtagit mig en mängd arbete, och skulle dessutom bygga till verkstadshuset. Men jag måste förbarma mig över min läromästare och lovade komma till honom i 2 veckor. Jag gjorde så, men likväl nödgade han på att jag skulle bli kvar ytterligare, ville nu ge mig 5 kr om dagen och tog fram sedlar och trodde att det skulle hjälpa, med 5 kr om dagen i några månader. Men jag visste ju att han förlorade på det, och hade jag kunnat så hade jag ej tagit mer än 2 kr, men jag var tvungen, dels att bygga och dels att utföra det som dagligen hopade sig därhemma med vagntyg, när jag ej var hemma. Sedermera försökte Malmsten flera gånger förgäves att få mig dit igen. Jag byggde till en ladugårdslänga där min far hade idkat maltfabrikation i några år förut, så att jag således sett och varit behjälplig och fullkomligt lärt hur det går till att göra malt, då ja var 15-18 år gammal. Det är också svårt att i rätt ordning kunna erinra sig allt, men denna ladugård som jag nu tillbyggde hade en gång byggts upp med lergille för väggarnas insättande på en enda dag, som jag mycket väl fick se och vara med om, då jag var 9 år. Men snart blev det nödvändigt att bygga ytterligare, i vinkel mot förra längan, en annan länga med drängkammare, svarvekammare, virkeslagerrum m m. Dessa alla tillbyggnader gjordes med ekestolpar och tegel.

Vagnmakeriet var ett av de strängaste yrkena, därför att inga maskiner begagnades utan allt sköttes för hand, sågas eller huggas, borraras och svarvas med fottramp eller dragning för hand. Efter några år satte jag upp en stor väderturbin med 9 alnars tvärmått och 150 vindbräder, 12 tum breda i ytterändan och 3 tum i innerändan. Med den kunde jag såga och svarva bra när det blåste, men se det var just felet, att det om sommaren ej blåste när det behövdes. Ja g var nu bonde och vagnmakare och kommunalman samtidigt, och man skulle väl tycka att det kunde varit nog, men ändå lejde jag en som lärde mig musiknoterna och undervisade i fiolmusik, och några år därefter skrev jag mitt namn under på en sammanslutning till godtemplarseptettblåsorkester, som jag tillhörde i 3 ½ år. Många bönder lockade mig ut på tillfällighetsarbete i gårdarna, men jag tog då 2 kr om dagen, för det att de skulle låta mig vara hemma, när jag var så dyr, men det hjälpte inte. Jag måste neka dem, i synnerhet när jag hade arbetare och lärpojke hemma. Men där jag kunde ha dem med mig, byggde jag likväl 3 boningshus och reparerade många med inläggande av nya golv och loft. Ett särskilt besvär var, att folket i byn skulle alltid påkalla min hjälp vid många ovidkommande tillfällen, såsom om något kreatur fick trumsjuka, svår kalvning, feber eller förstoppning eller flera andra kreaturssjukdomar. Ävensom att göra bagatellsysslor, t ex borra hål i ett bykkar och göra en

därtill passade "tapparock" och gå till bondgården och göra det på en bestämd dag, ty då skulle de ovillkorligen byka och hade lejt hjälperskor. Det minsta av snickarverktyg fanns sällan i en bondgård, utan allt måste man bära med sig.

Den gamla yrkesslöjdskickligheten var snart slut. Visserligen var där en och annan gammal "undantagsgubbe" som kunde göra träpälarna (tjuderpäl) och hilleböjlar, men man övergick till de starkare järnpälarna oaktat att träpälarna höll bäst fast i jorden och skog ännu fanns. Eftersom jag var vagnmakare så måste jag ha förlag på gagnvirke, och sådant hade ingen timmerhandlare annat än bräder, som vi vagnmakare behövde. Sådant gagnvirke av lövträ skulle vara torrt, av gott träslag och passande för alla möjliga krokarna som de gamla jordbruksredskapen och körtygen fordrade. Därför måste jag ofta vara ute på strövtåg både i vår och angränsande socknar för att söka upp och köpa alla sorters lövträsvirke. Visserligen köpte jag på skogsauktioner, men de skulle efter hemkomsten först sågas (sågverk fanns det inga i de närmaste socknarna) för hand, och planket och det gröna ligga i 5-6 år och torka. Runda hjulnavsträn behövde torka ännu längre. Men naturligtvis om man kunde få torrt virke för skapligt pris, så ville jag ju helst ha det. Därför blev det nära nog en nödvändighet för mig att passa på vid alla hemmansavträdesauktioner, ty det som de inte ville sälja medan de levde, kunde få köpas på deras auktion.

En och annan gång, då ingen konkurrens av andra vagnmakare förekom, kunde jag göra en dagsförtjänst på några 10-tals kr, t o m 100 kr. Men att köpa under hand var mycket svårt. Så minns jag att den gamle korpral Borg gav mig adress till en gubbe som hade bokplank att sälja. Jag körde dit 1 ½ mil och köpte dem, men en liten pensionerad sergent som hette Persson anmälde att han hade ett parti torra björkplank till salu vid samma gång. Jag gick bort och såg på dem, men för löpande aln 8 a 9 vid roten i bredd begärdes 75 öre, men så var där kärnspricka och jag ville pruta något. Nehej, han blev vid 75 öre och jag körde hem. Men ett par månader därefter fick jag ett ärende där bort, och skulle skyndsamt skaffa mig en hyvelbänk till, och kom förbi Perssons, då det föll mig in att höra om han fortfarande hade sina plankor, och det hade han till samma pris, och som jag var i behov av dem, varför han fick sina 75 öre. Men jag kunde ej förtjäna något på de plankorna.

En del bönder köpte stockar och lät såga plankor vid Engelholms mölla eller Vegeholm. De bredaste plankor jag någonsin köpt mätte 1 aln och 6 tum tvärs över, dvs så tjockt hade bokträdet varit i genomsärning. Desto bredare plank, desto mer lönade sig det arbetet, men alla så breda plank blev spruckna i mittkärnan och då dugde de ej mer än 2 av samma bredd som den var vid sidan av kärnspringan. En mängd upplänningagubbar från Örkelljunga, Åsljunga och Halland kom också ut på Kullen och sålde bräder, bokplankor och vagnsstänger men aldrig björkplank, och allt grönt, så det kunde inte strax användas. Vad äventyr och tilldragelser som skedde under dessa 16 år som jag fortsatte med vagnmakeriet och jordbruket är nog svårt att komma ihåg i fullkomlig ordning, och inte ens tiondelen hinner jag uppteckna, men jag får tala om dem efterhand som de kommer mig i minnet, ty enskildheterna kan vara ganska tydliga, fastän tidpunkten kunnat variera, därför att jag brände upp mina skånska kontorsböcker då jag flyttade till Småland.

Eftersom jag ej kunde få vinden att blåsa efter behov, så sålde jag turbinen igen. Men jag hade förändrat den från att vara med 150 vindbräder 12 tum i yttre änden till 12 segel istället, ty det kunde inträffa att turbinen om natten kunde gå i bakvind och låstes därför med en järnlänk, men den slets genom rycktag fram och tillbaka. Men när seglen var inslagna, så kunde man vara lugn. Men stormen kunde åstadkomma sådan kraft att turbinen kunde gå utan något segel, eller också endast

ett vid var sida i stjärnan. År 1885 dog en yngre syster Alma 21 år gammal av blodstörtning från lungan först, som ej läktes, från ett år förut. En annan äldre syster Hilda var hushållerska alltsedan min mors död, men bägge var sömmerskor. 1886 byggde jag ett hus till min far i kyrkbyn (25 x 12 alnar med plåttak). Ännu 1941 har det ej behövts att laga taket. År 1885 var det lantbruksmöte i Höganäs och där förevisades en maskin som kunde hugga säd och lägga det avhuggna vid sidan (självavläggare). Vidare visades ämne till den exploderande motorn. Jag minns hur förevisaren måste jämt tända med tändstickor, så att ett svänghjul skulle hållas igång, och samlades därvid stickor från 100-tals askar vid foten på maskinen. En annan nyhet var fjäderharven. Alla dessa nymodigheter betraktades med tämlig misstro till deras praktiska duglighet. Också minns jag att vid eller innanför entrén till utställningsområdet gick en på 2 träben nedom knäna och blåste i något som han låtsades vara ett gräsblad, och han kunde något härma en kanariefågel. Han fick 50 öre av tusentals och av mig med, men jag har sedermera tänkt (sedan en enarmad med tom rockärm lurat mig) att det endast var en humbugsmakare, som bundit upp benen mot ryggen, ty han var något konstig eller pucklig på ryggsidan men ingen tänkte därpå.

Vidare fick jag se hur stor orätt som begås av prisdomarna vid lantbruks- och industriutställningen (vid samma tillfälle 1885). En bonde Lars Bengtsson i Håkantorp visade en flock av 10 st feta högmjölkande kor och kvigor men fick inget omnämmande ens, ty de var inte av den rasen från utlandet. En av mina naboar Jöns Jönsson, som hade gift sig med en fosterdotter hos landstingsmannen Lars Jönsson i Kullenbergstorp, fick till skänks en liten kvigkalv efter Lars Jöns koras. "Men så ska du ta'n te lannbrugsmödet, for du ska ha pris for en", sade Lars Jönsson. Jöns Jönsson tog kalven till lantbruksmötet och när prisdomarna kom, så frågade de hur stor egendom han hade. Han svarade att han hade 5 tld. "Jaså", och så gick de vidare. Men 14 dagar därefter talade Lars Jönsson med Jöns Jönsson. "Nå, fick du pris for kalven?", frågade han. Svar "Nej". "Fick du inte pris for kalven, jag ska väl lära dem å prisbelöna", sade Lars Jönsson, och därmed skrev han till prisnämnden, och efter några dagar kom 25 kr till Jöns Jönsson i pris för kalven.

Så var där t ex 2 hästräfsor. Den ena gjord så klabbigt, både vad trä och smide beträffade, och den andra alldeles lika i konstruktion, men så vackert utförd och fint, att vi vagnmakare aldrig sett bättre, och likaså alla smeder berömde arbetet. Men den "eländiga" hästräfsan påfästes första pris och den fina andra pris. Jo, den första hade prisdomaren H T Johansson själv tillyxat, och då kunde den snillrike F Johansson i Tunneberga såsom konkurrent inte få annat än stå tillbaka. Likadant gick det med F Johanssons vagnar, ty H T Johansson i Farhult var ju i konkurrens om allt vad Tunneberga gjorde. Ingen av oss vagnmakare, varken Malmsten, jag eller Johannes Svensson, hade något på utställningen, men en som hette Persson, inflyttad till Lönnskog från Jonstorp, han hade 4 bogträn och fick första pris 10 kr för dem. Han lät göra en brännestämpel ("första pris på landtbruksmötet 1885"), som sattes sedan på alla bogträn som han gjorde. Men det blev istället ett igenkänningstecken på att de var odugliga, och likaså hans vagnar, ty en ny fjädervagn ramlade rent i kras första gången den begagnades, så att måste med en annan vagn köra och hämta den nya hem. Han bogträn var också odugliga, varför hans förtroende hastigt tog slut och han måste flytta från orten till en huggedrängsplats efter att ha bott 1 år på Lönnskog.

Emellanåt spekulerade jag på att göra ett slags traktor, och det med mycket besvär, efter att förgäves ha velat beställa gjutjärnshjul av viss storlek på 2 ställen i Helsingborg och Höganäs. Men ingenstans hade de sådana modeller. Jag frågade då vad de modellerna skulle kosta, ifall de gjorde sådana vid gjuteriet i Höganäs. Det svarades att 60 kr för ett, och 30 kr för vart mindre drev,

och för flera andra saker vartill modeller skulle göras begärdes så högt betalt, att jag svarade att jag själv gjorde modellerna då. Men verkmästaren förklarade att det var nog omöjligt för mig. Men jag lovade komma med modeller, och han lovade att om de var bra, så skulle de gjuta efter dem. Efter en veckas tid körde jag till gjuteriet med modellerna, och befanns de vara fullkomligt dugliga att gjuta efter. Men verkmästaren ville till en början inte tro att jag själv gjort dem, men när han förstod att jag gjort dem så ville han att jag skulle komma och arbeta på bolagets snickareverkstad. Hjulen och en hel hop till traktorn hörande delar göts efter mina modeller, som jag ännu har liggande här till åminnelse. Modell i miniatyr och ritning sändes till patentbyrån, och kanske kvarstår de där som den första traktorn. Jag löste aldrig ut patentet när jag fick höra villkoren, av fruktan för penningstark konkurrens ifall någon annan gjorde förbättring och jag var skyldig att betala 1.200 kr årligen och hålla sådana traktorer till salu. Den hette "Mechanical Horse" (Mekaniska Hästen).

Idén begagnades och hade motorn varit uppfunnen, så hade det blivit som det nu är, en dragare bättre än med handkraft. Ävenledes spekulerade jag på och gjorde en maskin att såga och svarva med. Med ett stort järnhjul vägande 22 lispund (= 187 kg) som svänghjul att trampa och draga med handtag, men var detta liksom på en hackelsemaskin, att man på samma gång både trampade och drog. Traktormaskinen tog jag med mig, men sågen måste jag nermontera och sälja hjulet när jag flyttade hit. En sadelmakare E Johansson i vår by ville ha hjälp att flytta en verkstadsbyggnad bort omkring 50 m, hel och hållen. Han hade en kusin Braun som var snickare. Jag och Braun samlade ihop några starka karlar och asade hela huset, sedan de själva (sadelfolket) plockat ner skorsten och tegeltak. Vi drev det på såpade bjälkar, underlagda efter varandra. Sedermera hjälpte jag Braun att sätta upp hus till båda ändarna av det framskaffade huset, varpå Braun ensam fortsatte med inredningen. Hela huset sattes ett par alnar från gränsen mitt för fönstren till hans nabo, en annan sadelmakare och konkurrent, som förut lärt hos C Johansson och nersatte sig vid sidan om honom, men han hade bara ett ben.

Jag skulle någon vecka därefter köra till Öresund efter landsvägsgrus, som jag förut samlat i bunker vid "Tyskabruket" Margreteberg. När jag kom körande ut på landsvägen vid Tjöröd, kom min kusin Nils Nilsson körande och skulle till Margretebergs strand efter mursand. Men vi hade hälsat och kört endast några minuter, då en skara fruntimmer barhuvade, gråtande och skrikande kom ut vid ett hus några 100 m länge fram. "Men vad står på med de där fruntimren, som väsnas som de är fullt galna?" undrade vi. "Ja, vi får skynda på, så får vi väl se." Vi kom snart fram och frågade vad det var med dem, och då svarades det att Per murare hade hängt sig uppe på loftet i huset där han bodde. Jag och min kusin sprang av vagnarna, överlämnade tillsynen av hästarna till fruntimren och skyndade upp på loftet. Medelst en usel stege kröp vi upp på loftet och kände Per på pulsen, den slog inte men handen var ännu varm. En stor stark slaktare, "Halte Nils", näste nabo, hade en slaktekniv med sig men vågade ej skära ner den hängde, annars hade fruntimren därom anmodat honom innan vi nådde fram. Nu sade vi till honom: "Skär ner honom!", men han darrade i hela kroppen: "Nej, jag vågar inte!". "Ta hit kniven!", sade min kusin, tog fatt i repet med ena handen och med kniven som Halte Nils lämnade honom skar han av repet, ett krent rep, i ett enda skär.

Därvid föll den dödes kropp med en dov duns i loftet, ty Nils Nilssons hand släppte ju efter för tyngden, men Per hade hängt sig så lågt att benen rörde loftet och han låg baklänges med snaran om halsen. Ingen hade vågat skära ner den döde, som det troddes vara straff på, om inte länsmannen fick göra det. Jag kom hemkörande förbi samma hus som flyttades, där arbetade snickaren Braun ännu, och jag berättade och rådde honom att genast resa hem, ty hans hyresvärd

hade hängt sig. Om kvällen gick jag bland ungdomarna och dansade i Lönnskogs park, men den otrevliga händelsen med muraren äcklade mig, så att jag måste springa ifrån folket och kräkas. Att jag kräktes kunde bero på att den döde hade både pissat och skitit i byxorna, och urinen hade runnit igenom loftet och väckt de nerunder boendes uppmärksamhet om vad orsaken var, så stanken var olidlig. Den dova dunsen när den hängde damp i loftet förföljde mig sedermera, så att alltid när en löt eller träbit föll i golvet från hyvelbänken, så tänkte jag genast på murarens dask i loftet. Och denna obehagliga minnesförmåelse fortfor och fortfar ännu, nära 60 år efter händelsen. Ytterligare ett boningshus byggde jag till den sadelmakaren, som bara hade ett ben. Han hette Nils Jönsson och var densamme som jag råkade att sparka eller slå med träskon i skallen, då jag var 5 år. Nu hade han varit sjöman, fallit i däck och fått ett ben amputerat, lärt sadelmakeri hos C Johansson, skrivit kontrakt att ej nersätta sig på mindre än 2 mils avstånd, men nu likväl nersatt sig som sadelmakare 50 a 60 m ifrån läromästaren. Därför skulle det förut omtalade huset rullas fram till konkurrentens gräns, för att förtaga utsikten och förpesta luften med avträde och svinhus. På min inrådan lyckades han genom klagan hos kommunalstyrelsen bli fri från svinahus och avträdeshus.

Tiden gick och 1888 kom det till att bli min tur att vara ålderman ifrån den 1 maj 1888 till den 1 maj 1889. Någon snö hade vi ju vanligen om vintrarna, men just den vintern ifråga fick vi något ovanligt med snö. Ja, det påstods att det inte hade varit så mycket snö på 30 a 40 år förut, och det visade sig att inte senare heller, på 30 år därefter, det blev så mycket snö. Jag hade inga stora stövlar och måste för betalning låna sådana av en sjömanssläkting, som lagt upp för vintern, hans sjöstövlar. Men de var så stora, att jag måste ha 3 par yllestrumpor på fötterna för att kunna gå med stövlarna. Jag kom därvid att erfara, att det är lika svårt att bli för varm om fötterna som för kall, dvs det så gjorde så ont i fötterna av värmen, att jag efter några timmars begagnande av stövlarna ovillkorligen måste svala fötterna genom att dra av stövlarna. Ifrån no 1 till no 12 Väsby hörde de hemmansåboarna till åldermanslaget och därmed också snöskottningslaget. Alla husägare med sina tjrnehäckar, som samlade snödrivor på vägarna, var fria för snöskottning.

Nu gällde det att veta reda på var vårt snöskottningslag hade sina vägmärken, när det var tjockt med snö överallt. Ganska kinkigt kunde det vara att bara göra drängarna tillpass. Några bönder sände ut små unga drängar, som ej kunde göra på långt när samma arbete som de äldre och vuxna. Dessa senare fordrade att få snödrivorna delade ut, så att 2 och 2 fick alla lika mycket att skotta. När så de vuxna snart skottat det tilldelade, så ställde de sig att prata, snusa, tugga snus och vila sig, tills de yngsta drängarna hunnit med sin del. På visst sätt så fullgjorde många bönder inte sin skyldighet, i det de skolat sända ut efter kommando 1 man på åttingen och mindre tal, men t ex en 3/8-gård sände endast 2 istället för 3 man, eller en fjärding sände en liten dräng, så fick de mindre hemmansägarna proportionsvis göra det mesta arbetet. Kl 3 om morgonen måste jag ut och rekognoscera terrängen, ty jag skulle ju ha reda på var snön hade lagt sig och hur många personer som behövde sändas hit eller dit. Till landsvägen måste genast ett antal efter behov avsändas kl 7, om folket kom, som alltid bestämts till samling kl 7. Men så fordrade mjölkaskjutsarna att byvägarna skulle vara färdiga också kl 7 om morgonen. Men det kunde aldrig gå för sig, ty man kunde sällan få fram folket tidigare. Om det var yrväder, måste några vakter vara på landsvägen hela dagen och ta skjul i husen vid landsvägen samt gå ut och hjälpa fram resande körare, vid tillfälle då det kom sådana. Länsmannen kunde på sådant sätt ej komma åt sådant som han gjorde i Jonstorp och Tunneberga byar, att taga var gång 300 kr i böter för att inte landsvägen var snöfri kl 6 om morgonen. 2 gånger gjorde han det, och Bolin hette han.

Vanligen utgavs budet att 1 man från åttingen eller mindre skulle samlas kl 6 eller 7 vid möllan. Budet gick från man till man om "snökastning" i morgon. Men om folket varit samlat, sades det ifrån att vi samlas i morgon vid möllan på samma tid som idag. Somliga hade en smörgås med sig, men var det vid middagstid i närheten av någras hem, så kunde de gå in och äta där, annars fick man hålla i tills kvällen kom. Men om det ej var så synnerligt mycket att göra, så funderade drängarna och pojkarna på att "sala ihop" till brännvin, och då skulle de som blev anvisade till landsvägen köpa det på krogen i Ryd, ty däromkring hade vi vår landsvägssträcka. Kom de tillbaka och hade brännvin, så fick de dricka det efter slutat dagsverke. Antingen i möllekammaren eller i någon drängkammare var de, ty jag gick alltid ifrån deras salning och deltog aldrig däri. Om alla lytt order, borde de utskickade snöskottarnas antal alltid uppgå till ett 40-tal man, men det var högst sällan det blev så många, delvis för att det inte kunde undvaras så många.

Den likaste och mangrannaste samlingen var, när bud utgavs om inställelse den 30 april (valborgsafton) för att välja ny ålderman (åldermansgille). De var 28 bönder och de hörsammade budet till nära alla, men så fick ju inte tjänarna medfölja utom ibland att änkoras drängar fick komma. Vid åldermansgillet skulle alltid huvudmåltiden vanka med ärter och fläksoppa. För övrigt kaffe, brännvin, konjak till toddy, röktobak, allt så mycket de ville och kunde konsumera. Det brukade också vara till långt ut på natten och ibland till morgonen. Kortspel förekom därvid och något om pengar, knack, sista stick, kasino, men mest långhund, brusbas och mariage. Men ännu var priffen inte kommet i bruk bland allmogen. Däremot ofta "jorden runt", men var på den ofta ruinerande inverkan på kassan ej så omtyckt. Majsjungare kom alltid till åldermansgården, och då kunde det hända att många av gubbarna var "livade" och gick ut och deltog i sången. Ja, to m företog de sig, då de gick hem från åldermansgillet om natten, att gå in i gårdar och sjunga maj, i synnerhet om någon uteblivit från gillet – den skulle de uppväcka! Var det någon som hade brännvin, så vankades det som belöning för sången.

Alltså fortfor jag med mitt vagnmakeri och jordbruk på samma gång, och på sommaren 1890 stod jag med min arbetare på verkstaden, då det hade regnat både sjuovaredagen och Petri fång den 1 augusti, och fortfor det att regna. Då kom en av mina naboar in och talade om att hans råg begynt att gro i axen! Jag skulle ut och se hur det var, ty det syntes ju inte på min råg, men den som stod upp vid yttre sidan var det ej så farligt med, dock vid öppnande av axen grydde kornen med en liten punkt, men längre in i stycket, där den låg "på häll", ville axen gro fast vid jorden. Då hade det endast regnat varje dag i 14 dagars tid, men med någon timmes uppehåll, lugnt, varmt, solsken och så åter regn. Jag beslöt då att "ta av" rågen och gick ut och påtingade 2 starka karlar (Jöns P Nyman och Johannes Persson) att jämte mig själv hugga rågen dagen efter. Så gick jag till kaptenen N P Andersson och begärde att "få låna" 3 st av hans betetöser. Han skrattade och undrade vad jag skulle med så många fruntimmer. När han hörde vad meningen var, så medgav han gärna att han skulle sända 3 töser dagen efter. De kom och tog upp det som vi 3 högg av, och om kvällen stod all min råg i travar oaktat att det regnat som vanligt och solsken emellanåt. Men det fortfor att regna och jag satte om travarna, vände ut och in, men de blev veka som repstumpar och kunde inte stå upp. När 21 dagar från Petri fång den 1 augusti gått med 3 perioder med 3 dagar och nätter i varje, då inte en minuts uppehåll i regnet varit varken natt eller dag, så blev det en halv dag emellanåt med solsken. Svarta sniglar kröp upp i topparna på travarna och åt upp rågkornen.

Då tog jag in rågen del efter del i ladugårdshuset och ställde omkring i loge och lador, samt slog av bräderna på gavlarna och hängde rågen på åsätträn över loggolven. Sniglarna drösslade

av på logen, så jag sopade ihop en flera liter stor bunke av dem på logen, där de dog i solskenet. Efter som nekarna torkade, flyttade jag om dem något tätare, så där blev plats till fler, och till slut hade jag passat på vid solsken och tagit in den mesta rågen, då ett par torrvädersdagar då och då inträffade, men perioden de 7 veckornas regn gick i uppfyllelse. De bönder som hade mycket kunde ingenting göra, och när de till sist kunde köra in rågen, så föll säden av liksom rinnande vatten, så att den räntade inte mycket. Jag hade god nytta av att jag fick folk. Töserna gav jag drickspengar (bra dagspeng och mat, jag hade hushållerska och karlarna 2 kr var, ehuru 1,25 kr var vanligt). Ty när vi bakade grovbröd flera gånger i rad, blev det alldeles utmärkt, men det spordes väl, ty alla de andra kunde inte baka av den nya rågen och det vart ett sådant gny när de skulle hå ångtröskan, ty folket ville inte äta brödet. Således hade nog möllaren nästa gång bytt ut min råg, ty när vi nästa gång skulle baka, såg brödet ut liksom vanligt utanpå, men när man skar hå på kakan så rann "mallen" (innehållet) ut som tunn välling. Hushållerskan, en gammal kvinna, grät för hon trodde att det var hennes fel att brödet blev sådant. Men jag tröstade med att sådant blev det överallt, och att hon skulle göra som jag nu sade. Hon skulle skära runt i kant på varje kaka och skrapa ut vällingen ("mallen") i tråget igen, så skulle jag gå till butiken och köpa 10 kg vetesiktmjöl att älta i.

Det gjorde jag och hon gjorde som jag sade, och jag fyrade i bakugnen på nytt. Men så gott bröd som det då blev, har jag aldrig haft annars. De skorpor som skrapats var något beska, men kunde gott ätas och vi gjorde även så. Så länge den rågmjölssäcken räckte tog vi vetemjöl i, men när vi sedan fick av vår egen råg från kvarnen, behövdes det aldrig tas vete ibland. Således kunde man lätt förstå, att mjölet bytts ut förra gången. Efter det året lagade jag med att hugga av och inhösta rågen varje år innan den 1 augusti (Petri fång) så länge jag bodde i Skåne. Det hade jag stor fördel av, ty det blev dålig råghöst flera gånger, men då hade jag redan inhöstat min råg. Det året 1889 låg snön kvar på skuggsidan av gårdsgårdar, skogar och hus ända fram till 1 maj, och måste med spade och skyffel grävas och kastas ut. Förut hade vi i all min tid haft tidig vår. Jag minns väl att man måste ha vantar på händerna, då man körde och harvade "skrejningen" och tidigt, ibland tillsått den 15 maj, men efter 1889 blev det inte mera tidig vår under resten av århundradet. Men sedermera har det återgått till tidig vår igen.

Att tala om alla äventyr under min skånetid blir för mycket, men en och annan, för att betrakta tiden, må förekomma. Annars, de många eldsvådor (som ledamot i brandstodsnämnd, besiktningsman, brandspruteman) som inträffade får också förbigås, eller komma i särskilt tillägg. Som det blev i det högsta 14 dagars slädföre i rad, i vanliga vintrar, med undantag för sådana som 1888 och 1889, så brukade ungdomarna passa på att ställa till "slädparti". Det ansågs mycket roligt att med 20-30, ja ett 50-tal slädskjutsar ("kaneskjutsar") i rad, med musik, flaggor och ofantligt med bjällerklang., fara igenom avlägsna byar, en eller ett par mils runda och med kalas och bal vid hemkomsten till utgångsstället. Oftast var balen i en bondgård, men detta slädparti skulle vara med utgång och slutbal på Hotell Höganäs. Hotellvärden hade varit ute i byarna och tecknat dem som ville delta och bestämt dagen. Jag och min syster skulle vara med och satte skjuts ihop med en kusin och hans fästmö.

Samlingen skulle ske på torget i Höganäs Ryd. Stora starka, svarta hästar hade vi, men de var rädda, dels för musiken och dels för de dussintals stora flaggorna som fladdrade för vinden. Vi kom mitt inne i raden av skjutsarna och flaggan av nästkörande släde slog våra hästar i huvudet. Så körde vi ut från Höganäs, upp om Långaröd och emot Esperöd. Jag minns ej, men tror nog att det var över 35 slädar. När vi så kom fram emot där Esperödsvägen möter prästavägen i rät vinkel, där slog

åter flaggan smäll om nosen på våra hästar, och dessa satte av i sken framåt och välte släden framför oss och for rätt över folket som låg på vägen. Hästarna trampade emellan armar och ben och håren nära reste sig på våra huvuden, ty vi trodde att deras död var oundviklig. Jag och min kusin Johannes Rasmusson tog bägge i tömmarna, innan hästarna välte främre släden, men då gick den ena "milen" (betseljärnet) sönder, därför kunde vi inte hålla hästarna, utan dessa först sprang över släde och folk, och därefter rätt över en 3 a 4 alnar bred kanal, och då välte även vår släde. I detsamma försökte jag hoppa av, och då slog järnryggstödet på "kanan" mig på det vänstra sittbenet. Ont gjorde det, men vi måste ligga på magen och asa i snön, medan hästarna skenade runt, ty vi hade håll på den enas töm. Folket stannade och kom oss till hjälp. En "huvudstol" sprang någon till närmaste gård och lånade. Färden fortsattes, då vi fick lov att köra allra främst, så att ingen flagga räckte hästarna. Allt gick väl, fast deras häst, som släden vältes av våra hästar, den hästen skenade och kom inte "tillräta" förrän dagen efter, då den fasttagits i Viken. Jag märkte inte mycket ont av slaget med sätesjärnet, utan dansade och det var ingenting, och har sedan heller aldrig haft ont därav, förrän nu efter 60 år då en förfärlig värk inställt sig just där slaget tog. Möjligen har benet något krossats. Många andra slädpartier har jag ju varit med om, men för det mesta, när den förutbestämda dagen kom, så hade större delen av föret försvunnit. Högst sällan varade föret i mer än 2 veckor, och jag minns aldrig i all min skånetid (med undantag för 1888-89) att det varade mer, utom 1876-77 då det varade i 7 veckor.

M 7547:1-48

Som det förut endast i förbigående omnämnts att jag varit min far behjälplig vid beredning av malt, så får jag nu närmare redogöra därför. Alla de gamla bönderna hade efter enskiftet på 1820-talet byggt var sin "malkölna" eller "malthytta", som de också kallades, och som dessa med rätta ansågs som mycket eldfarliga inrättningar, så byggdes de långt ifrån gården och oftast ute i skogen, ty därifrån skulle det tagas en mängd ris och löv, som annars ej forslades till gården och var nödvändigt för maltberedningen. Vanligen var detta hus "malkölnan" det näst minsta (kläshoddan var mindre) av alla gårdens byggnader, och nyttjades ej alldeles uteslutande till maltberedning, utan fick även tjänstgöra som tillflyktsort till matställe, där medförda matkorgar vid slätterfolkets arbete i skogen inställdes, och vid inträffande regn utgjorde "malkölnan" ett skydd för fåren om efterhösten. Huset var uppfört av stolpviske, lerväggar och tegeltak, brädgavlar, men inget loft. Längden 6 a 8 alnar och 4 a 5 alnar i bredd. En vägg av gråsten och lera parallellt med långväggen, 3 alnar från denna och 2 alnar i höjd, och på väggen en järndörr till en av gråsten och lera murad eldstad i form av en ugn med hål på sidorna genom på ända ställda tegelstenar med mellanrum. I denna ugn eldades det med bränne och något som framkallades mycket med rök, såsom löv, fuktigt småris m m, varför det även kunde förekomma att där rökades korv och fläsk, om det var så att slakt förut försiggått.

Men nu var det just ej om malthyttorna som jag skulle tala, utan om själva beredningen av malten, sådan den förekom i min tid, då just ingen förändring från det gamla beredningssättet i mina far- och morföräldrars tid förekommit. För den skull inredde min far en malkölna i en nyuppförd ladugård, i samma stil med de gamla men dock avvikande däruti, att utom fyrställningen för rökeriet, även såsom brukligt blivit en fyrställning med en tät tegelugn, i vilken eldades med stenkol, den sämsta no 2 och no 4 (berg), inrättats. Men som ingen stenkolsrök fick komma i beröring med malten, så gjordes en murad skorsten. För den andra ugnens rök och ångan

gjordes en annan skorsten av trä, något vid sidan om den murade. På en mur ett par alnar från marken lades järnbjälkar av 1 tum tjocklek, och på dessa fastnidades järnplåtar. Torkrummet var 5 alnar i kvadrat. I järnplåtarna var slagna oräkneligt många små hål, där visserligen någon malt kunde falla igenom, men röken skulle gå upp igenom dem. Dessa plåtar kallades för "maltastegar" (av steka). Men somliga av de gamle begagnade bräder med genomborrade hål ("trästegar"), men dessa var eldfångda (Jag hörde att min mor talade om en bonde som var i lag med att torka malt, hade en bra fyr och skulle gå hem och få sig mat, hur hans maltkölna brände upp helt och hållet. Det hade fattat eld i trästegarna av att flammorna från ugnen blivit för stora. All hans malt brändes också upp.). 2 fyrställningar, en ugn med öppning mellan på ända stående tegelstenar, och en tät tegelugn med rör ut i den murade skorstenen. Bägge med fyrhål och järndörrar uti den murade väggen, som gick upp till loftet, liksom alla 4 väggarna i torkkammaren. Det blev således ett fyrkantigt rum ovanpå plåtarna och dessa var således golv, samt under plåtarna en undervåning med bägge eldstadsugnarna, upptagande en stor del av rummet. Här nere användes endast lergolv. I den övre, dvs plåtvåningen, var en dörr att öppna, dels för att medelst en långskaftad träraka omröra malten, och dels för att känna efter när malten var torr nog. Malten måste omröras så att inte samma sida av den ångande massan alltid låg närmast de varma plåtarna.

När så maltkölnan var färdig, så gjordes en 4 alnar lång ho utav granebräder, 1 ½ alnar bred och 1 ½ alnar hög, vattentät. I denna ho hälldes eller tömdes i korn, 6-rads eller 2-rads. Det 2-radiga var ju bäst och svällade bäst, men det var något dyrare, i synnerhet som det mest såddes 6-radskorn, som ej fordrade så kraftig jord som 2-radskornet, varför vanligen 6-radskorn användes till malt. Det kostade 12 kr tunnan. Vikt brukades inte, endast mått, halvtunna (med 3 kubikfot och 3 stop), skäppa = 6 kappar = 1 kubikfot och 1 stop, samt 2-kappmått och kappemått. Litermått hade aldrig någon hört på den tiden. Nu kunde man hålla så många tunnor korn i hon som man ansåg sig vilja ha tjockt lager på plåtarna, och desto tjockare lager, desto längre fick man hålla rökelsen och fyren "vid lige". I allmänhet räknades det ut så, att lagret som skulle torkas blev 6 tum tjockt överallt på plåten. Härtill åtgick omkring 4 tunnor 6-radskorn. Vattenhon var försedd med ett tapphål liksom i ett bykekar och sedan en säker plugg eller "tapperock" insatts och kornet ifyllts, så pumpades eller slogs vatten i hon tills det gick över kornet. Tapperocken var en nertill spetsad, grovare uppåt trästake, som trängde i hålet om den trycktes, och höll vattentätt då den sattes hårt i, samt kunde lossas genom att vrida så att den öppnade för vätskan. Sålunda liksom vid brygd och byk kunde vattnet avrinna utan att kornet följde med ut. Så skulle vattnet stå tillsammans med kornet i ett dygn. Därefter tappades vattnet ut, och kornet kastades upp genom en läm på loftet där över hon. Därefter breddes kornet ut på loftet i en bunke, ungefär ½ aln tjockt, och täcktes över med tomsäckar, presenning, flera slags värmande täcken, och om det är kallt, filter och sticktäcken. Meningen är att det skall taga hetta och gro, ty gror inte kornet så blir inte malten söt, men så får det inte heller gro för mycket, och därför måste dessa procedurer noga övervakas, så att en jämn värme utvecklas och jämn groning försiggår. Men det får aldrig gro så att det blir gröna sädesgroddar utan endast rötter, och när dessa är omkring tumslånga, så avtäcktes bunken och det grodda kornet hälldes genom en annan läm eller lucka ner på plåtarna till torkning.

Nu, sedan den grodda massan av kornet jämtjockt utbretts över plåtarna, så var det frågan om att få någon eld som både värmdes och rykte. I den ugnen som eldades med stenkol var det jämförelsevis lätt att få den het, men den andra ugnen som skulle röka var det värre, ty det ville brinna våldsamt när rislöven blivit torra och man skulle passa på att kasta in fuktigt löv, risbackemylla, sågspån, sur ved, som ändå inte släckte men rykte, tills det blivit torrt och elden åter

måste dämpas. Röken skall nu gå upp igenom hålen i plåtarna och tränga igenom det grodda kornet och färga detta så svart som möjligt, på samma gång som hettan från stenkolsugnen gör kornet brunt och torrt. Istället för stenkol eldades med rotknutar av ek, sönderkilade ibland. En gång i timmen öppnades den dörren in till malten och med en långskaftad träraka välvdes lagret om på plåtarna. De första 2 dygnen stiger vattenången från kornet tillsammans med röken, så tjockt att det är liksom en ogenomtränglig massa som stiger genom "trätrumman" (träskorstenen) ut ovanför taket. Således måste den som skulle torka malt bevaka sitt förehavande både natt och dag i minst 4 dygn för varje torkning. Vi hade också en säng framför eldstäderna i malthuset, men den röken som endast skulle gå genom malten trängde ut genom flera springor i dörren, och ugnsdörrarna då malten rördes. Därför fick maltgörare ont i ögonen av röken och vakandet. Men de gamle som var i samma rum, som både elden och röken uppfyllde hela huset, de hade det svidande i ögonen värre.

När man så märkte att malten blivit fullkomligt torr, ty då ångade det inte mer, var brun och smakade sött, samt hade en behaglig söt lukt, så öste vi ut den och förvarade den i kistor med lock och lås. Mycket besvär var det med att samla upp det som låg överallt i undervåningen, på golvet och på och omkring ugnsgaltarna, den malt som tillika med maltgroddarna fallit igenom hålen på järnplåtarna. Där var ju mörkt och man måste ha lykta med sig och sopa på lergolvet. Nu hade kornet vuxit i kvantitet ("i skrymme") med omkring 50 %, så att av 1 tunna korn blev det 1 ½ tunna malt. Min far bytte ofta korn till sig mot malt, och fick då en tunna korn och 2 kr därtill i utbyte mot 1 tunna malt. Eller 1,25 kr på halvtunnan och 50 öre på 1 skäppa malt. Några mältare brukade ta en del havre ibland kornet till malt, men det blev ej så gott som enbart korn, påstods det. Varför vi slutade med maltfabrikationen var av den orsaken att den andra ladugården var för trång till att hysa hela grödan och tillika kreatursstall, utan måste stallet flyttas in i denna ladugården där maltkölnan var inrättad. Även var det ett obehag med vatten, som måste köras nere ifrån byn på omkring 600 m avstånd. Vi brukade också, liksom de gamla maltgörarna, även att ta emot fläsk och korv (pölser) till rökning, och dessa varor hängdes då in under plåtarna, i järnbjälkarna längst ifrån ugnarna. Ända till slutet av 1800-talet torde det ha funnits en och annan maltkölna, men de är nu säkerligen utrotade.

De senaste 30 åren av 1800-talet såg jag ej eller förnam någon bonde som torkade malt i sin maltkölna. De begagnade dem till "fårahoddor" och redskapshus eller annat. I vår församling var det en mältare förutom min far, men han hade inrättat sitt alldeles på samma sätt som vi. Folket köpte sitt behov av malt antingen hos maltgubbarna eller i butikerna, eller bytte de mot korn som förut sagts.

Som det även i det föregående endast flyktigt omnämnts något om eldsvådor och brandväsen, så möjligen att jag skulle kunna omtala hur det gick till i forna dagar, dvs 1800-talets första halvdel för det första, efter mina föräldrars och min mormors berättelser. Då hade alla bönderna inte något annat brandredskap än en hemmagjord träspruta, samt en järnkrok med pik och ring, fästad på en lång stång, som kallades "bronnhaken", och stege, vattenspannar, tunnor och kar. Men lika väl, hur tätt byggda byarna än var före enskiftet och delvis även senare, då rader med gårdar låg mycket nära varandra, så var det högst sällan att någon eldsvåda inträffade, oaktat det var öppna spisar och halmtak på nästan alla hus. Några högst få var jordtäckta. Men varsamhet och försiktighet var det vid hanterande av elden som en allmän sed, och kanske det kunde bidra därtill att ingen hade brandförsäkrat, det var ännu något okänt. Vatten hade de gamle försett sig med, i det att varje by hade en gemensamt grävd säker vattendamm, dels och kanske huvudsakligast för vattning av kreaturen, och dels för eldsläckning ifall fara hotade. Vidare hade de vanligen ganska nära

gårdarna en ankedamm, tillkommen av, för det första, lera till husens många lerväggar som grävdes upp där, för det andra vatten till kreaturen, för det tredje för eldsläckning, för det fjärde vattning i trädgården och för det femte anke- och gåsadam för dessa hemdjurs trevnad. Några andra kreatur än svinen ville nog inte gärna dricka av det vattnet i ankedammen.

Men fram på 1850-60-talen begynte folket att skaffa sig något bättre brandredskap, i synnerhet som man begynte brandförsäkra sina hus och lösöre, samt att försäkringsbolaget bestämde hurudant redskap som skulle anskaffas och förordnade om besiktning och besiktningsmän. I våra rotar i Väsby sn anskaffades 1860 en slangspruta, en konisk trätunna med ett järnhandtag på motsatta sidan att bära eller flytta den med. En 3 alnar lång stång till plats för 2 man att pumpa och en 3 a 4 alnar lång buldanslang med kopparstrålpip. Dessa var mycket praktiska och bra sprutor, och vattenstrålen kunde från en sådan nå upp ovan hustaken i bondgårdarna. Men ju bättre brandredskap de anskaffade, så tröt vattentillgången. Brunnarna tömdes vid eldsvåda på 10 minuter, ankedammens vatten var blivit gyttjigt och dammen mångenstädes igenfylld, och den säkra bydammen hade opåttalt även fyllts, av dem på vars ägor den varit belägen. Ja, vad var att göra, köra ½ fjärdingsväg efter vatten var lönlöst. Det fick brinna tills bränderna kunde med spannar av gyttjevatten äntligen släckas. På 1870-talet skaffade Väsby sn en stor brandspruta som skulle kallas kyrkesprutan och ha sin station i samma hus, likvagnsporten i sockenstugehuset. Denna spruta skulle med strålen kunna nå över kyrktornets spira, 65 alnar, och behövde 8 man i sänder för pumpningen. Den var ju försedd med 2 pumpar. Men så behövdes det nog 20 man att bära slangen när den blev full med vatten. Den som ville köra med sprutan till eldsvåda fick 5 kr, men brandstodsbolaget hade utfäst 10 kr till den större spruta som kom först till en eldsvåda. Där var enspännarskaklar också till sprutvagnen ifall en närliggande eldsolycka inträffade, så kunde 1 häst hastigare förspännas än 2 hästar. Den som nästan alltid körde med sprutan till eldsvådor var prästdrängarna eller prästarrendatorns söner senare. Alltid fick de också 10:an i premie, utom i Viken sn en gång då de kom för sent, men så var det i krokvägar mycket över 1 mil.

Den första eldsvåda jag var med och såg på vid brandstället, var då jag var 8 år gammal (år 1869). En rök steg mot himlen, till synes på ganska kort avstånd från Väsby. Det var om förmiddagen som en kusin, lungsjuk snickarlärling som gick och väntade på döden, kom till mig och narrade mig med att springa rätt över alla åkrar där säden, rågen, stod till knäs, men det var inget att "sky" för utan framåtskridande, sade Ola Jönsson i Kungshult. Men man får lära sig att "skenet bedrager", i synnerhet vid bedömning av eldsvådor på avstånd. Vi rände mycket långt och kom utom socknen, och ändå var det långt fram. Jag begynte ledsna och ville vända, men kusinen Lars Peter Christiansson var besluten hade vi börjat "att jävlas me'tt, så skulle vi fullfölja't", som vaktpojken sade när han läste evangeliet. Vi kom snart till en bonde som lugnt körde och harvade på trädan endast 600 a 700 m ifrån elden, och vi frågade: "Var är det det brinner?". "Jo, det är till Hans Jöns där borta", svarade han och fortsatte med sitt arbete. Min kusin som var 18 år förvånade sig över en sådan liknöjdhet hos den bonden.

Vi kom fram, byn hette Unnarp i Jonstorp sn, gården var Hans Jönssons. Husen var nyss rasade då vi kom fram, gården var kringbyggd. 2 hästar låg stekta i spiltorna, fåren gick ute i en inhägnad vid gården, några av dem var svårt brända men ingen hade tid att avliva de sårade som ännu levde. Fäkreaturen var nog till större delen räddade, men fåren hade utsläppts och då trängt sig tillsammans i porten, och där kunde mannen och drängen ej komma åt för elden att öppna inne ifrån, och när kom fram utan ifrån, var det nästan för sent. Bakning hade försiggått, därav hade elden

uppstått genom gnistor i halmtaket. Inga sprutor syntes till men vattenlangare i långa rader med spannar som lämnades från den ene till den andre. Ägaren stod sorgsen i trädgården framför det avbrända boningshuset och betraktade, med tummarna i armhålorna, förödelsen. Han hade den största fruktträdgården i nejden, men den var nu delvis förstörd. Inget lösöre blev räddat. Aldrig glömmer jag det förskräckliga skådespelet.

Nästa eldsvåda var hemma i vår bys fäladsgård 1870, hos en bonde som hette Lars Jeppsson. Det var vid midnatt, "blockmörkt", då någon kom och uppväckte oss med ropet: "Elden är lös!". Min far skyndade iväg ut, men jag fick inte och ville inte gå dit förrän dagen efter. Min far kom då hem och berättade att pigan hade burit ut spiselaskan, som hon öst upp med händerna, i en spann och hållt ut den på gödselhögen, som var mycket halmblandad, och glöd hade mot förmodan funnits i askan, som varit orsak till eldsvådan. Jag och en annan kusin Ludvig Rasmusson gick dagen efter dit och såg på eländet. Det hade också varit en kringbyggd gård med halmtak. Endast några stora svin var blivna innebrända, alla de andra djuren var utsläppta eller hade stått i tjuder. En del lösöre var räddat. Lars Jeppsson själv låg i en grop (dike) och sovde och kom upp efter en stund, och hade haft en bra sängadyna på sig. Min far berättade, att inga sprutor hade varit närvarande och inget vatten fanns, mer än i brunnen, utom på så långt avstånd och även lite folk gjorde, att ingenting kunde göras vid släckningen. Men en paragraf i brandstodsreglementet lydde, att om brandstodsnämnden eller kommittén så påfordrade, så var den de önskade skyldig att specificera lösöret och i synnerhet efter eldsvåda. Jag minns ej hur det kom sig att jag skrev av Lars Jepps uppgifter om vad lösöre han uppgav sig ha förlorat vid olyckan. Han hade kanske bara tecknat med blyerts, för han var ju gammal och vi bodde på no 12 Väsby.

Oftast, de som hade rotesprutorna hemma hos sig, brydde sig inte om att köra ut till eldsvådor och ta sprutan med sig, men annars tyckte jag att de små sprutorna var allra nyttigast, genom att medelst dessa hålla taken våta på närliggande hus och på så sätt förhindra eldens spridning. Däremot där elden fått överhand kunde ju inte ens de stora sprutorna göra annat än dämpa eldens häftighet, där ändå förstörelsen var påtaglig. Om vid de små rotesprutorna 2 man jämnt höll i pumpstången och en tredje styrde strålen, bara där då skaffades fram tillräckligt med vatten, så skyddade de mera än de stora sprutorna vid vissa tillfällen.

Midsommaraftonsdagen år 1873 kom en student gående genom Väsby kyrkby. Därvid mötte han en gubbe som sålde raketer och bjöd ut sina raketer till studenten. Denne var också villig att köpa några, om han fick pröva en och se om de dugde. Han fick (dvs köpte) en till prov, och som laddningen brann och dugde bra, så föll den glödande raketstången ner på en halmtäckt ladugård i Väsby klockargård. Naturligtvis trodde ej studenten att på sådant avstånd som han stod, på vägen vid sockenstugan och till klockargården, att raketen skulle kunna gå så långt. Men den gick högt och föll som nämnts ner på det torra halmtaket, som genast antändes. Studenten såg väl att det tände, men trodde att om han låtsades som ingenting, han då ej skulle bli ertappad som förvållande, utan gick ut genom prästgården som om inget hänt samt kom ut på kyrkstigen mot Ornakärr och som går till vägen mot Görslöv, där han också hörde hemma.

Folket i klockargården observerade ju genast elden, men innan stege kunde resas var där inget annat att göra än ut med hästarna och upp i kyrktornet och klämta med stora kyrkklockan, som med ängsliga toner kallade folket till hjälp. En förfärlig villervalla uppstod i den tätt bebyggda byn, och långt utom denna dit klämtningen hördes. De närmaste rusade till sockenstugan, och ur det

därstädes befintliga likvagns- och spruthuset halade fram kyrkesprutan. Endast tvärs över vägen och 100 m fram var det ingen svårighet att med handkraft dra fram sprutan och ställa upp den bredvid klockargården, som var byggd med ett 50 a 60 alnar långt boningshus och en stor ladugård vid varje ände i rät vinkel emot detta, samt en brännvinslänga bakom gården. Där hade nämligen varit brännvinsbränneri ända till år 1850. Vattnet i brunnarna gick åt på en kort stund. När nu mycket folk strömmade till från Tågalycke och Ornakärr och mötte en person som gick på motsatta hållet, så frågade de naturligtvis var elden var lös och han svarade att det var i klockargården. Därav blev han misstänkt såsom orsakande till branden, och kom sedermera i förhör och måste erkänna att han gjort det med sin raket. Han fick betala allt vad han ägde – 4.000 kr – till brandstodsbolaget, men det förslog ju inte långt, och resten fick bolaget ersätta. Jag var gången ut på vången och skulle flytta korna vid middagstid, då det begynte klämta, och genast uppsteg en hög rökpelare. Det är förfärligt vad klämtning är sorglig att höra. Min far sprang genast till brandstället, utan att besinna den fara som vi var utsatta för där hemma. Eld mitt i kyrkbyn, där alla halmtaken var torra som fnöske! Det var något som satte skräck i folk och raskhet i vändningarna, om inte hela byn skulle brinna ner!

Vid den tiden bodde 2 snickare i vårt hus, och kom hem till middagen från en på annat ställe arrenderad verkstad. Dessa ansåg att vi borde förbereda oss på möjlighet av eldens övergång, varför stegarna restes till taket, alla bykekar och baljor samt kar och tunnor fylldes med vatten från brunnen. Det dyrbaraste lösöret, sängkläder, gångkläder, böcker och värdesaker, bars ut i trädgården. Vidare gick vi upp på ryggingen av ladugårdarna och höllde samt "spritade" ut vatten medelst kvastar doppade i vattenspann och stänkte över halmtaken. Boningshusets tegeltak var visserligen tröstligt, men så var ladugårdarna endast den ena 1 aln och den andra 3 alnar ifrån dess hörn och brädgavlar. Men vi såg glödande tidnings- och pappersflagor komma och lägga sig på taken, men ingen förmådde antända. De båda snickarna, sedan de hjälpt oss, sprang därefter till brandplatsen och lämnade mig, min mor, den ene snickarens hustru och mina systrar, yngre än jag, att hålla vakt med att väta taken. Vi följde med skådespelet och såg hur elden fattade i ett hus efter annat, allt närmare och närmare oss. Men efterhand tycktes folket bli herre över elden och jag fick lov av mor och de andra att gå där "ner" till branden. Då jag kom där "ner", satt män i rader på halmtaken med våta segel från möllan, lakan, säckar och svaskade vatten med i vatten doppade trasor på halmtaken och passade på att släcka de smålågor som uppkom när det kom brinnande halmvaskor eller papper och lade sig på taken. Men ingen enda av rotesprutorna syntes till. En massa folk var komna tillstädes och flera stora sprutor från andra församlingar, samt främst kyrkesprutan. Men vatten var det ont om. Brunnarna hade snart tömts och nu var hela bygatan upptagen av "skjuts vid skjuts" med alla slags kärll fyllda med vatten, som hämtats på 1.000 m avstånd från en gammal bydamm och en mörgelgrav på Pottenburg. Men allt tycktes förgäves, det ena huset fattade eld efter det andra. Visserligen var det ganska lugnt väder men ett sydvästdrag och hettan drev brinnande halmvaskor och papper högt upp över byn, ända bort mot Gössarp där slocknade askeflagor föll på väggar och hus. Tjärnan begynte rinna på kyrktornet och väderkvarnen. Den gamle kyrkoherden Palm grät när tjärnan rann från kyrktornet, ty han trodde att ingen räddning fanns för varken kyrkan eller kyrkbyn.

Men så många vattenkörare från "när och fjär", att de måste hålla och vänta på varandra, innan de kunde få uttömd sin vattenlast i sprutorna. Kyrkesprutan visade sig vara mycket opraktisk på det viset att de 8 män som drev pumparna måste stanna när vatten skulle påfyllas i sprutkaret, men däremot hade stenkolsbolaget en spruta där det var sugslang ut från pumpkaret till ett annat järnkar eller ho med 2 järnlänkar tvärs över, så att på dessa kunde läggas en tunna eller

hällas i vatten från andra kar, och under tiden behövde inte pumpfolket stanna, utan sprutan sugade själv till sig vattnet. Efter ett par timmar blev elden begränsad till de hus där den hade fått "fast fot", de brände ju ner, men den övriga byn blev räddad. Då hade elden härjat över den ena av klockargårdens ladugårdar, den som först blev antänd, samt hälften av boningshuset som var täckt med tegel men hade brädgavlar nära loglängan som brände. Vidare nerbrann muraren Nilssons och skomakaren Berglunds hus, bierhandlaren Anderssons boningshus och ladugård, samt en del av taket på möllaren Svenssons hus.

Vid sådana tillfällen kan det inträffa många småroliga uppträden, då de betraktas av de sorglösa som inte olyckan egentligen angår. Så hände det, när en lång rad vattenhämtarskjutsar höll på vägen och väntade på att kunna få tömma sina kar och tunnor i den stora kyrkesprutan, att en dräng som hette Per Eliasson, hos Magnus Nilsson i Väsby, hade ett ofantligt stort bykekar nära fullt med vatten, och satt på kanten av karet och hästarna stod lugna. Men rätt som det var körde de förevarande längre fram, eftersom där blivit plats, sedan någon tömt sitt förråd och kört bort till vattendammen igen. Hästarna ryckte häftigt till och vips föll Per Eliasson på ryggen baklänges ner i det stora vattenkaret och fick benen i vädret upp över kanten. Han måste göra de våldsammaste ansträngningar och sprattlingar för att komma upp igen och genomvåt fortfarande sitta och vänta på, när det blev hans tur att tömma sitt kar. Men en del ungdomar hade mycket roligt åt den stackaren. Men jag ömkade mig över honom, för Eliasson var en 40-års man och jag tyckte om hans hallänningavisetoner som han spelade i byn om kvällarna sedan allt arbete var slut. Jag kunde höra det hem och kommer i denna dag ihåg hans harmonikamarsch. Han hade endast byxor och skjorta på sig så det såg ut som han frös. Men annars var det en het sommardag.

Sedan kom slaktaren Karl Lindau och gick igenom den salen i klockarens boningshus som varit på gaveln, den som bränt ner, och visste ingenting om förrän Magnus Nilsson, som då förde kyrksprutans stråle, satt den starka vattenstrålen på den lille Karl Lindau som meddetsamma slogs omkull, och hans gamla hatt for långt bort. De närvarande dolde inte sin munterhet. Lindau sprattlade och svor, men så fort han reste sig upp, så fick han av strålen igen så han stöp. Detta upprepades flera gånger under folkets högljudda skrattsalvor. Skomakaren Berglunds kärring skrek vid eldens utbrott: "Skynda ta emot stövlar, läster och läder!". Därefter uppstaplade hon i fönstret allt sitt porslin, som ramlade ut och slogs sönder genast. Barnen måste transporteras in till bierhandlaren Anderssons, men snart tog elden fatt även i hans hus och då rymde de ut barnen och det mesta av lösöret långt bort i trädgården och på åkern där intill. Där såg jag hur barnen satt runt ett stort lingonkrus, tog med bara handen och åt bierhandlarens lingonsylt (krösamos) så de var "blodiga" till påseende i halva ansiktet. En av byns drängar som av de andra kallades för "Björnen", var så oberörd och glad när han gick ifrån eldsvådan om eftermiddagen hem till stället där han tjänade i byn, omkring 300 m från branden, att han sjöng en glad visa. Han tyckte nog likväl att det var en trevlig midsommarafton.

Vid alla de eldsvådor där Väsby kyrkespruta kom fram, där kom den också först och fick 10 kr i premie, med undantag för ett ställe i Klappe i Viken sn, där var husen redan nerbrända och sprutan ansågs inte behövas, varför omedelbar hemtransport företogs. Endast vid en eldsvåda i Ingelstråde i en gård som hette Svanelund såg jag äntligen att där var kommen fram en av rotesprutorna. Jag och några andra överhöljde hus efter hus av de i vindriktningen närliggande halmtakshusen och besprutade taken så att de blev våta och ej så eldfarliga. Men varför ej rotesprutorna kom till användning vid de många eldsvådor jag varit med vid, torde nog bero på att

hästar i allmänhet är rädda för eld och rök, så att man ej vågat köra, eller helt enkelt på tanklöshet och liknöjdhet. Vid en eldsvåda i Lovisefreds gård en mörk höstnatt 1884 kom jag och många andra från vår by dit, men då var redan husen omkullstörtade och alla kreaturen innebrända så när som hästarna, med undantag av 4 st som uppbrändes därför att drängarna ej kunde gå in mer. Väsby kyrkespruta var den enda jag såg, men långa rader av vattenlangare från en alldeles intill gården befintlig damm med mycket vatten.

Men som vi stod och pumpade, så fick jag och flera syn på att det började smått brinna i sticketaket på boningshuset. "Hitåt, det tar eld i boningshuset!" kommenderades och slangen dirigerades hastigt så att strålen snart släckte elden. Men då slog arrendatorn patron Jönsson på Lovisefred upp fönstret och ropade: "Låt bli att spruta på huset, låt bli, vad har ni på huset att göra?". Vi svarade: "Det brinner i taket!". "Låt bli!", skrek han. Men då blev folket som hörde vad han sade rasande och skrek: "Jaså, du vill således att det ska brinna, din djävul, du har själv satt eld, kom ut så ska du få det du har förtjänat!". Jönsson vågade inte visa sig mera. Men vi passade på med sprutan och efterhand sjönk värmen och glöden ner så att boningshuset blev räddat. Patronen var arrendator, så att husen var ej hans, men lösöret var hans. I ladugårdsbåsen låg stekta 20 fäkreatur och 4 hästar. Kalvarna var krupna ut på sidan på vissa kalvkor. Elden var så placerad att med den då rådande vinden måste hela gården stryka med, som den också gjort om inte Väsby kyrkespruta varit där, ty i Brunnsby sn var nog och syntes ingen stor spruta. Det skulle heta att ryktaren tappat lyktan som exploderat, i ladan. 12 st vetehalmstackar som stod endast på 20 alnars avstånd från husen brände inte, ty vinden var ifrån dem och det blåste något. Arrendatorn fick 40.000 kr i brandskadeersättning, och 8 dagar därefter gav han upp till konkurs, men kunde inte alls redogöra för var han förstört de 40.000 kr. Han uppgavs ha rest till Queensland. Sedermera brann boningshuset på Lovisefred, men då hade en annan, en kusin till den förre, övertagit arrendet, och ännu ytterligare en gång brände boningshuset.

Först i 3 år blev jag vald till brandstodsledamot att besiktiga eldstäderna i 6:e roten som omfattade Väsby, Knapalycke, Tågalycke, Hustofta, Pottenburg, Bräcke, Fäladen och Sandflyget. Över 50 hemmansåboar och dessutom ett 100-tal hus. Alla dessa eldstäder skulle besiktigas 2 gånger årligen. Vi skulle vara 2 personer. Den ene skulle vara "biträde" och den andre "ordinarie". Brandstodsledamoten det var jag, och således ordinarie. Tjänsten räckte i 3 år. Förut hade "skorstensgubbarna" skolat vara 3, en "ordinarie" och 2 vittnen, men ansågs det senare att det kunde gå an med 2 personer. En tid skulle biträdet vara murare och "mursakkunnig" ifall ej allt var som det borde, med murade rör o dyl. Brandmännen skulle ta reda på och se efter om det var sotat och om sotningen gjorts väl, så att ej sotet låg kvar i rören, samt om skorstenen och rören var starka, ej för nära trä och ej en massa halm eller andra elffångda saker låg nära omkring skorstenen. Man måste stiga upp på loftet och se efter, i synnerhet där man misstänkte något. Man skulle se efter om tillräckligt med stegar och brandhakar fanns, samt att de förvarades på ett lättåtkomligt ställe och om spannar i tillräckligt antal samt bra lykta fanns. Även borde man titta i och på bakugnarna, samt bryggghusgrytor. Var det då något som fattades, påsattes ven viss tid då det skulle vara avhjälpt till syn om t ex 8 dagar eller 14 dagar, om det var svårt. Då måste jag på den utsatta tiden åter gå dit och avsyna reparationen. Var det då någon som tredskades, så blev han anmäld för brandstodsordföranden. Ville de ändå ej rätta sig därefter, så fick de ingen brandskadeersättning men ansvars för andra som kunde komma i fara därigenom, ifall det brände. För allt detta besvär med besiktningar, löpande och försummande av sina göromål fick man inte ett öres ersättning.

Det enda man kunde få, så var det kaffe på många ställen, eller också ovet, utskällning av dem som tyckte det var påkostande att lyda rättelse. Men de "skorstensgubbar" som tog emot brännvin som vankades, och t o m hände det att ett par "skorstensgubbar" blev så fulla att de blev liggande nere i Hustofta till dagen efter, blev kasserade som syningsmän. De flesta skorstenarna i något gamla hus var murade av råsten, dvs tegel som endast var soltorkad men inte bränd. Men endast under taket och ovan taket var skorstenen av bränt tegel. När det sotades med halm- eller risviskor, så slets råtegel med tiden så att det till slut gick hål på sidan av skorstenen. Där det då blev hål på rör eller skorsten måste ju order ges om skyndsamt lagning. Även bakugnar murades av råtegel, men måste då ugnen "brännas ut" i en hel dag med stark fyr, innan den första gången togs i bruk. Sedan blev det ju bränt tegel med tiden.

Sedermera då jag efter några år blev invald i sockenkommittén för brandstoden, hade jag ingen skyldighet att syna eldstäderna, men istället syna eldsvådor och därvid förekommande värderingar och utredningar, samt att vid kallelse av ordförande, närvara vid stämmor och val och om åskan slagit kreatur. I det stora hela, så länge jag bodde i Väsby förekom det inte några s k misstänkta eldsvådor mer än på 2 ställen, bägge utsocknes, som jag bevistat. Men ganska stort slarv förekom, såsom t ex då S Kallroms hustru ställde och glömde ett bart talgljus i Esperöd på en sädesbinge, då hon en kväll skulle i smyg sälja råg, när mannen ej var hemma. Eller öppen rökhatt 3 alnar från halmtaket och eldning i bakugnen. Men sådant förekom aldrig på vår huvudrote, 6:e roten. Också när jag synat eldstäderna i mina 3 år, så fann de som efter mig kom intet att anmärka någonstädes på alla de 150 hemman och hus som tillhörde roten. Nu kommer troligen de 70 a 80 av husen att ligga inom Höganäs stad.

P g a vid eldsvådor ofta förekommande stölder, behagade kommunalstämman att utvälja ett par personer på varje rote, som skulle kallas "bevaringsnämnden", ett slags polis som skulle så vitt möjligt se till det lösöre, möbler, kläder och diverse, att det inte av menigheten bortstals. Till "bevaringsnämnd" utsågs vanligen några tjocka gubbar som också kunde glädja sig över titeln, ty något annat fick de inte. En besynnerlig stöld förövades vid eldsvådan, då åskan 1880 slog ner i Långaröd hos hemmansägaren Johannes Jönsson. Ett dyrbart guldur bortstals, möjligen ur någon byrå eller möbler som var utburna i trädgården, ty blixten slog eld i ett av ladugårdshusen i den kringbyggda bondgården med halmtak. Men så skulle ägaren skyndsamt slå in eller ut ett fönster, troligen det första, ty han hade varit och sett på kung Oscar II (som då besökte Höganäs) och kom hem precis då åskan slog ner. Vid inslagningen av rutan skar han sig så illa att han måste skyndsamt lämna allt och få skjuts till läkaren. Således var han inte hemma, då möblerna bars ut. Kreaturen var ute. Om stölden begicks då Jönsson var borta och såg på kungen, då ingen människa var hemma i gården, eller sedan lösöret burits ut i trädgården, är ovisst. Det var hans systers guldur.

Emellertid blev det från den dagen borta. Men efter 3 hela år låg gulduret 1883 mitt på byvägen som går genom Långaröd emot Esperöd och upphittades av en eller flera personer som skulle gå till kyrkan och kunde läsa inskriptionen. Det var just denna stöld som föranledde tillsättandet av "bevaringsnämnden". Väsby kyrkespruta var visserligen effektiv, men mycket opraktiskt konstruerad på flera vis. Som förut nämnts, så kunde man inte komma åt att hålla i vatten, utan att folket 8 man vid pumparna måste stanna. Vidare att den 50 alnar (30 m) långa slangen var så tung då den blev full med vatten, att minst 14 a 15 personer behövdes för att bära slangen, ty att låta den ligga på marken, då kunde den lätt bli skadad av glödande trä eller halm, glasskärvor, spik eller annat vasst. Vidare uppåt stegar var det omöjligt att bära en så tung slang, och så många man kunde

inga trästegar bära. F ö fanns det ingen trästege i ”7 kyrkesognar” som var mer än 18 alnar lång. Vidare så var sprutan försedd med hjul, naturligtvis för transport på vägarna, men endast 18 tum höga. När ett par hästar springer sträck i karriär, samt på och i sprutkaret sitter och står 6 a 7 man, hurdant obehagligt skakande och motstånd mot vägarna som om det varit större hjul eller fjädrande! Det hände ofta att folk spekulerade på att hålla fast, eller också få åka med, men livsfarligt kunde det vara. Då jag sprang till eldsvåda en gång, såg jag hur mitt sällskap slungades långt över vägen, då han försökte ta och hugga tag i den i sporrsträck framfarande sprutskjutsen. När man hörde klämtning, så försökte man göra sig underrättad om var elden var lös, genom att stiga upp på taket, och vi i kyrkbyn brukade ”springa” upp i kyrktornet där man hade vidlyftigare utsikt, men som de flesta eldsvådor inträffade om natten så kan skenet bedraga, så att det man tror är nära kan vara milslångt borta. Men annars är det en storståtlig syn att se en gammeldags kringbyggd halmtakstäckt bondgård i brand, innan husen faller omkull. Det är väl denna syn som lockar pyromanerna.

Under tiden jag var i vagnmakarläran, kom en dag någon och talade om att elden var lös! Klämtning kunde inte höras dit utom under vissa vindförhållanden, ty det var ½ mil från kyrkan. Jag och verkgesällen störtade ut, ty vi trodde båda att det gällde hembyn. Komna ut att betrakta branden, så trodde gesällen att det var hans morbrors hemmansgård, men jag trodde att det låg närmare kyrkan. Vi fick permission av mästare, och så iväg! Det var då den händelsen inträffade med mitt sällskap som skulle hugga tag i sprutan, som nyss omtalats. Men då var det en sådan gammal gård närmare mitt hem än gesällens, i yttersta kanten av Väsby sn, emot en by som kallas för Röggle i Jonstorp sn. Då kom vi så tidigt, att hela gårdens längor ännu stod upprätt. Kreaturen hade de fått ut, men hustrun som var änka hade bränt sig i händerna. Kyrkesprutan var anländ och vatten fanns, men ett stycke ifrån gården i en mägergrav. Man måste köra efter vatten med hästar, ty det var för långt att langa, och därför gick det långsamt med släckningen. Elden hade uppkommit genom bykningskokning. Inga andra sprutor av något slag syntes till.

Vid sådana eldsvådor som inträffade i närheten av Höganäs brukade stenkolsbolagets spruta komma tillstädes, även ute i bondgårdar. Så var det i klockaregården och så var det i Långaröd vid bägge där inträffade eldsvådorna. Den senaste eldsvådan i Långaröd var på tegelbruksgården, vid sidan om tegelbruket. Antändningen skedde där genom slarvig tillställning av fyr i bakugnen. Gården var en kringbyggd gammeldags gård med halmtak. Vattentillgången var dålig, ty lergraven läns pumpades om våren, så att endast i mägergravar långt från gården fanns det vatten. Men som gården var belägen bra nära gruvarbetarnas bostäder, så kom det genast så mycket folk, att en stor del av lösöret hann bäras ut. Jag var på den tiden i brandstodskommittén, och måste då efteråt på kallelse av ordföranden medfölja i 2 dagar för avsyning och värdering av det räddade lösöret. Men jag hade närvarat vid eldsvådan och sett hur folket i tanklöshet skulle rivit omkull de nymurade tegelmurarna i stallängan, om inte jag åtvarnat först folket och sedan ordföranden, som då förbjöd dem att riva annat än skorstenarna. Ingen rotespruta var närvarande vid branden. Detta var år 1893.

Min far var också förman för kyrkesprutan och jag var i servisen, som minst en gång om året skulle avprova sprutan vid vattendammen i Pottenburg. Men min far var inte den ende förmannen för kyrkesprutan, utan åtminstone en på var rote fick en bricka av mässing, avlånggrund (oval), 3 ½ tum lång, 2 ½ tum bred, med inskription ”Förman för Wäsby kyrkas brandspruta”. Ett litet hål i bredsidas överkant för ett klen trådsnöre att fästas på bröstet, synligt på rocken. Den som hade denna bricka på bröstet hade rättighet att utan krus ta strålkastaren ifrån vem det vara månne, men också skyldighet att se efter så att inte slangen kastades på jorden bland glöder och glas, eller

att inte pumpkaret blev fullt av is och snö, till hinder för pumparna. Sedan blev den person förman, som innehavaren ville överlämna brickan till efter sig, och till slut brydde sig ingen om de brickorna. Jag har ännu den brickan som min far burit någon gång, men det blev oftast ej tid att knyta den fast på rocken när det klämtade. Som jag bodde mitt i byn, så var jag ofta om natten och väckte kyrkvaktaren att klämta, samt prästarrendatorns söner att spanna hästarna för sprutan.

Övriga av mig passerade eldsvådor, större och mindre, innehåller inte några ovanliga moment eller något vidare anmärkningsvärt. Detta om eldsvådor som jag varit med om, men av eldsvådor som jag hört berättas om av min mor och min mormor är det i synnerhet en, men den hör ju ej till min biografi och borde således inte nu omnämnas, men för en kuriositets skull må likväl följande omtalas. En gård i Plönninge by, näste nabo till min mors hem, kom att efter enskiftet bli gränsenabo, var och är ännu en kringbyggd gård som kallas för Jöns Påls i Plönninge (jag gick ju också i småskola där). Denna gården skall ha brunnit ner 3 gånger. Första gången år 1790. Andra gången år 1807. Och tredje gången år 1839. En sägen var att en bonde Jeppa Jönsson i Väsby kyrkby skulle vid eldsvådan 1790 ha klämtat så kraftigt att stora kyrkklockan sprack och måste omgjutas, vilket också beslutades av kyrkorådet (= kyrkvårdar) och sockenmännen i Väsby år 1791, att den stora klockan skulle omgjutas. Min morfars far var då "kyrkoråd" och hans namn står med upphöjda bokstäver gjutna på den stora kyrkklockan: Lars Rasmusson och (jag ihågkommer ej) woro kyrkowårdar 1792". Gårdarna var då så tätt sammanbyggda att endast en s k låga (lucka, dörr, grind) var emellan dem. Det var således före enskiftet, ty senare blev den närmast liggande gården flyttad.

Det var nog den första eldsvådan på Jöns Pålsgården. Det syntes ingen möjlighet att kunna rädda byn från fullständig undergång, ty vinden stod på hela den tätt bebyggda raden, och halmtaken var torra som fnöske. Släckningsattiraljen var primitiv. Spannar och handsprutor var det huvudsakligaste i den vägen, och närmaste vatten var den norr om byn belägna "tringe vanning" och söder om byn den dammen i "Hogåren" (vid nuv skolhuset), bägge långt ifrån. Med skräck och förtvivlan motsåg byfolket det öde som skulle inom kort övergå dem, så mycket förskräckligare som det var om natten och utrymning av kreaturen och lösöret därigenom försvårades. När lågorna slog som högst, syntes dåvarande kyrkoherden i Väsby (vad han hette vet jag inte, men möjligen kyrkoherde N Werlins föregångare) komma ridande på en grå "vrensk" (hingst) fram till stället. Sedan han hållit stilla en stund och betraktat farligheten, satte han springaren igång och red i galopp 3 gånger omkring elden, vände vid luckan om igen till andra sidan luckan och om igen tredje gången till luckan. Där steg han av "vrensen" och föll på knä vid luckan och bad. Folket betraktade prästen med förundran, och ett under skedde också, ty elden nådde inte längre än till luckan emellan gårdarna, just där prästen bett, så föll elden ner och slocknade och därmed var hela den övriga byn räddad. Den gården, Jöns Påls, som var eldhärdens begynnelse brände ju ner till grunden.

Andra gången Jöns Påls gård brann 1807 är ej något särskilt att omtala, annat än att den brände ner och byggdes åter upp. Men då gården brann för tredje gången 1839 var min mor där, när takstolarna fallit ner. Då råttorna blev villrådiga och sprang på lejden, så var där i Väsby kyrkby en som kallades "Tura Benten" (en s k mindre vetande) som tillika stammade, som sade: "Så-så-sådant sku-sku-skulle en te de djävlna, en-en gång om året". Sedan den tiden har Plönninge by ej hemsökts av någon eldsvåda, mer än riksdagsmannen S Anderssons gård som brann 1865. Orsaken var då en pyroman som satte eld. Det var en på socknen utackorderad pojke från Täppeshusen. Denne pojke hade förut för sitt nöje skulle satt eld på flera ställen. Församlingen bekostade hans översändande till Amerika. Samma Jöns Pålska gård står där ännu, byggd med eketrä och tegelväggar, kringbyggd, med

halmtak, smala hus, men ej hopsvinglade och på taket syntes alltid råttornas stig från ladugården till boningshuset. Ännu i min barndom fanns en liten dunge ekeskog mitt på "planen" (ägorna). Den är nu huggen men var där när jag gick i småskolan, samt en ladugård ytterligare utanom gården.

Branden den 12/8 1890 i Mölle skedde om dagen. Jag var sysselsatt med att köra in havre och ingen brydde sig om från byn att ta sig ut dit. Smeden i byn hette Sandberg. Han sade: "Låt brinna, det är inte våra hus!". Men hans fästekvinna var en fiskartös från Mölle. När hon hörde att det var "Myle" (som brunnbyborna uttalar det) så rände hon barfota iväg. Hela byn var täckt med halmtak, varmt och torrt var det, och hela byn, ett par hundra småhus, brann ner samma dag. Men avståndet var så stort att vi i Väsby ansåg det lönlöst att hinna fram till någon släckning. Vi sporde att några Rives småpojkar lekt med tändstickor och orsakat elden. Smeden Sandberg hade nog orsak att inte komma där, ty han hade ofredat baron Gyllenstjernas fru en dag vid dansbanorna på Haga och därvid kommit i slagsmål med baronen. Slagit herremannen blodig på hans egen mark och givit honom "blodvite". Sandberg sprang då tvärs över berget till arildsidan, där han fick en båt, rodde tvärs över Skälderviken, rymde iväg och blev borta i Norrland i flera år. Nu hette han Sandberg, hade väldigt skägg, skallig och oigenkännelig, men ändå...?

Men har jag nu skrivit mycket om stora eldsvådor, så får jag till sist skriva om en liten, som kunde ha blivit stor, på visst sätt hör den ej hit, men som ju dock hör till min biografi. Vi var några skolpiltar, 2 kusiner till mig, 2 kusiner till dem och åter 2 kusiner till bägge förenämnda par, således 6 kusiner, jag och min nabo "Änkans Petter". Vi 2 sistnämnda var de yngsta. De äldsta beslutade att bilda ett bolag för att bygga ett hus. Man måste tro "att arten ligger i fyglet" som ordspråket säger. Varje aktie kostade 12 sk. Jag och Petter tiggde var sin 12-skillning av våra föräldrar och erlade aktiebeloppet utan indrivning. Ett litet hus, 1 ½ aln i vägghöjd, 4 alnar långt och 3 alnar brett, sattes upp av de äldre hemma på Jöns Svenssons gård, endast 3 alnar från stallängan. Jag och Petter skulle vara med på resegitlet, men vi var ju huvudsakligast åskådare att se hur de större spikade stakarna ihop med nya spik som de köpt för våra pengar, men mor Jöns Svens bjöd oss alla in på kaffe. En av de äldsta, 17 år, täckte halmtaket. Väggarna murades med tegelstensstumpar och lera. Fönster (gammalt) och dörr med lås sattes. De 2 kusinerna på stället blev riktiga JUF:are, fick små hörn att så säd, som lades, inhöstades, i detta hus. Loge, att stå på knä och tröska med miniatyrplejel och 2 loggolv var där. Vi passiva bolagsmän, dvs jag och Petter, fick ju gå dit och se på huset vid tillfälle. Skolläraren som kommit vägen förbi förklarade att det var ett bäverhus.

Men så om sommaren året efter, då allt folket var ute i vångarna och höstade, gick där dagligen en 5-årig kusin från nabogården och sökte efter att komma in i bäverhuset. Men detta hölls omsorgsfullt låst alltid, och nyckeln var gömd. Då funderade pysen på att peta i nyckelhålet med fosfortändstickor, som fattade eld och meddetsamma spreds till takhalmen som hängde ner tätt vid låset. Som det var stilla och lugnt, steg röken rakt upp, och folket på åkrarna fick syn på det och skyndade till gården och såg då pilten stå vid huset och se på. Men det blev brått upp med en spann vatten ur brunnen mitt i gården och få slängt på elden, och med förenade krafter lyckades folket få släckt det farliga bäverhuset, som brände ner i grund 3 alnar från ladugården. Men någon utdelning blev där aldrig på de aktierna. Om eldsvådor som jag har praktiserat under de 43 år jag levtt i Småland torde bli ett särskilt kapitel för sig.

Då var kullaborna rent galna att ställa till "slädpartier". Flera socknars "karavaner" kunde råka i sällskap efter varandra, så att man kunde räkna över 100-talet skjutsar. Skramlandet av deras "dombjällror" och "runglor" hördes långt innan de körande nådde till synes. Snart sagt dagligen fick man se en skara flaggprydda slädar med musik, och ibland utklädda, fara fram genom byn. Såsom varande jordbrukare kunde jag ej få rekordskörd mer än ett par år, för råg efter halvträda 1886 och 1890 med 14 tunnor efter 4 skäppers utsäde på 1 ¼ tld. Av ärter på halvträdan, först gödslas på stubb, så såddes havre och gråärter och så plöjdes både säd och gödsel ner på en gång. När det så får växt upp till ½ alns höjd, så sätts korna i bete. Men emot slutet blir stråna grovare och kreaturen biter inte nära backen, då hugger man av fodret och lägger det till kreaturen, på samma betesvall. Men när jag kom till nära slut på ärthavren, vid ett hörn på omkring 6 kappland, var ärterna så överhandtagande att jag aldrig sett så fruktbarande, varför jag beslöt att hösta dem mogna. Där blev 2 tunnor. Detta var år 1885, men jag fick aldrig mer en sådan skörd av den slags säd. Av morötter hade jag rekordskörd en enda gång 1889. Då var det den gröntoppiga jättemoroten, 20 a 21 tum långa och 3 a 4 tum tjocka, men så tätt bredvid varandra att de rörde varandra i raden.

Jag lejde en kusin Ludvig Rasmusson, så han och jag skulle själva ta upp dem, oaktat det var brådska på vagnmakarverkstaden, ty jag hade sådan ro av dem, för de var så stora. Jag hade morötter endast på ¼ tld. Vi gick där och drog upp och lavade morötterna i bunkar som jag sedermera dagen efter körde hem. Men den dagen om kvällen frågade min kusin varför det pep så i bröstet på mig, "du har ju astma", sade han. Jag hade aldrig förut haft pipande i bröstet och när det fortfor gick jag genast till doktor Ringberg – tror jag att han hette – i Höganäs och rådfrågade mig. Ja, han undersökte och förbjöd mig att arbeta, och i all synnerhet inte på vagnmakeriverkstaden. Men jag svarade att jag var tvungen, och jag fick någon slags medicin, som betydde ingenting. Men jag försökte att med tiden endast bli bonde. Av potatis blev det ofta efter 1 tunnans utsäde 15 tunnor i skörd, oaktat att den aldrig gödslades med naturlig gödsel, utan sattes alltid potatisen i föregående års rågstubb.

Under många år hade ollonborrarna (*Melolonta Vulgaris*) uppträtt i större och större antal. Slutligen härjades stora fält av deras larver under somrarna, men ingenting hjälpte av alla dittills gjorda försök att utrota dem. Då beslöt kommunalstämman i Väsby församling år 1891 att kommunen skulle uppköpa plockade ollonborrar efter vikt, samt fick desslikes löfte om statsbidrag till lika så stor summa som församlingen själv lade ut, dvs hälften av hela kostnaden. Nu sattes det igång ett utrotningskrig, vartill ingen varken då eller nu levande människa sett maken. Snart sagt alla människor, både små och stora, plockade ollonborrar och skaffade dem till ledamöterna i kommunalstyrelsen, som var i sin rote eller vissa byar var utsedd att ta emot samt väga, betala och oskadliggöra dem. Det första året tog de emot ollonborrarna levande och för att oskadliggöra dem måste emottagarna föranstalta om deras dödande och nergrävande i stora gropar i jorden. I Väsby, Plönninge, Måarp och Gössarp byar var hemmansägaren Pål Jönsson i Plönninge utsedd att emottaga alla därstädes plockade ollonborrar. Men Jönsson hade förlorat den högra handen och måste därför skriva och föra räkning med vänster hand. 2 gånger i veckan slogs portarna upp till den kringbyggda gården och in strömmade skjutsar från alla håll, några körde med hjulbör och andra bar i påsar eller bleckspannar den dyrbara varan. Pål Jönsson som ju var av med den högra handen hade all möda att väga och skriva upp och betala. Som ollonborrarna i förhållande till sin storlek är mycket starka, så var ju täta bleckspannar eller tunnor allra bäst att transportera dem i, men en stor del folk som hade

plockat hade med sig många ollonborrar i säckar, och då arbetade ollonborrarna sig igenom på många ställen, men då fick kuskerna passa på att sätta halmviskor i hålen, annars kröp det snart ut några kg innan han fick vägt dem. Passades ej sådana söndriga säckar för jämnheten, så varade det ej synnerligen många minuter förrän dessa halmviskor petades ut igen av de frihetsälskande insekterna. Ibland kunde det hända att man fick vänta en stund när många säljare kom på samma gång, och då var det lustigt att se hur kuskerna hade brått med att stoppa halmsuddar i hålen på gamla gödselsäckar, och andra mindre starka säckar. Så flög några ollonborrar ut här och andra där, tillkännagivande att nya möjligheter yppats för rymlingarna.

Pål Jönsson hade en sädesbinge, som troligen rymde omkring 5 tunnor, uppsatt på fjädersvagnen, att förspännas och köras till mejeriet när bingen blev full av ollonborrar, för att släppa skällhet ånga från ångmaskinen igenom insektsmassan och på så sätt döda dem. Varje gång locket på bingen öppnades för tömmande av någon säck, spann eller tunna, så passade genast en svärm ollonborrar på att flyga sin kos. Över taken kunde man se, när man närmade sig gården, hur ollonborrar utsluppna ur säckar, spannar, tunnor och bingebing, flög som en bisvärm. Hela gården luktade fisk på mottagningsdagarna. Några plockare var "snusförnuftiga" och gömde sina ollonborrar en tid, ty till att börja med betalades ej så högt pris som senare, enär det ansågs att ju längre det led, bleve det alltmer ont om dem, och då skulle det högre priset locka folk till att ändå plocka. Men "oldenburgarna" begagnade tiden flitigt till att riva hål på säckarna eller krypa emellan locket på tunnorna, så vinsten blev i många fall ganska minimal.

Men så det andra året blev det bestämt att ollonborrarna skulle avlämnas dödade, så att kommunallemöterna slapp ifrån att köra fram och åter emellan mejerierna eller annan ångmaskin för att få dödat insekterna. Det var ett säkert medel att hälla kokhett vatten över dem i något vattentätt kärl, tunna eller bleckkärl. Men så fick man passa på att hälla det kokheta vattnet överallt så att inte där blev mister, ty då undgick en del insekter förstörelsen. Därför inträffade det ofta, att sedan ollonborrarna var vägda och tömda ur säckarna, att några ollonborrar likväl kröp omkring och var således ej döda. Då fick leverantören den äran att skrapa eller plocka dem ihop igen i säckarna, hem med dem och döda dem igen ordentligt, innan de kunde tas emot. Några plockare av mindre partier funderade på att komma med säckar och påsar så genomvåta och dränkta med vatten, att stort avdrag måste göras för medfört vatten, som de inte hade förmodat. Priser per kg var nog lika bägge åren, med 5 a 6 öre i början, men efter som det blev mer och mer ont om dem, sattes priset upp till 8 a 10 öre, eller möjligen högre.

Tjänarna på flera gårdar fick en summa av flera hundra kr att dela vid slutjakten. Trätor uppstod ibland om jaktmarken mellan befolkningen på de olika gårdarna. En del folk som inte hade någon jaktmark (med jaktmark menas nära nog alla slags lövträd och buskar kring trädgården och i skogen) plockade i skog och mark, under det tjänarna eller ägarna ej hade tid att plocka, och då uppstod tvistigheter, ty egentligen skulle det ju vara för var och en fritt liksom vid vildbärs-plockningen. Men närgångenheten var också många gånger gränsande till oförsämndhet. Ollonborrarna behagade mest eken men fö alla slags lövträd. De kom fram just när rågen begynte skjuta ax i holken på strået. Bittida om morgnarna, när det var svalt, var ollonborrarna krumpna och släppte lätt, så att de kunde ristas ner från träden, men längre fram på dagen höll de hårdare fast, eller också flög de genast bort innan man hunnit uppsamla dem. Ibland kunde ett träd vara så fullsatt med ollonborrar, att de helt och hållet täckte jordytan ner under, sedan de skakats ner. Redan 1868 såg jag en ek på våra ägor, som var så fullsatt med ollonborrar att då drängen gick med sina träskor

för att krossa dem som min far riste ner, att ollonborrsmassan krossades, klubbade och hängde som lera vid träskorna. Således hade ju dessa insekter i många år förut varit en landsplåga, innan utrotningskriget igångsattes.

Även det tredje året köptes ollonborrar, men oaktat att högre pris utlovades så lönade det sig inte, ty de var då så tunnsådda att det blev intet av jakten. Men minnet av "ollonborrskriget" kvarstår. Hur dessa odjur slog mot fönsterrutorna sedan vi lagt oss, och man kunde ha fått på sig någon som ett tu tre kröp mellan skjortan och nakna ryggen med sina vassa klor, eller i håret sedan man lagt sig. Kastade man så en sådan skyndsamt ifrån sig, så om ett par minuter flög de mot fönstren brummande och föll för att fortsätta hela natten tills mörkret blev för djupt. Jag tror inte att de kunde se i djupt mörker, ty de flög aldrig mitt i natten. Om kvällarna i maj månad kom ollonborrarna upp ur jorden och svärmade tillsammans med dem som redan var uppkomna i sådan myckenhet att de smattrade som hagelskurar mot träd, hus och andra föremål som de ej hann undanvika för i rätt tid. Ibland hände det att de fastnade på kläderna och sedan följde med in i husen, där de sedan flög och dunkade mot fönsterrutorna sedan vi lagt oss.

Väsby församlings bekostnad för inköpta ollonborrar belöpte sig till 10.000 kr. Således skulle församlingen ha 5.000 kr av staten (eller hushållningssällskapet, jag minns ej vilket). Men så fick församlingen vänta på bidraget i 3 år, då det äntligen erhöles. Inte allestädes förekom ollonborrarna, utan endast i vissa församlingar. Men sedan ovannämnda utrotningskrig har inte heller dessa skadeinsekter kunnat föröka sig så mycket att man behövt vidtaga sådana radikala medel emot dem. Ollonborrsplockningen blev ett stående samtalsämne, och hade telefon och radio funnits så hade det blivit livligt omdebatterat, troligen även i tidningarna, liksom ett annat krig, och många är de historier som av många (ett fåtal nu 1941) av de äldre kan ihågkommas från den tiden. Ett par får anföras:

Det var en målare som hette Ekholm i Väsby. Denne som ej hade mer än sin lilla trädgård att plocka ollonborrar i, fick lov att plocka en dag i kaptan N P Anderssons skog i Väsby. De stora ekarna var just ej några lätta träd att försätta i sådan skakning att ollonborrarna släppte taget. Men målaren, som var en ganska stark karl, lade av kläderna så när som byxor och skjorta, klev upp i ett träd efter annat, ut på grenarna, slet, ruskade och svettades, och drack den dagen 10 liter kärnmjolk, men ristade ner på marken en sådan massa ollonborrar att hans fru och en gesäll hade fullt upp med att plocka upp dem och samla dem i säckar, och befanns partiet ollonborrar för den dagen inbringa över 10 kr. Hur högt priset per kg då var minns jag inte, men om man antar 8 öre så var det 125 kg ollonborrar, nära nog så tungt som en tunna råg.

Det berättas om en energisk kärring kallad "Trädgårdskärringen", hur hon inte allenast hade lakan att uppsamla ollonborrarna på, utan även en sängdyna och sängkläder med sig, för att ligga över tills det ljusnade så mycket att hon kunde plocka, men hon hade ej själv "jaktmark". Så hade vi en rik ungkarl som kallades Jöns Svens Anders. Denne hade ett litet kvantum ollonborrar i en sillakutting, och som han bodde ett par km från Pål Jöns gård så skulle han ju spänna häst för fjädervagnen och köra dit, men så kom där ju ett par fattiga husarehustrur och anropade Anders när han kom körande, att han måtte medtaga deras små påsar med ollonborrar och avlämna på samma gång. Jo, Anders var ej motvillig och iväg bar det. Kommen fram fick han vägt och hällde ut ollonborrarna på en stor bunke av dylika på gödselhögen (de skulle vara dödade, men Pål Jönsson fick syn på några som kröp och genast blev Anders befalld att plocka upp ollonborrarna igen). De

omkringståendes åtlöje retade Anders, men röd i ansiktet plockade han och måste samla upp partier igen i sin fjärding. Men så var det de skickebud han hade åtagit sig. Det syntes ej på ovanytan i påsarna, men när de hölls ut så befanns det att de ej heller var skällade tillräckligt, utan kunde krypa. Samma historia igen, och under vårt grin och hans svordomar fick Anders äntligen skrapat upp dem igen, och "i fly fläng" bar det av hem och han kom snart tillbaka, men husarnas ollonborrepåsar lät han vara hemma hos dem.

Som förut nämnts hade jag både lust och behov för att passera auktioner, och som jag tillika alltid varit en bokmal, så hade jag med tiden samlat flera gamla kuriositeter bland böcker. En vinter fungerade jag som lärare ömsom och lärjunge ömsom. Jag skulle lära en sjökaptan att räkna och föra böcker, ty en man kunde få föra ett fartyg på den tiden med ganska små teoretiska kunskaper, om han bara hade den praktiska erfarenheten och kunde göra några anteckningar i skeppsjournalen, aldrig så lite. Jag skulle gå till honom 2 kvällar i en vecka, sedan skulle han komma till mig 2 kvällar i nästa vecka. Jag skulle hjälpa kaptenen att räkna och han skulle lära mig att splitsa tågvirke på alla en sjömans behövlige och brukliga sätt. För den skull köpte jag hem nytt tågvirke, att ha som försöksobjekt. Konsten var nyttig och ännu sitter den kvar hos mig, och har varit mig till stort gagn. Senare tog han styrmans- och skepparexamen och undervisade mig i hur man skulle bestämma det geografiska läget, men som därtill fordras sextant eller oktant, och har ju heller varit i behov av att dra någon nytta av den sortens orientering för min del.

Som sagt, jag var ju en "bokmal" och alla böcker som fanns i Väsby sockenbibliotek hade jag redan, med begynnelse i skoltiden, genomläst, och dessutom upplånade jag böcker av en mängd olika slag. Men när så min syster 1884 dog och det skulle rymmas upp i lokalerna, så togs en stor mängd av mina böcker och bars upp på loftet över boningshuset, innan begravningen. Men meningen var att de inte skulle kvarligga där länge. Som nu alla bönder och jag med brukade ha vinden eller loftet över boningshuset till spannmålmagasin, så samlades där alltid en massa råttor, antingen stora eller små. Där de stora var, vågade inte de små komma. Ingen människa torde ha lidit så mycket förargelse och förlust i förhållande till egendomens storlek, som jag, genom råttor. Nåja, böckerna kunde jag ju aldrig tro skulle vara i någon fara för råttor, när de hade mat tillräckligt av spannmålen av alla slag uppe på loftet. Men när jag efter någon tid skulle se om mina böcker, så hade möss byggt bo i dem och begagnade pappret till sin boinredning. Synnerligast illa hade de gått åt en tjock gammal bok med läderband, där de hade gjort ett bo precis mitt i boken med en boll så stor som en knuten hand urholkad igenom nästan alla bladen. Boken hette "Johan Barclaii Argeniss" och var en av de äldsta tryckta romanerna, indelad i 5 böcker och tryckt med stor gammeldags stil, och med träsnitt eller kopparstick, säkerligen från 1600-talet. Jag har aldrig sedermera kunnat skaffa en dylik.

Vidare förstörde mössen flera uppstoppade fåglar, däribland ett par sällsynta hökar. De små mössen blev så talrika att när jag och arbetarna satt vid matbordet, som stod upp till väggen vid ett fönster, så satt ett par möss vid bordskanten och betraktade oss. Jag beslöt då att göra ½ dussin musafällor genast. Som jag var i lag därmed, kom handelsidkerskan Karolina, nästa nabo, och nödgade mig att meddetsamma även göra en sådan åt henne. Således gjorde jag 7 st dubbelfällor och behöll de 6. Den första natten var där 12 st möss i fällorna. Den andra natten var det åter 12 st, och tredje natten åter 12 st. Men därefter avtog det med fångsten, så att endast 5 a 6 st togs var natt, och slutligen efter 3 veckor kom det inte fler, men då hade jag fångat 64 st möss. Katt hade jag ingen då, ty den jag haft var gammal, så de stora råttorna "flög på" katten och sårade honom, och

han var oförmögen att jaga dem. Jag måste ju därför skjuta katten, men snart tog de stora råttorna överhand och inte allenast fördärvade sädesladornas innehåll utan även en del gagnvirke av sågade och tillyxade plankor, stockar m m genom att bygga sina bon ibland dem och därmed väta och ruttna dem, fördärvade för stora kostnader. Dessa stora råttor hann jag aldrig utrota, hur många jag än fångade, sköt eller skaffade katter. Dessa råttor bodde i jorden under ladugårdshusen. Visserligen var där en liten duktig vessla som årligen höll dem något i schack, men så tog också katten och åt upp vesslan 2 år i rad, när sista sädeslavet tröskades.

Som jag hade många järn i elden, heter det ju att något bränns. Jag hade ju ej tid att stå på logen och tröska tillsammans med en annan tröskeman, såsom innan jag var vagnmakare, utan lejde ett par murare att tröska för 50 öre om dagen och maten. Men så skulle de endast tröska vid dagsljus. Detta ackord var de glada för, ty annars var de ju arbetslösa när mureriet slutade om efterhösten. Läkaren hade ju rätt mig att inte arbeta på vagnmakeriverkstaden – för dammets skull – varför jag försökte att få köpa mer jord, men efter flera fåfänga försök beslöt jag att antingen sälja eller arrendera bort, och resa över till Amerika. Jag sade stopp till alla mina kunder och gav mig endast till att lära engelska språket en hel vinter. Endast under den tiden var det en som nödgade mig att göra ett hjul. Jag hade fått brev från en skolkamrat i Amerika, att jag var beredd plats på byggandet av en ångkvarn vid canadensiska gränsen i Minnesota, där det var något som hette Chippeway Falls. Men fram på vårsidan 1893 blev det 6 månaders immigrantförbud i Amerika. Ingen europé fick landstiga, troligen p g därav att allt det uslaste slagg och förbrytare från Europa skickades dit.

Under väntetiden blev jag sjuk, men ut på efterhösten gick den amerikafebern ur mig och jag tog i med mitt vanliga arbete igen, gick på auktioner och på landsbygden och köpte gagnvirke. En vagnmakare från Kattarp sn nersatte sig i Höganäs, men efter kort tid flyttade han åter bort. Min far ville inte heller att jag skulle resa till Amerika. Jag var ju den ende sonen. Jag försökte åter köpa mer jord och hade gjort avtal, men de ville ha 8 dagars betänketid och ”baxade” sig. Större egendomar på 60 tld erbjöds mig, men då skulle jag skilja mig vid det jag hade, och till slut sålde jag det jag hade till en misstänksam murare. Nu var jag den ende som hade hemman som inte bytt om ägare, i hela åldermanslaget utom en till (Per Ingelsson). Alla de andra hade sålt till söner eller andra. En murare hade köpt ett av mina naboställen, och vi överenskom att mitt i rågången oss emellan gräva en brunn till gemensamt bruk. Jag skulle utföra arbetet, och han skulle betala mig 15 kr. 2 st ”vattenvisare” utpekade just det ställe där vi önskade gräva, att där var korsådror och mycket vatten.

Jag grävde ner 9 alnar och sprängde i sandsten med dynamit. En annan av mina naboar kunde med sådant, och jag blev en gång beordrad att gå ner till honom med dynamit, stubin och stickor, sedan han borrarat färdigt. Jag såg på då han laddade, och att han skar för kort stubin, men jag for upp på stegen då han tände, och i detsamma sprang han också upp på stegen, som därav gick sönder i det att ett par stegspolar brast, så vi hamnade båda på botten, men kvickt upp igen och vi lyckades kravla oss upp så att vi hängde över brunnskanten när skottet small, och kastade upp ett regn av stenskärvor och sand som föll över oss, men det blev aldrig stora stycken i sandstensskott. Men när jag stensatte brunnen, var jag ensam och begagnade den där liggande rågångsstenmuren. Jag hade hunnit ifrån botten halvvägs uppåt då jag skulle asa en stor sten och lägga ner. Men den ville asa eller glida för fort, och jag stod på en plank som låg tvärs över brunnen och motade stenen med händerna, men stenen kom likväl emot mig och vart mig övermäktig och gled tum för tum emot mig. Jag höll emot av alla krafter och vågade inte släppa, ty då fölle den genast över mig. Jag visste

inte annat råd än att försöka hoppa undan, men insåg att det vore en säker död, tyngden blev mig övermäktig och nu kunde jag inte längre. Svetten kom av förskräckelsen, ty nu måste jag släppa.

Men i detsamma kom min gamle nabo Nils Jönsson förbi, "högg" en järnstång och satte den i med ett raskt tag framför stenen. "Nu kom du såsom utsänd av Vår Herre", sade jag, "ty nu kunde jag ej hålla den längre, och hade jag släppt så hade jag krossats". "Ja, jag såg det, men du får ej ta så stora stenar", svarade han. Men jag påvisade att det lyckats mig att lägga ännu större stenar. Jag fick brunnen färdig, med ekebjälkar, plank och brunnslock, men där blev aldrig en droppe vatten i den, ty kolgruvan går där inunder. Och aldrig fick jag heller något av muraren Olsson för arbetet. Men brunnen kunde vara bra att leda dit dräneringsrören. Men ca 50 m från denna brunn grävde jag i ett dike, där en videbuske växte, endast 3 alnar ner och där blev den härligaste vattentillgång som aldrig tröt. Jag gjorde en stor brädtunna och satte ner där, och vattnade kreaturen. Där hade ingen "vattenmagnet" visat mig.

Som förut nämnts om den misstänksamme muraren som jag sålde hemmanet till, må exempel anföras på hans oförståndiga misstänksamhet. Han gav mig en revers på 2.000 kr, som han skulle efter några månader betala. Men han ville att jag först skulle skicka pappret kvitterat till honom innan han betalade något. Men jag menade att jag ej ville kvittera det jag ej fått. På sådant sätt måste jag skicka pappret till en av mina kusiner, som skulle genast tvärs över bordet räcka fram kvittot så fort han lade upp pengarna. Jag kände till hans misstänksamhet. Stendöv var han, hette Svensson och varje söndag kom han med hustrun med sig och ville pruta sig till något lösöre i och med hemmanet, och lyckades också 2 gånger att få något, men den tredje gången ville han ha bägge mina feta svin, då han förut fått det ena. Men då blev jag rasande, slog näven i bordet och lovade att köra dem ut med deras prejeri. Men då gick han in på mina villkor om priset och vittne kom tillstädes så att jag fick skrivet några rader, men han betrodde inte någon annan än länsmannen till att skriva köpet. Jag skulle ju bo där till den 1 oktober och så råg på så stort stycke som vanligt, men jag tog noga vittnen på allting, både dem jag lejde till jordskötseln och hur mycket råg såddes och beskaftenheten därav. Likväl skulle han vilja krångla, men jag hänvisade: "Gack till de och de, som kan vittna!".

Jag måste således hålla auktion på allt lösöre, så när som en järnvägsvagnslast av flyttsaker. Jag hade åtskilliga gånger varit uppe i Småland hos mina svärföräldrar. Jag hade ju gift mig med en småländsk betsköterska 1896. Jag var och skulle köpa en egendom, och för säkerhets skull så löste jag ut gravationsbevis på förhand över de ställen jag spekulerade på att köpa. Den dagen jag hade auktion på lösöret, blev det sådant oväder med storm och hagel, så att folket inte kunde vara ute, och jag hade brett ut lösöret på ½ tld, mitt gagnvirke och övrigt. Men roparen endast nämnde en liten summa i utrop, och det första bud så slog han bort det. På det viset förlorade jag säkerligen 700 a 800 kr. Dagen efter auktionen, då folket skulle avhämta sina inrop, blev det en verklig marknad. De köpte och sålde, ty det hade varit så billigt att många fick flerdubbelt betalt för det de köpt. Såsom exempel hade jag 2 vagnar s g s nya, en fjädervagn och en arbetsvagn, vardera i värde om 150 kr, och då måste jag tiggas bort fjädervagnen för 14 kr och arbetsvagnen för 10 kr. Jag kunde ju ej få plats till allt på en järnvägsvagn, och dessutom skulle jag ha vagnar och yttre redskap där jag köpt i Småland. Hyvelbänken som kostat 30 kr slogs bort för 10 kr.

Nåja, så gällde det att packa allt i lådor och lårar, och skaffa allt på tåget en viss dag. Jag påtingade en hop bönder av kringboende goda vänner att köra till Höganäs övre järnvägsstation

dagen innan vi skulle resa. Det sista arbete jag måste utföra i Skåne var att sätta stålröret i halsen på Håkanstorps tjur, som fått trumsjukan. 4 a 5 man måste hålla tjuren och hade han inte haft stark länk och tjuderpål så hade han fördärvat oss, men han blev bra. Detta var dagen innan vi skulle resa, och jag minns hur den gamla håkanstorpamoran kom ut på åkern när faran var överstånden och bjöd in oss på kaffe, men en av naboarna som kommit oss till hjälp ville ej gå in. Då nödgade hon honom flera gånger, men alltså nekade han. Till slut vart gumman förargad och utbrast: "Nå så lad blai då!". Han hette Nils Gudmundsson på Tornarna. Röret måste jag lämna till 2 av mina naboar som skulle ha var hälftendel i det. Då jag köpte röret var det ingen i nejderna som hade ett sådant, varför genast dessa 2 naboar prompt ville ha del i det, med villkor att det skulle kvarbliva hos mig och jag fick använda det även på andras kreatur.

Om lördagen veckan innan vi reste hade jag varit och hämtat 3.000 kr i Kullens Sparbank, men som jag kom nära banktidens slut och ej hade sagt ifrån förut, så svarades det att jag kunde få om jag vore belåten med att ta emot sådana pengar som där fanns, och det lovade jag. Jag fick då 1.200 kr i silver, 300 kr i guld och resten i sedlar. Stängt var det i Skånes Enskilda Bank mitt emot, annars hade jag kanske kunnat växla där, men nu fick jag båda kavajfickorna fulla av silverpengarna. Guldpengarna kunde jag ha i börsen och sedlarna i plånboken. Jag kom ut och gick in till en handlande och fick bytt ut 300 kr. Så kom Lars Johansson, en bonde i Väsby, och jag fick åka på hans arbetsvagn med åkbräda tvärs över. Jag hoppade upp på åkbrädan, och när jag satt mig öppnade jag locket över rockfickarna. "Nej, se på järnlarna, jag får visst röva dig!" sade han och därmed grep han mig tvärt om livet, men jag sade att om han inte körde vackert, så ville jag inte åka med honom. Han bara skämtade givetvis, men jag fick ju åka ett långt stycke. Sedan fick jag gå och hålla under bottnen på fickorna, för att inte tyngden skulle töja ner fodret och brista. Sedan den dagen har inte mina fickor besvärats av för många silverpengar.

Veckan därpå hade jag gått till Höganäs övre station och rekvirerat en "finkevagn". En av tjänstemännen, som hette Stockenström, förklarade att jag kunde själv göra det, och jag gick till telegrafkontoret och telegraferade, och då jag kom igen så var den snälle stationsinspektoren Pettersson inne, då jag anmälde att jag telegraferat efter och blivit lovad en vagn. "Hur kommer det sig att ni har telegraferat?" undrade han. "Jo, herr Stockenström förklarade att det borde jag själv göra", blev svaret. Då sade han till Stockenström: "Du vet ju att det är vår skyldighet att vi telegraferar efter vagn, det är ju således ett stort fel!". Men jag fick ingen ersättning av järnvägen, telegrammet kostade nog ett par kr.

Då jag gick ifrån stationen gick jag om Plönninge, och där träffade jag en snickare vid gruvan, som var gift med en nästkusin till mig och prompt ville övertala mig att ta emot anbudet från verkmästaren att inträda vid bolaget som snickare, och när jag gick om igen igenom Steglingegården, så kom ladufogden Bengtsson ut och kallade på mig, och ville återigen övertala mig att övertaga hans plats, och jag kunde ju sälja den egendom jag köpt i Småland. Men jag svarade att jag dugde inte till att sköta hans plats, men han menade att han skulle bistå mig, ty han skulle ändå bli boende på gården. Men jag försvarade mig med att det kunde inte ändras. Sedan vi lassat alla våra grejer på vagnarna och fått allt inpackat i godsfinckan, så var där inget lås, utan jag måste åstad och köpa 2 st grovaste hänglåsar som kunde anskaffas.

Som förut nämnts hade jag varit i Småland flera gånger och skolat därunder köpt hemman, och alla hemman var till salu och för mig att tycka så var de ganska billiga i pris. De 2

dyraste, dvs den högsta köpesumman, var 15.000 a 16.000 kr. Men så stora hemman ville jag ju inte ha. Alla de andra var därunder i pris, dock proportionsvis var egentligen de största billigast. Det var rätt så besvärligt att resa, för SSJ-banan var inte färdig mer än till Strömsnäsbruk, och hade man inte skrivit förut så fick man leja skjuts ifrån Strömsnäs till Ifla, men hade man förut skrivit så kunde skjuts från Ifla möta i Strömsnäs. Men vägen om igen mot Höganäs var mycket sämre. Då måste man kl 1 på natten resa med hästskjuts från Ifla, för att vara i Strömsnäs kl 4.30 på morgonen. När man så kom till Markaryd kl 1, så var där 4 timmar tills nästa tåg gick mot Åstorp, och 3 ½ timme därifrån till Kattarp och Höganäs kl 10 på kvällen. Sedan fick man gå eller leja skjuts hem till Väsby, så dygnet gick nära åt.

Bland andra hemmansaffärer som var på förslag, så var det en som jag överenskom med om priset, men då hade jag ej ännu sålt i Skåne. Men jag sålde och reste där upp till Småland, och vi var överens om priset tillsammans med ett par hästar, som jag var ute och provkörde. Han hette August Magnusson på Ifla yttergård. I 4 vittnespersoners närvaro gjordes affären upp, men efter en stund förklarade Magnusson att den bästa hästen ville han ta tillbaka, samt en del stora björkar på den vackraste kullen vid gården, men vittnena förklarade med en mun att vi slagit ihop med löfte att köpebrev skulle därpå skrivas. Magnusson föregav sig vilja vänta till dagen efter, för han hade köpt Kvarnagården ihop med en annan och jag skulle komma till honom dagen efter. Jag gick hem till mina svärföräldrar, sovde den natten intet, men efter noggrann granskning så syntes ej något skogsskifte på den karta som han utgav, varför jag gick en genväg och kom aldrig till honom utan reste hem igen.

Men jag fick brev från min svärfar att en man i Horn låg eller vistades vid Ljunga Brunn, för han hade ont i höften och "hoppade" på kryckor. Han ville sälja sitt hemman i Horn, för alla hans pojkar var ute i städer eller i Amerika och hustrun var sjuk, samt tjänare till allt. Jag reste åter där upp, men genom feltolkning av brevet kom jag till nabostället först, och då ville de ha reda på vad en främling kunde ha för ärende till Rodin, deras nabo? Då svarade jag att jag sport att han ville sälja sin egendom. Men det skulle jag aldrig ha sagt, och en infödd smålänning hade naturligtvis aldrig talat om sitt ärende, ty det blev en uppståndelse i byn och det svarades genast, att sälja hemmanet det ville de också och att deras hemman vore ofantligt mycket bättre än Rodins. Men som mannen ej var hemma, så kunde ju hustrun och en son ej sälja, och jag hade ovetande mött ägaren, en oxfora med en gammal gubbe och säckar som skulle till kvarnen, och komme han ej igen den dagen, varför de prejade mig att se på ägorna något, samt lova att komma dit dagen efter. Jag gick så till svärföräldrarna över natten.

Dagen efter följde min svärfar med mig till Olsson, så hette han, och hade svärfar varit hans dräng i forna dagar. Vi kom dit, gubben var kommen hem om gårdagen och idag var han häftigt anlagd för att sälja, men 9.500 kr bart – dvs utan något lösöre – var det yttersta priset. Jag bjöd honom i det närmaste 5.000 kr, men han nersatte blott till 8.500 kr. Som jag ej tyckte det var lönt att spekulera på mer än ett hemman, så gick jag ej in till Rodins, utan till min svåger Alfred Svensson i Elinge. Om natten sovde jag intet, men lovade att resa hem och hellre köpa hemman i landskronatrakten, där ett hemman jag visste om var till salu. Jag gick då i förbigående in till Rodins. Där var hans svåger och skulle hjälpa till att lässa hö, men när han fick höra om hemmanshandel, så satte han hötjugan vid väggen och sade "Tje he, här blir inget hö åkt in idag, tje he, här blir inget hö åkt in idag", och upprepade detsamma oupphörligt, så jag trodde att gubben var galen. Vi skulle in och ha kaffe. 6.500 kr var hans sista pris, men jag bjöd, då jag hade fatt i dörrklinkan för att gå, 4.000 kr så får det gå. Då förnam han att han bleve av med mig om han ej var resolut. Han framträdde då

och prejade på 50 kr på det jag bjudit. Det tyckte jag ej spelade stor roll, varför jag slog i hand med honom och det blev som hans svåger Karl Isak sagt, det blev inget hö åkt in den dagen. Genast körde vi med gästgivarens skjuts i Hamneda till en nämndeman Lars Johan Gummesson i Bolmaryd, för att få skrivet köpekontrakt.

Då skulle vi köra igenom något som hette "Röre backe" och in i Bolmaryds by, och jag kände tydligen igen först det stora ödsliga fältet som tillhör staten, och de gårdar som vi kom igenom kände jag igen. Jag hade drömt om natten innan jag reste hemifrån om dessa fält och gårdar, som jag aldrig förut någonsin hade sett. Jag tog det för ett gott tecken, att jag kände igen gårdarna, såsom bevis för att jag var på rätt väg, och att det skulle gå bra, som det också gick. Varmt var det, och nämndemannen som vi råkade hemma satte sig i salen och skrev, och Rodin var ju där och skulle uppgiva villkoren. Jag gick ute i trädgården, ty jag tänkte att skriver de något som vi varit överens om så skriver jag under, men skriver de sådant som jag ej varit överens med Rodin om, så också något jag ej tycker om, så skriver jag naturligtvis inte under det. Men när det var färdigt och jag läst igenom, så var där inget hinder och jag skrev under. Jag gick till min svåger i Elinge den natten, ty dagen efter skulle vi göra förteckning över det lösöre som skulle medfölja i hemmansköpet. Men naboarna prejade för jämnan och gamle Olsson från det första stället ovanför kom ner och menade att jag skulle köpa hans hemman, men jag hade ju nog med ett, men svarade dock att om han ville sälja för taxeringsvärdet, som jag köpt detta, så skulle jag köpa även hans, som hade lika taxeringsvärde med det som jag köpt, men det ville han ju inte.

"Jaha", sade Rodin, "du ska få se att Olsson kommer nog igen", och verkligen kom han igen, men han ville ej gå ner i pris till närmelsevis taxeringsvärdet. Således hade jag råkat fast, och min 4 dagars returbiljett dugde inte mer utan jag måste ligga på numera snart mitt eget ställe. Jag hade vid avresan från Skåne 1.000 kr i fickan, men vid närmare eftertanke fruktade jag att ha så många pengar på mig, varför jag gick in till en handlande som hette Rydström i Höganäs Ryd och lämnade honom 800 kr. Jag ville haft kvitto på summan, men det ville han inte ge. Jag lämnade ändå pengarna till honom, ty jag visste han att var en ärlig man, och jag fick också pengarna igen när jag kom hem. Jag lovade Rodin att jag skulle skicka ett par hundra kr i handpengar så snart jag kom hem, som jag också skickade. Om natten då jag logerade i kammaren blev det ösregn och stark blåst. Jag skulle gå kl 1 om natten till Strömsnäs, varifrån tåget gick kl 5 f m. Rodin med sin hustru sovde när jag kom in till dem i storstugan om natten. Jag måste vidröra honom på handen innan han vaknade med ett förskräckt utrop "aj, aj!". Men sedan han fick klart för sig vem det var, så sade han: "Det är omöjligt att du kan gå i sådant väder", när han hörde hur det skvalade av taket och blåste

Jag gick iväg, men när jag kom till Traryd (på den tiden Traheryd) och ett par hundra m från ett hus på högra sidan av landsvägen, så kom där ut en gammal fru och gick på samma håll som jag. Hon gick en liten bit, men så stannade hon och inväntade mig. Vi hälsade "god morgon", men hon inledde genast samtal om att hon var så glad att få bra sällskap fram till stationen, ty nu sedan den nya landsvägen gick alldeles utmed ån, så tänkte hon alltid att onda människor kunde överfalla och röva folk samt kasta dem i ån. Jag menade hur hon vågade att anförtro sig åt mig, vi hade ju aldrig sett varandra förr, men hon påstod att hon kunde genast märka att jag ingav förtroende. Hon berättade att hon var gästgivarfru i det huset där hon kom ut, men nu var gästgiveriet flyttat osv, allt under det vi strävade emot blåst och regn med paraplyerna hållna nästan rakt framför oss. Vi kom fram i tid och kl 10 på kvällen var jag hemma i Höganäs.

På det sista lasset packade vi in kaffekoppar och kaffekitteln, som vi bjudit skjutsbönderna på kaffe med, samt gick ut för att ta avsked av alla rummen i boningshuset och i uthusen, samt tog vår lille son John med oss och gick till moster Kjersti att logera där natten över. Så reste vi ifrån vårt gamla ställe, dit vi gick dagen efter, ty Nils Jönsson näste nabo på no 12 Väsby skulle skjutsa oss till stationen kl 4 f m, då kombinerad biljett skall lösas ½ timme före tågets avgång, och så skulle vi ju väcka upp min far och ta farväl av honom, men han hade förut legat sjuk. När han hörde varom det fråga var, så ville han följa med (han hade en gång förut varit med mig i Småland) om vi kunde vänta i några minuter. Vi väntade, och en förtrogen fick ta hand om hans hus och lovade att sända hans lösöre vid anfordran. Men tåget bar sig bättre mot Småland än därifrån, så vi kunde komma till Strömsnäsbruk vid 12-tiden om middagen. Men så skulle vi åka på gruståget från Strömsnäs till Hornsborg, och ingen tågtid var bestämd. En del betfolk reste och trodde att han hade sagt kl 1, men jag gick till tågföraren och räckte ut handen med 1 kr i, och då svarade han på tillfrågan att tåget går genast, kl 12.30. Vi satte oss i en "finkevagn" där provisoriska bänkar uppställts, och de som han sagt kl 1 till kom mestadels för sent, ty han ville inte ha med så många.

Vi kom fram till Hornsborg kl 5 ungefär. Så måste vi gå på landsvägen 3 km hem. Vår lille son kunde visserligen gå men måste ju bäras då han var endast 1 ½ år gammal. När vi blev trötta av att bära på honom, så ställdes han ner på landsvägen, men då vände han genast och stapplade mot Skåne igen och inte ens såg sig tillbaka, och hur länge vi väntade så fortsatte han. Alldeles på samma sätt gjorde han många gånger. Han vände sig och gick motsatt håll emot som vi gick. Far sade, "Låt honom gå, han blir nog ledsen när inte vi är med". Vi lät honom fortsätta ett par hundra m, men han fortsatte utan att bekymra sig om oss, så att till slut måste någon springa ifatt och återbörda honom. Han har också blivit bosatt i Strömsnäs just på det hållet som han gick då. Samma dag som vi kom till Horn, var det marknad i Nöttja och alla människor i byn var ju till marknads, men Rodin och hans hus var hemma, men oxarna hade han sålt dagen innan, ändå att jag hade gjort förbehåll och bjudit honom 15 kr mer än han nu fått för dem. De hade eldat i den gamla Oscar I-kakelugnen och blänkt de svarvade kakelugnsträbenen, så att värmen surrade om öronen på oss.

De 2 närmaste naboarna var komna från Nöttja, då vi anmodade dem om att köra till stationen efter några nödvändiga saker och det gjorde de, ty det var en gammal sedvänja att hjälpa till byn nyinflyttade bönder. Vi hade en stor säck med färdigbakat grovbröd, mjöl, potatis, fläsk och diverse matvaror med oss. En stark piga hade Rodin, denna bar upp 4 skäppor rågmjöl på loftet. En drängpojke hjälpte till att bära saker. Bägge fick var sin 50-öring i drickspengar. Men dagen efter skulle jag ju lossa vagnen, och min svåger från Elinge kom då och körde ett par lass utan att vi skickat bud, ty han visste förut vilken dag vi skulle komma. Om morgonen när han kom och jag och en naboskjuts var med, så hade jag glömt nyckeln till de stora hänglåsarna på järnvägsvagnen och 3 km var lång väg, men som jag redan hört att "en smålänning är aldrig rådlös" så ville jag som skåning inte vara sämre. Ingen av de infödda visste annat råd, än att löpa hem efter en av nycklarna, men jag redde upp svårigheterna på ungefär 2 minuter till de inföddas överraskning. Jag var ofantligt rädd under hela tågresan, ty jag kom att tänka på att jag i en låda lagt ett paket fosfortändstickor, som ju var så lättantändliga att bara en bunt föll i golvet från ett bord eller skänk, så tog den eld. Om nu genom skakningen ett sådant paket på 100 buntar tog eld, så inte allenast mitt lösöre gick förlorat, ty det kom ur brandstodens ansvar när det flyttades, men tillika järnvägsvagnen hade jag väl fått betala.

Att öppna vagnen under resan var det dels inte tid till, och dels visste jag att lådan var oåtkomlig. Men stickorna fattade inte eld. När vi så fått alla grejerna hemkörda och instuvade så

hade vi haft med oss en färdig gödkalvsstek i en låda, så att vi kunde bjuda på någon förtäring, och det blev ett livligt ordbyte om föregående dags marknadsäventyr. Den ena nabokvinnan kom med gröt och den andra med bakelser. Min svägerska och min svärmor kom med "sötost" och då blev det ju större kalas. Det första arbete jag måste göra var en ny dörrnyckel till förstugeytterdörren. Där hade inte varit någon nyckel på över 10 år, sedan trädgårdsmästaren Hellström reste till Amerika och tog nyckeln med sig. Han hade ju ägt denna egendom, som han köpt för 9.000 kr av Rodin och endast betalat 5.000 kr. Så lagsökte Rodin Hellström efter 3 år på inteckningen och då måste han låta Rodin återköpa hemmanet för de 4.000 kr, dvs taxeringsvärdet, men i förargelsen skänkte han bort en väg i "evärdeliga tider" tvärs igenom ägorna för 40 kr och tog dörrnyckeln med sig. Som det nu var dubbla plankdörrar så fordrades det en riktig kyrknyckel. Jag hade väl ej förgäves varit hantverkare i nära tjugotals år. Men denne trädgårdsmästare Hellström hade gjort många förbättringar. Här fanns 79 st fruktträd och en massa bärbuskar av många konstiga slag. T ex i flera år innan mjöldaggen kom, var här ett par hl krusbär årligen. Rosenbuskar och sällsynta träd, och det påstods att fruktträden var tyska och att Rodin efter trädgårdsmästarens avresa hade sålt fruktträd till alla naboarna under de 10 år han haft det innan jag kom. Men åtminstone 30 st 10 cm tjocka fruktträd har gått bort genom kräfte.

Ehuru Rodin försäkrade, när jag skulle köpa hemmanet, att allt vad han sade var sant, så ljög han likväl då han försäkrade att de 2 torparna på ägorna inte alls hade något kontrakt eller rättigheter. Men när jag senare fick se deras kontrakter, så var det inte allenast kontrakt utan livstidskontrakter. Men de var nog rädda för att visa dem. Den ene, "Pigge Salomon", förklarade att han inte hade något kontrakt, men jag försäkrade att jag ej ämnade varken förstöra deras kontrakt eller driva dem ut, och de fick påkalla vittne medan jag såg igenom kontrakten. Hans hustru bekände att de hade kontrakt, men Salomon ville inbilla mig att han väl hade kontrakt, men att det låg i Ljungby hos en länsman Theorin. Men hans hustru sade att det var hemma och tog fram det utan vittnen, och det var ställt på livstid. Salomon frågade då (för han kunde inte läsa, varken skrivet eller tidningstryck): "Det är väl bara på livstiden?". Jag svarade att det vore väl tillräckligt, men han var missbelåten för att det inte varade i hans barns livstid också.

Den andre torparen "Nisse på Backen" visade sitt kontrakt utan misstänksamhet. Det var på en annans livstid, en kärring som kallades "Rydakärringen". Hon och hennes 3 söner bodde i en annan by som hette Öije. Där lurade Rodin mig, som själv skrivit kontrakterna, på ett annat sätt. Där stod nämligen att de fick ta upp torv nerom planen, men Rodin inbillade mig att det var nerom min plan, nere vid sjön där vi själva brukade ta upp torv. Men han köpte huset av Nisse på Backen och tog upp torv, utan krus, vid sjön. Innan jag visste ordet av så kom Rodin med en yxa i handen från torvmossen vid sjön och berättade att han nu varit och röjt upp bredesplats för sin torv. Men efter 2 års tid dog Rydakärringen och kontraktet tog således slut. Jag återfordrade det och Rodin ville ha ett nytt, men jag svarade att det fick vi se. Jag såg då att han aldrig haft någon rätt att ta upp torv annat än nerom den arrenderade planen, men där har alltid stått vatten och kunde ej tas någon torv, men det visste gubben när han skrev kontraktet. Jag var förargad för att han lurat mig, så han fick heller aldrig något kontrakt mer, men bodde kvar mot 10 kr årligen för 2 tld åker och bra trädgård med många stora fruktträd, tills hans hustru dog 1914 och han flyttade till sin son i Malmö.

Vid hemmansköpet hade jag inte vett på att preja mig till mer än ett lass hö och ett lass halm till vårfoder. Rågsådden hade jag betalat Rodin för och kreatur hade jag ju inga. Först lejde jag min svåger Alfred på Backarna att plöja upp en del om efterhösten, och så lejde jag först 2

soldater, Eklöv och Sjögren, att dika, men som jag ännu ej pejlat smålänningarnas djuphet, så gav jag dem ackord och det tycktes de vara belåtna med, men de begynte inte arbeta förrän kl 10 a 11 på dagen. Jag själv dikade också. Rodin hade bott här i 30 år och nu erkände han att det inte dikats något på över 20 års tid. Jag begynte arbetet kl 6 om morgonen till kl 6 på kvällen, med 1 timmes middag och förtjänade 4 kr efter samma ackord räknat som de hade. Men dessa soldater bara klagade över att få påökt, ty de kunde inte förtjäna mer än 2 kr. Jag påvisade dem mitt arbete och ville därför inte öka. Då fortsatte de visserligen men försökte att uppkasta upprensningsjorden på nysådd klövervall. Jag ville då att de skulle kasta jorden mot andra sidan, men det kunde de endast om de fick mer betalt. Jag svarade dem: "Kasta var fan ni vill, men med ert prejeri kommer ni ingen väg med mig!". De gjorde ej fler dagsverken och fick sin betalning. Men så kom den ene av torparna, Nisse på Backen, och ville "gropa". Alla de infödda dikade rätt upp i kanterna liksom torvgravar, men denne Nisse tog rättelse när jag visade honom och gjorde passande lutning, och vi kom så väl överens att han arbetade med mig s g s dagligen i 2 år och hade han inte varit tvungen att resa till Amerika med en dotterson, så hade han blivit min arbetare till sin död.

I forna tider efter enskiftet 1854 hade de gamle fäderna försökt att göra mossodlingar, men inga avloppsdiken var ens alnsdjupa, varför de av dem odlade styckena, "tegar", var så vattensjuka att de ej sedan besåtts. Inalles var det 38 st sådana tegar, men endast 3 av dem hade Rodin brukat något. På de övriga var alla de gamla dikena igenfallna, så att man endast kunde gissa sig till var de hade gått fram, genom den rikliga buskvegetationen av videbuskar, björkebuskar, stora björkar, aspar och sälgräd som kransade varje teg. Min gamle far gick där och passade kreaturen och måste hugga genomgång för dem på vissa ställen, och en gång lade han av sig rocken men kunde varken han eller vi andra återfinna den, oaktat att vi företog riktig skallgång, förrän om 6 veckor då jag av en tillfällighet återfann rocken i en buske. Således kan man få en föreställning om det tillstånd som de mossodlingarna befann sig i. Röjningsarbete blev ju nödvändigt, men det var så mycket annat som också var nödvändigt och det första villkoret för att kunna bo där, var att det måste skaffas tak på husen samt repareras på många sätt. Alla taken måste omtäckas och husen förses med "stivor", ty Rodin hade borttagit dem, så när det blåste från väster drog sig ladugårdshusen mot öster, och när det blåste från öster drog de sig om igen mot väster. Ett enda fönster var där till fähuset, en ruta av 10 tums fyrkant men ersatt med en halmviska. Således var där alltid mörkt, med undantag av när dörrarna öppnades. Dessa var s k halvdörrar delade tvärs mitt på. Men de var lösa i hängslena så att nedersta dörren asade på backen och den övre hängde efter, då sågade Rodin av dörren som asade och då blev där en öppning vid övre av nära fotsbredd vid överkanten på dörren. Denna öppning hade han dolt med en gödselsäck som spikats på övre träet. Sådant praktiserade Rodin nästan med alla dörrar i ladugårdarna. Han kunde endast spika med "kajan", dvs vänstra handen, och höll hammaren med vänster hand.

M 7730:1-47

Smålänningarna hade visserligen halmtak på sina ladugårdar, men vid dyra råghalmstider fick det bero, och man lagade knappt utan sålde halmen. Så mycket tyngre blev den då det regnade på den genom det otäta taket. Men så lät de "hyvla" takstickor av aspviske, säl och gran samt fur och täckte ladugårdarna därmed istället, och för att spara på takspiken så brukade många att inte spika mer än varannan "flaska" (vart annat skifte), vilket gjorde att taket lätteligen

blåste av. På denna gården var där också så stora hål på taken, att både oxar och vagn hade kunnat stoppas igen. Således måste jag skyndsamt resa till en by som heter Fageryd och beställa takstickor och i Björstorp efter snedstivor. När jag så skulle täcka med stickor hjälpte Rodin mig att lägga taket och jag erinrade honom om att detta komme han att förlora pengar på, och då han förbluffad frågade hur jag kunde bevisa något sådant, då det var mina egna hus, svarade jag: "Ja, men det är ju er hö och halm, och det ska ni ju sälja efter vikt. Nu kan det ej tyngas av vätan sedan taken blivit täta." Han nödgades erkänna att jag hade rätt. Med tiden ackorderade jag med honom så att jag köpte, efter vartannat, hö, havrehalm och råghalm. Han skulle ha sin dräng, en 15-års pojke, Johan, till bevis på hur mycket det var, och varje dag ökade han på massan allt mer. T ex halm av 230 travar, "Var det inte så, Johan?". "Jo", och dagen efter halm av 250 travar, "Var det inte så, Johan?". "Jo", och nästa dag var ju halmen av 275 travar, "Var det inte så, Johan?". "Jo", svarade han, tydligt till vilken summa som helst. Således begrep jag att husbonden och hans dräng bägge kunde ljuga. Men så säger ju ett gammalt ordspråk, att den som en gång ljugit, honom tror man inte mer. Jag beslöt att vara på min vakt och mera lita på mitt eget omdöme än på deras uppgifter i handel.

Gubben Rodin hade sålt ut alla kreaturen så när som 2 kor och 2 grisar. Den ena kon slaktade han sedan jag var kommen, men sådant djurplågeri som de småländska bönderna övade vid kreatursslakt hade jag aldrig förut sett. Jag ville bedöva djuret, men slaktaren påstod att han var en erfaren man och något sådant fick inte ifrågakomma. De hade brukat på detta stället förut att ta in fäkreaturet i köket vid slakt, men nu när de skulle vara ute på gårdsplanen välte de omkull kvigan på "veadröj" (skogsslåde) och surrade fast alla benen vid dröjen. Därefter behagade slaktaren att sprätta upp halsen framtill, från under svalget till ner emellan frambenen. Då fick han struparna blottade, samt fatt tag i dessa och slet dem fram, då ett ohyggligt bölande tillkännagav det arma djurets plågor. Men då lovade jag, att därest jag inte får lov att bedöva kon så anmäler jag er för djurplågeri. Då fruktade de och tillät mig att med ett kraftigt slag av en tung yxa bedöva djuret. De 2 grisarna hade han i ett litet hål i jorden inne i fähuset. Han fodrade dem visst mest med vatten, agnar och lite mjöl. Men vattnet blev stående i hålan och urinen samlade sig till slut, så att då jag tittade på grisarna fick jag se att de stod upprätt och stödde mig mot väggen med frambenen, ty om de gick på alla fyra så gick vattnet upp till trynet, och de kunde inte heller lägga sig. Flera gånger hade jag uppmanat Rodin att strö hos dem, men han gjorde det inte, ty han skulle ju sälja halmen och den var ju så dyrbar (då jag ännu ej köpt halmen). Jag hotade åter att anmäla honom för djurplågeri, om han inte strödde eller också genast fyllde sand i hålan. Han fyllde då sand i hålan!

Rodin skulle bo kvar ett år och med tiden slaktade han sina grisar och nerlade fläsket i samma lake där han förut saltat koköttet, och blev det därför surt alltsammans. Så hade han då bara sin "likaste" ko igen. "Sköna" hette hon bevars. Jag kom ju till detta landet just när marknaderna i orten var överståndna, och som jag ej hade något foder så köpte jag inga oxar genast, utan lejde min svåger att med sina oxar plöja upp en del, som skulle besås till nästa år. Men så frampå nästa år hade jag ännu ej köpt allt gubbens foder, utan han hade ännu sin ko och brukade ge henne mjöldricka så som kraftfoder. Mjölet hade han i en liten låda som han spikat fast på väggen, men hackelsen i en särskild lös krubba, sådana som alla här i landet använde. Så en vacker dag köpte jag ju ett par oxar och satte dem in i fähuset. Jag hade ju hö och halm. Om morgnarna var jag bittida uppe och fodrade oxarna, för att kunna köra med dem senare. Gubben Rodin hade vanan att prata för sig själv när han var ensam och därvid gestikulera, knyta och räcka upp högra handen, stanna och slå hatten i backen, allt efter som han var inbegripen i tankarna.

Så märkte jag en dag och i flera dagar att han blev ovanlig med att prata och hotfullt höja handen och rätt som han gick, stanna och stampa i marken, men jag visste om ingenting, utan vi plöjde. Jag säger "vi" plöjde, för han ville hålla i plogen (för han hade ju hört att jag var vagnmakare och trodde inte att jag kunde plöja). Om kvällarna rökade vi våra pipor och samspråkade, för han visste om allt från "hedenhös" snart sagt. Så efter några dagar kom jag att omnämna, att en av de föregående dagarna då jag kom ut bittida om morgonen och skulle fodra oxarna, så det första jag öppnade fähusdörren så for den lilla kon ut som en blixtpågårdspågård, och som hon var rädd för mig, så fick jag ett besvärligt arbete med att mota in henne igen, och hade så när måst påkalla er hjälp, men lyckades till sist få henne in och knäppa klaven om halsen på henne, ty den hade tydligen gått upp. Men då må man tro att gubben for upp och utropade: "Där har jag gåtans lösning!". Jag kunde aldrig begripa vart mjölet tagit vägen, inte allenast att det var borta, men att lådan tillika var slickad och kon stod som vanligt bunden och kunde ju omöjligt ha nått lådan. Hans glädje var stor, ty jag vet vad han tänkte, att jag gett mina oxar mjölet, men hur lådan slickats kunde han ej förstå.

Rodin ville inte hålla auktion på sitt lösöre, ty han skulle bosätta sig någonstades, men jag köpte hans kopparkittlar, vävstol och ett par möbler, och till slut köpte jag hans ko och resten av fodret, 20 tunnor havre och sädesbingarna. Vårarbetet måste jag om våren plöja mycket som jag ej hunnit leja till, och alltid kom Rodin och höll i plogen, och förfärligt med stenar var där. Ett par oxar fick jag fatt i som var "ombråtena", dvs ombytta, den vänstra till höger och den högra till vänster. Därav kunde de vara något vilsna, men det gick bra. Men så var det marknad i Traryd och jag hade något ärende dit. Så ämnade jag låta vara med plöjandet tills jag kom hem. Men när jag kom hem så hade Rodin på egen hand "ukat" på oxarna och tagit ut att plöja. Men de ombråtna oxarna hade "konstrat" med honom och blivit "illbattiga" samt snärt sig omkull på åkern, så gubben måste avstå från plöjandet och ta hem igen. Så gick några dagar, men då skulle gubben åstad en dag och blev borta hela dagen. Jag lät det inte bekomma utan ökade oxarna och plöjde ett stort stycke. Nästa dag var han som vanligt med och blev förvånad: "Jaså, du har plöjt själv (ensam), jag trodde ju att du inte kunde plöja", sade han.

Jag avsatte ett stort stycke som skulle vara träda och för den skull bortröjdes alla hinderliga stenar. 4 man utom jag själv begav oss till att gräva ner eller skjuta de stora stenarna, samt bryta dem som vi alle man kunde bryta upp och därefter fylla torvjord i stenhålen. Vidare körde vi upp och lade lass vid lass med torvjord som jämnades ut liksom gödsel överallt. De skjutna stenarna bortforslades, varefter plöjdes och bakefter plogen följde dessa män och bröt upp alla de kullerstenar av en hatts eller kubikfots storlek som påträffades. Jag själv hade också en järnstång med mig på plogen. Sedan om efterhösten vid plöjningen följdes på samma vis efter varenda plogfåra på hela uppjorden. Jag kunde aldrig förstå att smålänningarna talade om odlad jord. Därefter körde jag ut vad gödsel jag kunde skaffa, gjorde ett skånskt träårder och drev jorden lika som i Skåne, köpte kalk och konstgödning och sådde råg på den trädan. Smålänningarna inbillade mig att grus på mossjord och mossjord på grusbackarna var så gott som gödsel, samt att trädgårdsmästaren Hellström som bott här i 10 år innan, hade kört grovt kamperstensväglagningsgrus på mossjord. Jag körde upp under tiden med de 4 medhjälparna som tog bort stenar, inalles 415 lass moss- och djord. Men den rågen blev så usel, att den var inte ens värd att skörda, och likadant de 2 därefter följande havregrödorna blev ej mer än utsädet.

Men jag sådde likväl havre 4:e året efter trädeåret och då gjorde mossjorden verkan på grusjorden, och i alla stenhålen som fyllts med djorden (mossjord) blev det en frodig tuss eller

holme med havre, och fö hela ifrågavarande jordstycke blev det bra säd. En gammal handlare, en rentier, bodde på närmaste nabogården hos en brorsdotter, och sade då jag avhuggit havren och satt upp den i skånska travar (med 24 nekar i varje, i Småland brukas 12): "Det var satan te havre du fick, hur många travar blev där?". "Där blev 100", svarade jag (i verkligheten 101 ½). Bittida nästa morgon kl 4.30 gick Sven Petter (handlaren) och räknade mina travar, och på dem rad efter rad. När han så kom och gick hem från min åker, så mötte jag honom och frågade för ro skull: "Nå, var där 100?". "Ja, det var det", svarade han rätt skamsen. Han hade väl av nyfikenhet knappast kunnat sova. Vi hade gjort likadana nekar som vi brukade i Skåne, så där blev 2 skäppor av varje trave, dvs 34 tunnor av den havren. Således blev jag en erfarenhet rikare med att rå mossjord och rå djord är giftig för växterna, tills den hunnit förmultna.

Då vi körde upp jord på trädan, var det så hett att "ravnen gapade" och de infödda naboarna såg ju att vi körde i solhettan hela dagarna med oxarna. Ofta frågade de mig om jag inte var rädd för den "lille körhären" eller "besen". "Nej, här finns väl inte någon annan bes än i Skåne", det var bromsar. "Jo", menade de, "här finns". Men jag betvivlade det till dess jag själv fick se. Vi fortfor att köra upp djord, men en dag begynte oxarna hastigt nappa upp framfötterna. "Nu kommer besen", sade Rodin, "vi får ta kroken av". Han skyndade fram och slog oxarna i ansiktet, så att de ryggade medan han nappade okakroken av, som drog i skaklarna. Jag höll i tömmen, men det var fåfängt, oxarna satte svansen i vädret och "besade", dvs skenade. Ingen människa kan hålla ett par oxar som besar, men stutar kan man hålla. Jag måste också snart släppa dem, men håren reste sig på huvudet när jag kom att tänka på att vår lille 2 ½ år gamle son nyss gått hem och troligen gick på landsvägen nu, där de rasande oxarna for fram. Jag skyndade efter så fort jag hann, men pysen var jämt kommen inom grindarna på gården, men oxarna sprang in vid ladugården och satte nosarna emellan den övre fähusdörren och stod stilla. Efter den dagen vågade vi inte köra annat än bittida om morgnarna och sent på eftermiddagarna. Åter en erfarenhet rikare, att "besen" inte är detsamma som fäbromsen (Oestrus Bovis). Jag har ofta försökt fånga den lilla randiga flugan, men då är ju oxkreaturen vilda, så det har ej lyckats, annars skulle jag ha satt den i glas och ram på väggen.

Vidare spekulerade jag genast på att plantera barrskog och sökte på alla håll efter granplantor. Jag fick veta att de granhäckar som fanns kring kyrkan och parken vid prästgården, hade anskaffats av pastor Wieslander från en plantör som hette Sjökvist i Hinneryd för 10 år innan. Jag gick till Sjökvist, men ej en planta kunde anskaffas hos honom. Slutligen kunde jag få frön genom någon statens eller hushållningssällskapets förmedling. Vi gick "man ur huse" tillika med några lejda personer och hackade hål och sådde blandat fur- och granfrö på en del kalmarker. Då var det ännu inget tvång, varför naboarna skrattade åt oss, vi fick ingen nytta av sådant utan det var endast att göra arbete åt efterkommande. Likadant sade de när vi tog upp stenar ur åkern. Att låta de efterkommande få något när de sålde eller dog, tycktes alla smålänningar vilja förhindra. Men fröna var ej så bra, ty de späda uppkomna groddarna kvävdes av löv och sand som blåste över dem, och fåglar åt upp fröna om vintern. Däremot var plantor mycket bättre. Sedermera har vi fått plantor för fraktkostnaderna varje år. På dessa 43 år har det efter frön ändå växt upp så det skars bjälkträd, 10 tum i brösthöjd, och efter ollon som satts har det växt upp fotstjocka ekar. Men så har vi inte haft kreatur på bete där det har planterats.

Några av naboarna sålde skog och blev ålagda att återplantera. Med gråten i halsen förklarade de, att de blev tvingade att leja folk och plantera. Nåväl, det gjorde de, men alltsedan har de betat skogen och begynt tidigt om våren och betat i skogsmarken med resultat att de plantor som

sattes för 26 år sedan nu är meterhögna nerättna buskar, som det heller aldrig blir något träd av. Således där det betas blir det aldrig mycket skog. Efterhand som buskarna borttogs ur diken och dessa rensades upp, förekom en massa barrskogsstubbar i de gamla mossodlingstegarna. Jag försökte att plöja där, men plojen satte sig fast i dessa stubbar ständigt och kvicka oxar hade jag, som en gång då plojen gick fast just vid slutet av fåran, sprang och vände om med sådan kraft, att plogåsen bockades (kröktes) dubbel. Man må föreställa sig den urskog som vuxit där för tusentals år sedan på mossarna. Alnstjocka stammar så tätt att deras rötter är flätade i varandra. Många av stammarna ligger kvar i ytan, men den avbrutna eller troligen avbrända stubben sticker upp ovan jord och visar fornskogens täthet. Men jag såg i torvmossen att det är 3 lager med stubbar. Först nederst på sandbotten grova björkestubbar och björkestammar med blandning av barrskogsstubbar. Där ovanpå ett lager av enbart barrskogsstubbar, och allra överst mest granstubbar och kullfallna träd. Flera lager träkol visar att skogseld förekommit.

Jag begagnade mig av den polhemiska domkraften att lyfta med, och dels det gamla stenvagnsvarpspelet i höga hjul. En grov järnkätting slogs om ytterspetsen på en rot som stod ut från stubben och hivades upp så att den blottades ovan jord och sågades av med en stor stocksåg. Därefter nästa rot på samma sätt vid samma sida. Därefter fast i själva bålens underkant på stubben och reses upp så att den kommer att stå liksom på ben av den motstående sidans rötter. Men man kan bli tvungen att först ta upp alla utstående rötter, ifall det blir för tungt att bara ta dem vid den ena sidan. Furustubbarna är mycket svårare att draga upp än granestubbar. Alla dessa är alldeles lika friska i veden som för kanske 1.000 år sedan. Endast de små sugrötterna är sköra. Jag tog upp så många stubbar (alltid 3 man, ibland 4 eller 5) att då de restes upp, stod de så tätt att ingen kunde köra utan att begynna hämta i ytterkanten av fältet. Flera personer ville, när de såg denna ovanliga syn, att jag skulle låtit fotografera stubbfältet med de därpå uppresta stubbarna. Men jag hade ej råd till att få hit någon fotograf. Stubbarna var ett utmärkt bra bränne, men vid kokning av mat på gammeldags öppen spis kunde röken orsaka tjärsmak. Jag körde hem stubbar i en ofantligt stor bunke, och bägge torparna fick vardera ett lass. Stubbarna lättnade sedan de stått ett par månader och torkat. Men det finns också mossar på mina ägor, som där inte är några stubbar i, men de lider av vatten och duger till inget förrän en större kanal, som berör hela byn, kommer till stånd.

Jag har flera gånger försökt att få byamännen att vara med om sådant, men alltid förgäves. Men jag beslöt att hemma på hemplanen göra en stor utloppskanal först, för att avskära bergsyran emellan den höga och den sidlänta åkerjorden. På denna kanal arbetade jag ensam om vintrarna i 6 år. Flerstädes blev djupet 4 alnar. En ofantlig vall uppkastades som jag tidvis måste skaffa undan för att kunna fortsätta. Jag minns en vinter då det var -18 grader kallt, och då den gamle skolläraren Andersson kom till mig, att jag sade: "Nu ska jag gå i kanalen och gropa", men han avrådde emedan det var så kallt, men jag gick ändå. När jag kom ner i kanalen, så märkte jag att jag hade glömt mina vantar hemma. Man jag beslöt att arbeta mig varm. Järnstången som stod där kändes för bara händer som glödande järn, och jag måste emellanåt sticka de bara händerna upp under västen för att värma dem. Men efter en timmes arbete var jag så varm att jag alls inte frös om händer eller någon annan kroppsdel. Materien som jag grävde i var själva urgrunden, så hårt av naturen packad att jag med en vass järnstång med all makt förmådde hugga 1 tum djupt och likaså med tung korphacka knappt heller mer än 1 tum, och på vissa sträckor råkade jag på stora stenar som måste skjutas och slås i så små bitar, att de kunde kastas upp med händerna. Men nederst vid sjön, Horns sjö, där kanalerna har sitt utlopp, var ett par hundra m genom en mosse och den var 4

alnar djup till sandbotten. Det hade ju varit lättast att gräva sig igenom den om inte i densamma funnits en mängd stora stubbar, som måste huggas igenom.

Även måste jag göra broar genom en väg som går över ägorna till näste nabo. Denna väg hade 2 bönder "för evärdelig tid" köpt för 40 kr för 10 år tillbaka, men har endast hemmaöverenskommelse att förlita sig på. Även 2 andra broar och 2 andra dylika kanaler gjorde jag genom ovannämnda väg. 2 av kanalerna är 900 m i längd och den 3:e 475 m lång, och 6 alnar breda och i medeltal 3 alnar djupa. Till dessa kanaler har det sedermera dränerats, dels med trärör och dels med tegelrör. Den första gången jag rensade upp gränsediket emellan mitt hemman och Ryds by, så gjorde jag det själv. Diket var då, år 1900, en liten ränna på 1 alns bredd och djup. En outtömlig bäck rinner där alltid, sommar och vinter. Jag begynte vid Horns sjö, där den gränsar till mina ägor och gick således emot strömmen framåt. Nya vattentäta långstövlar hade jag med mig från Skåne. Klart och gott rann det forsande vattnet, som jag måste stoppa med fördämning emellanåt för att kunna gräva i botten. Som det då var 25 år sedan det var enskifte i Ryds by och rågångssättning utförts, så var ju diket fullt med buskar och även stora träd, mest al och videbuskar, och således varade det arbetet för mig i flera veckor. Allt eftersom jag arbetade och blev varm, så drack jag av det klara rinnande vattnet och slutligen kom ja så långt fram nära dikets eller bäckens övre ände. Där växte en stor videbuske och inne i densamma hängde en gammal säck, innehållande 5 a 6 döda, sura "källingar" (kattungar). Sedan jag sett den säcken hänga i vattnet, kunde inte vattnet smaka mer, och berättades det att det var brukligt i dessa 2 byar att i den bäcken avliva sina kattungar.

Alla offentliga sysslor i församlingen som det inte erhöles annat för än besvär utan lön, skulle jag ju genast överhopas med. Så var det ju skyldighet att mottaga husförhörskalaset genast första året, som annars efter deras gamla ordning i byn skulle ha inträffat efter 18 år, men nu frångicks ordningen, ty jag visste ju ingenting därom. Vidare skulle jag genast vara ledamot i kommunalstyrelsen, ty det var påsatt böter om 2 kr för uteblivande från sammanträde, men ingen lön. Snart kom jag i strid med kommunalstämmans ordförande, en kapten Edelström på Sunnerborg, om att jag ville skaffa en sinnessjuk underhåll av staten, ty han var bliven skadad i kronans tjänst och for fruktansvärt fram och fick gå lös och gjorde övervåld. Men kapten Edelström som var militär ville ej tillåta att stämman skulle hållas därom. Gång på gång nekade han, men jag visste hur det skulle gå till och avtalade med 2 byamän, mina naboar, att gå med mig och begära i vittnes närvaro en extra kommunalstämma. Jaha, den ene, en gammal feg räv, vågade ej gå med när vi skulle gå, för han tordes inte "rätta sig ut" mot kaptenen. Men den andre gick med mig. Vi kom till Sunnerborg och kaptenen var hemma, men han var obeveklig. Jag påvisade att om en kort tid kunde församlingen ej framställa krav enligt lag och bad kaptenen att skriftligen avfatta sitt avslag, och om det ej förslog, så skulle jag skaffa ett vittne till att i dess närvaro motivera sitt avslag. Därmed tog jag fram och visade i min lagbok paragrafer som jag åberopade. Då begärde kaptenen att få se i boken, ty han påstod att det stod ej i hans lagbok. "Jaha ja, jo, det är ju den nyaste (han såg efter årtalet), då ska det stå i min lagbok också." Han tittade efter och fann att det stod likadant i hans lagbok.

Nåja, äntligen lovade han att hålla stämman och det så snart att tiden ej försenades. Stämman hölls och beslöts det dels att jag skulle skaffa den sinnessjuka gardessoldaten till läkare för anskaffande av intyg som skulle medfölja skrivelseansökan om underhåll för den sinnessjuka av staten, dels föranstaltande om nödvändig vakt i hans hem. Skrivelse och bevis av flera slag insändes till Kungl Majt, och har nu den sinnessjuka soldaten Klas Malkolm Rolv fått i över 40 år 925 kr om året och kostat staten mycket om man räknar ränteförlust och att den första tiden var dyrare, så 50.000

kr, då 7 kr om dagen gavs i långliga tider, ty han måste vaktas med lejda vakter enär han omöjlig kunde fås plats på något hospital. Detta kapital med ränta på ränta blev ju en stor summa. Hans föräldrar ville inte ha honom låtsades de, ty de visste att ingen annan heller ville ta emot och passa honom. Deras hela diktan och traktan gick ut på att få mer betalt. Därför vid varje kommunalsammanträde och kommunalstämma kom hans far och ville ha mer betalt, ty de "visste" att jag fick 5.000 kr om året för deras sinnessjuka son, och så fick de endast 1.000 kr om året. Deras okunnighet var så stor, att fadern ej kunde varken läsa eller skriva och ändå hade varit soldat. Det gick så långt att den sinnessjukas far Karl Peter Rolv vid kommunalstämman gick fram, knöt näven under näsan på mig och sade: "Jag träffar väl dig, din jävel, och då är ditt liv inte mycket värt!". Också är att märka att han var min gränsenabo, närmaste i byn tillika. Inte trodde han att en främling lade sig ut för att skaffa pengar åt hans son, om inte jag tjänade 5-6.000 kr om året för besväret.

Dagen efter den, då han uttalat hotelsen mot mig, kom jag gående ifrån Öije rätt över mina åkrar om kvällen, kl var mellan 10 och 11, och så mörkt var det att man ej kunde "se hand för sig". Då jag kom nära bakom min gård, fick jag höra en grov basröst: "Jaså, kommer du nu, din jävel!". Jag kände ju genast igen Rolvs röst och svarade: "Jaså, e de du Rolv, du lova igår du skulle slå mig ihjäl, o då e de väl så gott du gör de nu, när de e mörkt så ingen ser de!". Rolv sade: "Ja, hade jag inte varit så gammal, o du e ju inte så gammal, de e så gott du slår ihjäl mig ihjäl mesamma, kom!", och jag gick då emot honom, men han sprang undan och gick väl hem. En kort tid därefter kom en pastor Wieslander som kommit förbi Rolvs, in till mig och berättade hur Rolv beskyllt honom och mig och övriga kommunalledamöter för att vi gemensamt delade en större summa åtminstone av de 5.000 kr, och han fick inte mer än en liten del 925 kr, då han vore tilldelad hela de 5.000. Prästen som var en tålmodig och beskedlig man, var mycket vred över att Rolv for ut och skällde på honom då han kom där förbi. Men alltjämt fortfor den sinnessjukas föräldrar att preja församlingen om högre betalning, varför länsstyrelsen befallde att han (den sjuka) skulle interneras p g a att han var farlig (han överföll och lopp efter fruntimmer på landsvägen genom skogen, och även i byarna). Varken föräldrarna eller en vuxen hemmavarande son ville röra vid den sinnessjuka när han skulle sändas åstad, utan jag och ett par andra fick rycka in, ty märkligt nog hade den sinnessjuka fått skräck för mig, då han sprang omkring genom mina sädesåkrar och jag lovat honom prygel, så att han lydde mig vid tillsägelse. Varför de inte ville hjälpa till, var just att de ville ha honom hemma att förtjäna pengar på.

Efter en kort tid kom han hem igen, genom att Rolv mutade kommunalordföranden, en gammal inföding, för att han skulle begära honom hemsänd igen, och åtog sig att passa honom. Men med den passningen blev det intet, utan lät föräldrarna den sinnessjuka löst fara omkring som förut. På förnyad anhållan om intagande på hospitalet kom äntligen åter order om hans intagande på Växjö dårhus. Där var han något halvår och blev då troligen steriliserad, ty när han kom hem var han stillsam och har aldrig uppträtt på samma sätt som förut. Men så var det kl 5 en morgon i oxtidsåldern, då jag ej hade någon häst, men en nabo hade, och det kommit order till kommunalstyrelsen att fortast möjligt skicka den sinnessjuka med tåget till Växjö. Min nabo Otto Danielsson kom till mig och berättade att han och hans son försökt övertala Klas (den sinnessjuka) att följa med dem, men omöjligt. Om jag ville komma upp och hjälpa dem, ty tåget skulle gå om en timme. Jag gick där bort och sade till Rolvs friske son Walfrid, en stark karl: "Du vet att du och jag tar din bror utan krus och sätter honom på vagnen!". "Nehej, jag rör inte vid honom!", svarade han. "Ni tycks tro att vi inte kan skaffa folk och ta honom er förutan!", sade jag. Han teg och jag försökte då med lock och föreställde den sinnessjuka att han som sprang med trätöfflor igenom byn skulle vara glad, om han fick åka på denna fina vagnen och "Kom nu så går vi ut och sätter oss upp". "Ja",

svarade Klas och gick beskedligt med mig ut och han satte sig upp på baksätet, där jag satte mig vid ena sidan och befallde gamle Rolv att sätta sig vid andra sidan om den sinnessjuka. Det lyckades, och i starkt trav körde vi till Hamneda station nära ½ mil och kom just när tåget kom fram till stationen. Då genast försökte den gamle hoppa av, och då hade nog den sjuka kunnat baxna, men jag befallde den gamle att sitta kvar, ty jag måste också sitta kvar och vakta på om ordföranden var kommen. Jag pratade för Klas: "Ser du, där är en röd vagn och en blå vagn i tåget, men jag tycker den röda är vackrast, kom så går vi där in". "Ja", svarade han och jag låtsades att jag också skulle på tåget, och framkommen till den röda vagnen öppnade jag grinden och dörren och lät Klas gå före, men så fort han kom in lyckte jag och i detsamma kom kommunalordföranden, en yngre man (dvs den gamle ordförandens son, som nu var ordförande), och han fick honom med sig.

Det var efter den hospitalsvistelsen som den sinnessjuka kom hem troligen steriliserad. Sedan dess har vi ej haft ont av honom utan föräldrarna hade honom först och sedermera efter deras död den friske sonen Walfrid, och deras årliga 925 kr har de alltid efter årlig ansökan fått av staten. Efter många år, en vacker dag då jag kom gående förbi Piggastugan där 2 av mina naboar låg och täckte nytt sticketak, kom den gamle Rolv gående och grät och sade: "Christina (hustrun) har skickat mig till dig och be om ursäkt och förlåtelse, för nu vet jag att du inte har förtjänat något på att du skaffade Klas pension från staten!". "Nåväl", svarade jag, "jag förlåter dig, för jag tror nog att du gjorde det av okunnighet, men på det villkor att du säger mig vem där har kunnat inbilla dig att jag fick 5.000 kr om året för Klas." "Jo, det har Sven i Åkroken sagt, att det var lag, att för varje sinnessjuk i församlingen bekoms 5.000 kr av staten." "Och det kunde du tro på, när alla andra och t o m prästen sade dig, att det inte var sant", påpekade jag. "Ja, men nu har jag fått reda på att det inte var så!" Jag förlät honom och vi hade tidning och fack ihop i flera år.

Men så behagade hans son Walfrid Rolv att oss ovetande flytta gränsmärket, källröret, så där 25 m in på mina ägor och lade en stor dubbelmur, innan vi visste det, och då jag fick syn därpå frågade jag honom vem som givit lov därtill. Det svarades att han hade ingen annanstans att lägga stenen. Han lovade att han skulle betala, men höll aldrig ord och stal därtill en del stora björk- och eneträd från mig. På samma gång flyttade han även milstolpen, en järntavla, in lika långt på mina ägor. Tavlan har gjuten text: "G III 1777". En statstjänsteman har en gång kört Walfrid Rolv att åter bygga upp milstolpepedestalen och sätta upp tavlan på rätt plats, men kort därefter flyttade han den, rev ner allt och satte åter tavlan in på vårt område. Lagen respekteras inte mycket av de gamla infödda här omkring.

Bland andra kommunala eller allmänna uppdrag som inte avlönades med annat än besvär, tidspillan och ovet, var den sysslan att i 4 år besiktiga eldstäderna och även uppbära brandstodsavgifterna. Naturligtvis skulle skånerepresentanten utföra den sysslan. Därvid fick jag en inblick i de gamla infödingarnas seder och bruk. Bland 18 inträffade eldsvådor kan endast med säkerhet 1 vara utan misstankar. Men sedan det blev dyrt att bygga, så inträffade inte några fler eldsvådor utom de som åskan orsakat. Kronobergs Läns Brandstodsbolag innefattar även hagelskador och är ändå troligen det billigaste i premier i hela Sverige: 8 öre per 100 kr försäkrings- och ansvarighetsvärde i löst och fast.

Som jag ej varit närvarande vid alla dessa ovannämnda eldsvådor, så får jag få ex omtala en och annan som jag själv bevistat. Sommaren 1899 i juli eller augusti månad var jag och en nabo Salomon Nilsson i Duvedal sysselsatta på min gårdstomt med att sätta nytt plogskär på en plog

till Salomon, då en nabokvinna, Olssons Anna Katrina, kom ut på åkern framför boningshuset, bugade sig mot jorden och kastade upp jord och stenar för att påkalla vår uppmärksamhet, som det också lyckades henne. Först undrade vi vad det skulle betyda, men vid närmare eftersyn syntes en svart rök uppstiga bakom skogen. Salomon trodde genast att det var Hornsborgs herrgård som brann. Jag fick sprutan, Salomon och min far fick var sin spann. Assuranssprutan full med vatten tog jag, ty det visste vi att där var ont om. Vi var också de första som kom fram. Jag sprang upp på den enligt reglementet alltid till boningshuset stående stegen och kom just upp mitt på taket, då detta var underifrån förtärt av elden och störtade in meddetsamma. Men stegen var ju inte skadad, så jag skyndade ner, stegen togs bort och försök att rädda något inne ifrån gjordes. De andra hade tagit ut ur dagligstugan ett par möbler, då jag och Salomon grep den gamla stora dalaklockan (Älmhults). Men nu slickade elden igenom dörrspeglarna från de andra rummen, köket och kammaren, så att när flera naboar tagit ut allt i rummet, var där inget annat att göra än att försöka lyfta av dörrarna, men elden bröt igenom loftet och hettan och röken gjorde det omöjligt.

De tillstädeskomna naboarna upphävde allt emellanåt gruvliga indiantjut, de påstod att det var en gammal sed för att påkalla hjälp, ty i dessa kuperade och skogbevuxna trakter syntes ej en eldsvåda långt om dagen, och även om natten kunde det vara bra vid olyckstillfällena att ropa ut folk. Det ringde oupphörligt i Hornsborgs vällingklocka och 2 par hästar med vattentunnor körde oupphörligen till Horns sjö efter vatten, ty brunnen vid gården tömdes genast. Det var vid middagstid, och allt folket på brandstället var på en utskift 1 ½ km bort och höstade säd. När de fick spörja branden, skyndade de hem, men då var boningshuset redan nerbränt. Men elden tog fatt i ladugårdens halmtak 3 gånger, men lyckades släckas och jag minns hur elden lopp i sädesstubben efter marken långt ut, och ladugården låg reglementsenligt på 60 alnars avstånd från boningshuset. Om natten måste jag och 3 andra utom ägaren vaka över elden, som fortfor att brinna i det gamla timret och blossade upp emellanåt.

Familjen fick hyra logi på en ödegård som tillhörde Hornsborgs herrgård, ty den herrgården var en sammanslagning av många bondgårdar, som en fru Ramsay köpt ihop till sin son G A Ramsay. Den eldskadade beklagade sig mycket över den mängd av kopparkärl och kopparkittlar som blev förstörda, men jag förnam inget spår därav i askan. Där i "Eskilsgården" bodde de brandskadade över vintern och naturligtvis skulle det byggas upp ett nytt boningshus året därpå. Som nästan alla nya hus på den tiden för det mesta byggdes av andra gamla hus som flyttades, så gick det till så även här. Året därpå kom Sven Johan Andreasson och bad om körehjälp en viss dag att flytta ett gammalt hus från Ifla i Ljunga sn, mer än 1 mil bort. Antingen det var i slutet av januari eller i början av februari, så råkade det att bli -30 grader kallt den morgonen. Min nabo Axel Olsson, en son till gamle Olsson och ungarl men som köpt hemmanet av föräldrarna, skulle också köra. Han kom till mig och ville att vi skulle ha sällskap, och vi överenskom att vi skulle köra precis kl 5 m följande morgon, som förut var bestämd. Det var i oxatidsåldern och bra slädföre. Men de flesta bönderna hade inga oxar över vintern, utan endast otämjda småstutar, varför Sven Johan hade varit långt ute omkring och sökt upp några som hade en häst att köra med, ty en och annan här och där i byarna hade häst. Axel Olsson hade varit överens med mig att vi skulle hjälpa varandra vid bromsningen av kälkarna, när vi körde hem över och utför Horsaberga lider. Vid Ifla gästgivaregård hade vi order att stanna när vi körde hemåt, ty där skulle vi samlas och dricka kaffe.

Jag var uppe kl 4 om morgonen och fodrade mina oxar, packade en hösäck till betesfoder och såg att termometern visade -30 grader. För att kunna lässa bra lass, tänkte jag i min

enfald att jag skulle taga en stor bred höstasäck på kälkarna, men när jag kom fram och fick se hur alla de andra hade smala löe på sina kälkar, för att där inte skulle kunna lässas mycket, så blev jag klok på att mina tankar var inte smålänningarnas tankar. Kl 5 hörde jag Axel Olsson ryta med sina oxar i gården ovanför, varför jag ledde ut mina oxar färdigokade och halade upp ett par spannar vatten och slog i vattenkaret vid brunnen. Men de ville inte dricka utan endast doppade nosen i det kalla vattnet, varefter de genast vände och sprang ifrån brunnen upp till vagnen på gårdsplanen. Nu kom Axel Olsson, stannade och meddelade mig, att som hans oxar alltid var raskare i farten än mina, så var det ju bäst att han körde före mig. Jag lät honom köra förut och satte okakroken på. Men i detsamma oxarna togs igång, så begynte de genast springa och jag, som ämnat gå mig varm vid sidan om kälkarna någon tid, måst kasta mig på magen i vagnshäcken och skrika till Axel Olsson: "Kör till sidan, annars springer mina oxar över dig!". Han vred undan och i sträck galopp sprang mina oxar förbi honom och fortsatte på samma vis över en fjärdingsväg upp förbi Hamneda gästgivaregård emot stationen, så att jag varken såg eller hörde Axel Olsson förrän på platsen i Ifla där vi skulle lässa.

Men som snickarna ännu ej hunnit riva ner huset, så dröjde det i flera timmar och i kölden kunde inte oxarna få stå ute, och inte mer än ett enda hus fanns i närheten. Det tillhörde en skollärare och så bittida om morgonen, vid 7-tiden, var ingen uppstigen därstädes. Men nöden har ingen lag, vi bultade på och slutligen stack en piga ut huvudet och svarade på fråga om vi fick sätta våra oxar i deras ladugård, att där inte var plats i fähuset, men på logen kunde vi sätta in dem ifall vi kunde. Vi tackade och undersökte förhållandet, att dörrarna befanns med nederkant 3 fot ovan marken. Jag ledde mina oxar fram till dörröppningen och de stackars djuren var så nödställda av kölden att de reste sig på bakbenen och villigt hoppade in över den höga tröskeln och in på logen, och när Olssons oxar såg hur det gick till, gjorde de likaledes. Jag hade en säck hö med mig till mina oxar. De andra skjutsarna hade hästar och kom ej fram förrän 1 ½ timme senare. Vi, Olsson och jag, höll oss inomhus på logen för köldens skull, men emellanåt betraktade vi hur snickarna-byggmästarna bedrev nerrivningsarbetet. Det var egentligen i huvudsak ett förstörelsearbete, tyckte jag som hade byggt hus, ty dessa byggmästare begagnade trubbiga järnstänger till att våldsamt stöta och bräcka sönder minst hälften av allting, plankor, dörr- och fönsterkarmar, loft- och golvbräder. Således fick nytt anskaffas istället. Tydligt lyste arbetarhatet till arbetsgivaren igenom redan då, nämligen att skinna honom så mycket som möjligt. Men jag förflyttade ett gammalt hus på ett helt annat sätt, men därom en särskild historia en annan gång.

Vi lässte och körde alla på en gång, fram till gästgivaregården i Ifla. Ingen syntes till på landsvägen och hela raden av timmerlassen stod tätt efter varandra, men där var en brant backe ner i gården så att några skjutsar måste stanna ovanför backen där det var slätt brett vägstycke, så det gott kunde köras förbi ifall det kom någon. Vi kom alla in i krogstugan och skållhett kaffe serverades. Men jag som hade mustascher hade också stora isklumpar hängande som ett vanligt päron vid var sida om munnen. Men den gamla gästgivarekärningen "Inga i Brogård" (namnet på gästgivargården är Brogård) hon visste på råd – hon var kommen ifrån Skåne – och kom in med en liten panna med varmt vatten och en klut som hon doppade i vattnet och tog om mustascherna, så töade snart isen bort och jag kunde dricka kaffet. Brännvin fick de nog ej sälja i gästgivargården, men Sven Johan hade anskaffat sådant fastän han själv var nykterist.

Nu, medan vi så var inne och drack kaffe, kom 4 halmlasskörare från Mjäryd och behagade köra fram vår "karavan", den ene efter den andre, och stannade så dumt att mina oxar med det stora lasset, som rände på neråt backen, körde de stackars oxarna att stöta nosarna i

föregående timmerlass, så att blodet strömmade av nosarna och alla framtänderna stöttes lösa. Detta spektakel hade de hunnit uträtta, så att vi kom just ut och fick syn på dem då de avlägsnade sig. Vi körde mot hemmet, och när vi kom till Horsabergabackarna, skulle ju Axel Olsson hjälpa mig att bromsa in kälkarna medelst en grov länk om den ena meden (majan), men han hade ju fått sig brännvin och brydde sig inte om varken sina egna oxar eller andras. Han körde nu före mig, men stannade inte utan fortfor. Tillika var han lomhörd. Jag som hade 3 gånger så stort lass som någon av de andra, måste hävstångsvis först lyfta ena majan och ta länken om, samt därefter, sedan branterna, "lierna", passerats, åter taga bort bromslänken och blev jag då några minuter efter de andra. Nu bodde Sven Johan Andreasson omkring 150 famnar ifrån stora landsvägen igenom Horns by, och hans gårdsväg – en hålväg – löper större delen utmed en stenmur, där det såväl som i hålvägen var jämnt 2 alnar tjockt med snö. Snön hade legat där över 14 dagar och folket hade ju kunnat bereda sig på att skotta undan den till den hjälpsdagen, i synnerhet som de var mannen och 3 vuxna söner hemma.

Här i denna långa snödrivan blev hästarna liggande och kravlade, reste sig och så åter falla många gånger och likadant med oxarna, men alla de andra hade så små lass utom jag som hade så tungt lass att jag ville lägga av något, ty de stackars oxarna låg och krälade i snön upp över ryggen och blodet rann fortfarande ur deras mular efter kollisionen. Men Sven Johan ville inte tillåta det, ty då fick de besvär att själva köra med sina egna stutar efter det som låg 50 famnar från gården. Han "nändes" inte själv köra något lass från Ifla med sina stutar. Jag kastade inte desto mindre av en del timmer och lättade något på lasset och nådde därigenom fram, men hela tiden rann blodet från oxarnas mular av slaget de fått i Ifla. Lassen lästes av och kalas skulle vanka efteråt, och jag inbjöds också, men på deras obarmhärtighet emot djuren samt deras lättja att ej förut kasta undan snön, då de varit så manstarka, så vart jag förargad, körde hem med oxarna och kälkarna samt ämnade inte alls gå på deras kalas i Eskilsgården. Bud kom efter en timme, men jag svarade nej. Men då kom det ännu enträgnare bud att jag skulle genast komma dit. Jag nekade fortfarande, men min hustru lyckades övertala mig att gå dit på kalaset.

Jag gick också därför att bland de andra körarna fanns de som kände namn och adress på de ljugabor som fördärvade tänderna på mina oxar, då jag måste förbereda mig på process om skadeersättning, ty att få något på godvillig uppgörelse hade jag erfarenhet om, att det var omöjligt. Alla framtänderna var slagna lösa och sådana kreatur dugde endast till slakt, ty de kunde ju ej beta. Men jag försökte att tvätta deras tänder med saltlake i några dagar och tänderna fastnade då igen, så att jag brydde mig inte om att processa ehuru oxarna även skadats på benen genom att de ej kunnat undkomma.

Det första året vi bodde här köpte jag först Rodins ko och allt foder och hö som han inhöstat, och sedermera köpte jag ytterligare fram på våren och sommaren en ko av min rotehållarbonden Anders Johan i Håå, och 2 kor av min nabo Johan Bengtsson i Ryd, samt oxar. Men som hela byn brukade släppa ut sina kreatur på gemensamma betesmarker, eftersom det inte fanns det minsta stängsel mellan betesmarkerna ("rymarkerna") oaktat det att enskifte förrättats 1854, så antingen vaktade min gamle far och barnen kreaturen på hemplanen eller på våra egna marker vid sjön, och jag påyrkade stängsling. Stänga, det var ju det värsta någon kunde tänka sig, menade mina gränsenaboar (jag hade 14 gränsenaboar), ty så mycket arbete och kostnader därmed som skulle vara alldeles onödigt och sådan massa virke som skulle åtgå därtill, det ansågs fullkomligt ruinerande menade de. Men jag ville ej riskera att deras kreatur, ett tjogtal, slog mina stackars 3 a 4 och drev ut

dem upp mot hamnedabornas ägor, så jag föreslog att mot billig ersättning även sätta upp deras halvdel av stängslet emot mig, med ekepålar, 2 taggtrådar och en träslana överst. Äntligen lyckades jag få dem mot rymarken gränsande att gå med på att ge mig 40 kr för var sin del, de 2, Axel Olsson och Sven Johan Andreasson. Men Sven i Åkroken stängde själv sin halvdel, men den var ju endast en obetydlighet.

Jag skänkte dem både arbete, pålarna och träslanorna, och tog endast betalt för taggtråden och kramporna, bara för att jag äntligen skulle få stängt. Jag inköpte 2.000 ekepålar och 18 rullar taggtråd, som jag måste resa till Helsingborg och köpa, ty handlaren här hemma begärde 2,50 kr mera per rulle av samma sort, men när kom hem ville han sälja för samma pris. Jag satte pålarna, och anskaffade granslanor från Björnstorps i Hamneda sn, ty på min egendom fanns ej mycket skog och inte alls grane, mer än ett fåtal mycket stora granträd. Jag var ju så okunnig och enfaldig, att jag köpte hemman i Småland för att driva jordbruk och inte för att driva skogshandel. Men när jag hunnit begynna att stänga, så ångrade de sig i hopp om att inbilla mig att de hade laglig rätt till en väg som skulle vara uttagen över mitt skifte. Men jag hade kopierat bykartan och gjort avskrift av skifteshandlingarna och visste bättre. Dock medgav jag dem genomgång på stängslet om de ville skaffa grindar, men inte ens detta utan ett par stakar skulle läggas till stängsel. Då stängde jag tvärt! Men då kom Elof Andersson och var beväpnad med en stor knölpåk – en slaga till en tröskeplejel – och skrek så det hördes i bägge byarna att nu i morgon skulle det ringa för mig i kyrkan, ty nu skulle han slå mig ihjäl. Varmt var det och jag gick och högg råg bakom gården. Jag hängde upp lien i ett träd och gick emot honom, där han hoppade och skrek om hur nära jag var döden. ”Jaså, du ska slå mig ihjäl, då får du komma till mig, så vi kan räcka varandra, eller får jag komma till dig, så får vi se vem det ska ringa för i morgon!”, sade jag och därmed gick jag rakt på honom och ämnade strida för livet. Men fönstren slogs upp i byn och en hel hop skördefolk från Ryssby kom fram då de hörde vad Elof Andersson skrek ut, att det skulle ringa för mig, och ville se vad som hände.

Många av rydborna frågade mig dagarna efter, om jag ännu levde, ty de hörde ju vad han hade ropat ut om min snara avfärd, men jag skrattade åt alltihop. Andersson var feg och tog till flykten när det blev allvar, och då beslöt jag att gå till länsman och få skrivet en stämning på honom till nästa ting. Det åtgick någon tid innan tingssammanträdet och under tiden samlade han vittnen och ämnade väl ge genstämning, men jag hörde ingenting av förrän dagen före den då vi skulle inför rätta, då kom Elof Andersson och hade sin far med sig ifrån Elinge. Nu ville han att jag skulle göra upp med att ta de 40 kr och sätta upp stängslet som vi förut talat om. Men jag begärde att vi i 2 vittnens närvaro skulle uppmäta och dela sträckan, samt upprätta en skrift om vilken del av stängslet som vardera skulle underhålla, ävensom ersättning för ekepålarna jag nersatt och ersättning för halva stämningen. Vi påkallade 2 vittnen och gjorde upp som jag begärde. Men han fick själv sätta upp stängsel för sin del och inte fick naboarna heller några grindar och genomfartsväg till deras kreatur.

M 7822:1-51

Den första våren jag bodde här körde jag med oxarna jag köpt och plöjde utmed landsvägen, då jag fick se hur min nabo hade en karl med sig och behagade köra in på mitt skifte och vid sidan om den odlade jorden gräva upp sand och köra hem, lass efter lass, och helt fritt körde förbi mig utan att nämna något. Till slut, då jag länge sett därpå, lät jag oxarna stanna, medan jag tillsade honom att jag skulle inte vilja köra in och ta sand och jord på ditt, utan att åtminstone fråga om lov.

Men då kantänka vart Andersson rasande samt skrek och svor på att han hade väl "10 gånger eller mer sand och jord än jag", men då fick han ju gräva hål i sin egen jord, "och förresten ska jag som är en gammal rallare som ej värderar ett människoliv mycket, sönderhacka dig så smått som malet kött, om du vågar knysta mer!". "Jaså", sade jag, "och det hör du på", sade jag till karlen som han hade till hjälp. Då tycktes han observera att i vittnes närvaro hota folk till livet kunde vålla laga ansvar.

Sedermera kom jag att övertyga honom om att han var endast liten på jorden men stor i orden. Som förut nämnts så följde min far med oss hit, och blev boende här. Men som boningshuset liksom alla de små böndernas hus endast innehöll 2 boningsrum och jag måste ha tjänare och därtill små barn, så avstängde jag det stora rummet med en skiljevägg till 2 rum. På den tiden fanns det inget sågverk och inte en bräda att få köpa i Hamneda sn, utan måste jag leja en som körde med häst till Ljungby sågverk efter bräder. Visserligen var det såg vid vattenkvarnarna, men då skulle man ha stockar med sig och vänta i månadsvis på att få sågat. Sedermera år 1899 köpte jag ett gammalt boningshus vid auktion i Elinge, på prästgårdens ägor. Huset var ditflyttat för 3 år sedan och änkan som bodde där med 4 barn var död och auktion hölls nu på allt, och min svåger Alfred Svensson från Elinge var utsedd till barnens förmyndare. Prästen Johan Wieslander ropade in huset för 275 kr. Där var ny takstol, nytt sticketak, nya fönster och nya innerdörrar, nya bjälkar och nytt panelloft. Prästens anbud blev antaget, oaktat att ett hus ju har större värde som kvarstående än som till flyttning. Men efter 14 dagars tid förklarade prästen att han ville inte ger mer än 50 kr eller allra högst 75 kr för huset. Min svåger blev då förargad över att prästen skulle lura barnen, när han på offentlig auktion bjudit 275 kr och så sedermera slagit av på summan, varför han tillfrågade mig om jag ville ge 275 kr så sålde han mig huset. Jag kom just i ett ärende och hade inget hört om prästens krångel, och var just ute på torvmossen och talade med Alfred Svensson, då han omtalade hur pastorn ämnade göra och tillfrågade mig. Men så hade prästgården torvtäkt även bredvid, och i detsamma kom prästen spatserande och skulle se till sin torv. Då tillsporde min svåger honom om han ville stå till det budet, då han inropade huset på auktionen. Pastorn svarade att han hade haft experter ("förståsigpåare") som sagt att det ej vore värt 50 a 75 kr, och mer ville han inte ge. Min svåger påminde att barnens rätt fordrade att han borde hålla sitt ord. "Nej, aldrig jag ger mer", svarade han. "Ja, då säljer jag huset till min svåger, han ger 275 kr", blev beskedet. "Bara sälj!" sade prästen.

"Jaha, då köper jag huset för 275 kr", sade jag, det avgjordes men prästen sade: "Ja, se skåningar, de förstår sig inte på att värdera." Huset skulle min far bo i, var det meningen. Det blev inte lite arbete med att riva ner och flytta ett starkt ihopspikat hus, för 3 år sedan ditflyttat, samt att köra hem 22 lass timmer därifrån på nära ½ mils avstånd. Men det tillgick på ett helt annat sätt, än när Sven Johan Andreasson flyttade sitt hus, som förut beskrivits. Varje dag körde jag upp till prästgårdens utmark efter lass, och varje dag kom prästen och skulle se på, hur det kunde gå till att plocka ner huset. Jag hade en knivvass 2 ½ tums stålskena att hugga alla spikarna i brädklädseln, så att inte en enda bräda, eller fönster- och dörrfoder gick sönder. Timret märktes på varje sida Ö.W.S.N och själva sticketaket rullades upp så att takspiken drogs med detsamma raka ut ur läkten, så att vi där hemma satt, om det regnade, och tryckte ut takspiken, som begagnades igen såväl som också takstickorna. Men efter några år lades tegel utanpå, så desamma takstickorna ligger således där ännu 1941. Så kan det gå, när man beflitar sig om att ta vara på allting.

Så sålde jag hö till en som hette Karl Peter Salomonsson. Vägde upp ett lass 40 pund (340 kg) och han packade det i sin burhäckshästvagn. Han skulle betala kontant, men när lasset var

färdigt visade han upp sin börs att han inte hade mer än 67 öre istället för 15 kr som vi varit överens om. Jag tyckte att jag kunde inte vältta lasset och riva av höet igen, varför jag måste lämna kredit och det var just det som han ljugit sig till. Jag tillfrågade Rodin om Karl Peter i Hyltåkra var en karl som man kunde lita på. Han menade att jag aldrig fick något för mitt hö, såvida jag inte kunde locka honom att köra något för mig. Således lyckades jag att få honom och hans son till hjälp med att köra hem 2 lass vardera enspännarelass med timmer från det gamla huset som jag köpt i prästgårdsutmarken. Ävenledes hade jag Elof Andersson (min nabo), som skaffat sig häst, till att köra ett par lass timmer. Så hände det att lasset på min vagn kom vagnshäcken att svikta, så att det asade på hjulet och bromsade. Som Elof Andersson körde omedelbart efter mig, så när vi kom till Johannes i Gåsagårdshus där det låg bränslekavel, så anmodade jag Andersson att när jag lyfte i lasset, han då skulle lägga kaveln, klossen, inunder, men han sade: "Låt mig lyfta för jag är allt lite styvare, så kan du lägga klossen under." "Ja, så lyft då!", och han högg i av alla krafter flera gånger, men kunde inte rubba det tunga lasset. "Nehej, det är omöjligt!" sade han Elof. "Men där har du klossen, så lyfter jag medan du lägger den under", sade jag. Jag lyfte upp lasset och han lade klossen emellan, men teg stilla och tänkte väl något om sin "större styvhet" i styrka.

Men timret till huset blev liggande i ett år över, ty jag hann ej med att sätta upp det samma år. Men när det sattes upp, blev varje bit använd på sin rätta plats. Den gamle Rodin, som jag köpte utav, lurade mig på hypotekslånet, som enligt pappren skulle vara inbetalat eftersom de 40 åren var gångna, men det krävdes ut ända till över 50 år efter det årtal och datum då lånet söktes. Han försvarade sig med att det först dröjt i flera år innan hypoteksföreningen kunnat anskaffa pengar och ytterligare hade en kassör som hette Robèrt i Växjö förskingrat reservfonden, och då hade hypoteksföreningen beslutat att förlänga böndernas betalningstid i några år. Men jag brydde mig inte om att processa om 3 a 4 års räntor, därför att jag ändå tyckte att jag hade köpt billigt. Men det uppgick till 98 kr om året. Efter att jag hade reparerat upp de gamla husen med nya tak och brädfodringar och byggt upp det huset jag köpt från prästgården, så byggde jag 2 tröskverkshus och gjorde 2 logar, den ena för råg och den andra för vårsäd, på det att inget havre eller korn skulle komma ibland rågen. Dessa 2 tröskverkshus var vandringshus för folk och kreatur när man tröskade, så att kuskarna och dragarna var under tak. Annars vid oväder fick de ofta fara mycket illa. Även 2 tröskverk anskaffade jag, ty det var ett besvärligt göromål att flytta ett tröskverk. Vi hade alla bönder här i Småland vanliga tröskverk med stående drevhjul, så att folket och dragarna passerade under "strålen", dvs de gick under drevledningen istället för de tröskorna i Skåne, där kusk och dragare måste stiga över drevledningen, en anordning som kostat hundratals människors liv och lemmar.

Dessa småländska ox- och häströskor var med "stift" som liksom kammade av säden, men de skånska tröskorna slog av säden med "slaglar". Längre fram skaffade sig småbrukare handdrivna små tröskverk som de flyttade omkring. Även var ox- och hästvandringsströskor ambulerande, så att vissa bönder gjort det till sitt yrke att resa omkring och tröska hos de bönder som inte själva hade tröskmaskin. Deras vanliga pris var 1 kappe ren säd på tunnan, och fri leven för den som lade i tröskan, samt för ett par stutar, eller en häst och kusk, att uppehålla kraften i den ena dragbommen. Man fick själv släppa till en häst eller ett par oxar att draga den andra bommen. Till alla dessa tröskor fanns det ingen halmrista, utan halmen skulle räfsas från tröskan av en piga eller fruntimmer med en räfsa, och den halm togs så från henne först av en man som tog med en træklynga ("risteklynga") och slängde halmen uppåt och framåt, och mottogs därefter av en annan man som ytterligare kastade halmen uppåt och framåt med en træklynga och stack undan halmen i loggolvet eller upp på gället.

Men så hade jag ju med mig tjugor med stålhorn, vilka "risteklyngor" infödingarna förklarade vara "tvärt odugliga", ty de gick för lätt i och tog säden med sig i halmen, men sedan de försökt dem, måste jag låna bort dem i hela byn och fick skaften sönderbräckta hem igen. Bl a så hade jag en sådan tjuga som min nabo gamle Olsson lånade, och efter några dagar kom han verkligen igen med den, och satte den vid ena ladugårdsväggen vid 1-tiden om eftermiddagen och kom in och sade ifrån att han satte min tjuga vid väggen. Olsson fick en pipa tobak, pratade en stund och gick hem. Jag gick ut och såg tjugan, samt tänkte sätta den på sin plats, men skaftet var tvärt avbräckt och löst ställt ihop upp till väggen, och så fort jag rörde vid den så föll den ner i bitar. Han hade också använt min "risteklynga" till att stoppa in ris i bakugnen med, ty skaftet var nersotat, men gubben gick iväg och nämnde ingenting, och så fick jag ha det som det var. Men nästa gång jag råkade honom, undrade jag varför tjugan var bränd på skaftet, och då bekände han att han begagnat den till att föra in ris i bakugnen och potatisgrytan i brygghuset. Nåja, jag kunde ju själv göra skaft, så det hindrade inte att hann kort därpå åter lånade "risteklyngan" (som de benämnde tjugan).

Smålänningarnas "risteklyngor" var av en trädgren med rak ställning så lång som skaftet, men därefter utgrenat likt en tjuga, som avskurits till passliga horn. Det var ju tydligt att de blev trubbiga och gick ej lätt i halm eller hö. Dock hade de en sorts hemsmidda tjugor att lässa hö med, men säden kastades eller lades på vagnen med blotta händerna. Dessa grenar som skulle bli till "risteklyngor" var just ej lätta att anskaffa, hur mycket buskage och träd här än tycktes vara överflöd på. Tunga träslag dugde inte, såsom ek, rönn, bok, och knappast björk. De huvudsakligaste träslag som användes var hassel, men det var så sällsynt, och sälj som var lätt, men att träffa på i varje träslag raka klykgreniga klyngor var en lyckträff. Därför fick man ofta se hur folket i bygderna måste nöja sig med krokiga, vinda och knaggiga "risteklyngor".

Sedan jag skaffat mig tröska, så lärde sig min hustru att "mata" tröskan då jag själv körde, ty det berodde mycket på hur jämn farten hölls genom dragkraften. Men fruntimmer dugde aldrig till att köra tröska, ty de fick ingen respekt över kreaturen som förslog. År 1903 var det industri- och lantbruksutställning i Helsingborg och jag skulle resa dit. Men det första jag kom in i järnvägskupén och konduktören stängt dörren, så var det som om någon kastat på mig en så förfärlig tandvärk, att jag inte haft sådan sedan jag vid 30 års ålder fick "visdomständerna". Jag kunde inte tala med någon, oaktat att tåget var fullsatt av bekant folk, ty det var en s k billighetsresa till utställningen. Jag tordes inte skrika och inte tala, och svetten rann så jag tyckte att den rann ner i skorna. Men jag lovade, att det första jag komme fram till Helsingborg, så skulle jag skynda till tandläkare och få ut en del tänder. Tiden tycktes gå långsamt och medpassagerarna märkte väl att jag såg ynkelig ut. Äntligen var vi framme, och ut skulle tänderna! Men med detsamma jag kom av tåget, så blev jag lika hastigt befriad från tandvärken, som den kommit över mig om morgonen, och jag tänkte att tiden är dyrbar, inte springer jag omkring i staden och söker upp en tandläkare, när jag inte har ont i tänderna längre, utan jag gick genast på utställningen i hopp om att träffa en hop bekant folk från min födelsebygd, men bland alla de 10.000-tals människor som dagligen besökte utställningen kunde jag endast få syn på en bekant, som var hyresgäst i min fars hus i Väsby. Jag dröjde på utställningen till sista tåget mot Höganäs, och reste hem till min syster och övriga släktingar. Men så blev det, när jag kom på tåget, alldeles detsamma igen med tandvärken som det varit om morgonen, och jag ångrade att jag ändå inte låtit ta ut tänderna. Men när jag kom fram till Höganäs station ("övre") och skulle gå hem till Väsby, så släppte värken så fort jag kom ut från tåget. Sedan var jag i Väsby i 2 dagar (returbiljetten varade i 4 dagar) och under denna tid hade jag ej känning av tandvärken. Men på hemresan kom den på mig igen, men nu skulle jag inte låta lura mig

oftare, utan gick till en gubbe i Elinge Björsagård och fick taget ut en tand. Gubben hade likadana instrument som tandläkares och gjorde sin sak bra, var allmänt anlitad och tog 50 öre och bjöd likväl på kaffe. Jag måste gå till den gubben flera gånger och ville betala bra, om jag fick köpa hans tandtänger, men han förklarade att de skulle gå i arv.

Gubben tuggade snus, och det vidrigaste var, sedan han tagit ut en tand, när han hade snus på fingrarna och tog med dem in i munnen och skulle klämma ihop tandköttet över det efter tanden uppkomna hålet. Gubben var en av de största hemmansägarna i socknen (herrgårdarna oräknade). Även fanns det fler bönder som tog ut tänder på folk, och jag var en gång hos en sådan med min dotter, men han hade ej så bra verktyg som den förstnämnde. Men dessa bönder var ifråga om tandutdragning mycket skickligare än de legitimerade tandläkare i Höganäs som jag anlitat, och tandläkarna i Ljungby. På lasarettet hade jag min son för att få utdragen en tand (tandläkare var där ingen annan då). Han glödgade tången över en gaslåga, så att ett stort brännsår i kinden uppkom, som ej läktes på flera veckor och åstadkom gruvlig smärta.

På vårsidan 1904 fick jag häftigt liksom ett pilskott igenom bröstet en morgon då jag låg i sängen och sovde. Jag vaknade och fick sådan andnöd och hosta att blodet frustade genom näsan. Bud sändes efter läkare i Ljungby andra dagen, men han kunde inte komma oaktat att skjuts av en bonde var körd för att hämta honom, förrän dagen därpå, då han kom med tåget. Men så måste en annan skjuts gå med doktorn tillbaka till Ljungby, ty den förste kusken ville ej köra 2 dagar i rad så lång väg. Jag fick således ej medicinen förrän på 4:e dagen efter sjukdomsutbrottet, som förklarades vara lunginflammation. På förfrågan av skjutsbonden Elof Andersson svarade doktorn att jag säkerligen komme att dö nu, ty jag hade astma och hjärtfel också. Bud sändes efter min syster och jag yrade och var nära döden, men emellanåt var jag "visvetande" och då ville jag inte dö. Men efter några dagar blev jag kall i ansiktet och överallt i hela kroppen, så att jag endast kände en varm omkrets vid själva hjärtat och då tänkte jag, när kylan når hjärtat så dör jag. Attacker hade jag som oftast, och slutligen tyckte jag mig sväva upp ifrån kroppen och såg mig själv ligga i sängen och en dörr öppnades där ljussken glänste fram, och en röst sade: "Nästa körning (attack) så dör du!". Men jag svarade att jag skulle gärna vilja se hur det går med mina små barn. "Ja, då får du vänta", svarade rösten, och därmed igenlycktes den dörren med ljusskenet.

Jag har fått vänta hittills i 37 år. Kroppen tycktes mig vara tung som järn, jag kunde inte själv sätta mig upp i sängen och måste ligga sjuk i 40 dagar och då jag till slut kom upp, måste jag hålla mig i väggarna, ty huset tycktes vagga som ett skepp, och en förstugetrappa med 6 tum höga steg – endast 2 st – kunde jag ej utan ledning gå upp för. En del av hår och skägg blev grått. Men jag kryade på mig och om efterhösten då jag skulle så råg, kunde jag taga en tunna åt gången på höften med en arm och bära den från logen ut på vagnen. Efter det jag blev frisk från lunginflammationen befriades jag ifrån astman i flera år och var en stark arbetare. Jag beslöt då, när jag mötte doktor Hallenberg någon tid efter, att tala om att jag blev meddetsamma lunginflammationen hävdes ävenledes fri från astman. Jag antog att en läkare skulle vilja veta om hans praktik verkade bra eller illa. Men han var oförstående och svarade endast: "Det var ju bra för er." Sedermera har jag återfått astman och många gånger varit nära döden därigenom, samt sökt många läkare och begagnat tjuotals olika botemedel däremot. Men för 3 år sedan, år 1938, fick jag tillika s k kikhosta. Läkare från Ljungby kom hit, men jag tvivlade på att kunna leva tills jag fick hem medicinen, men doktorn lovade att medicinen skulle komma om så mitt i natten, och med sista tåget från Ljungby kom medicinen kl 10 e m till Hornsborg station. Jag hade ej vågat sova på flera dygn, ty så fort jag höll på att somna

överfölls jag av en dödande kvävning. Men medicinen verkade och jag blev till slut frisk även från kikhostan.

Jag utvidgade fähuset i den förutvarande ladugården och insatte 8 fönster runt om. Jag odlade upp ett par tld jord som aldrig i urminnes tider varit något annat än en vattenflo. Även köpte jag en slåttermaskin och en självavläggareskördemaskin. Bägge var av de allra äldsta modeller: slåttermaskinen av Helge Palmkrantz och sädesskördaren av amerikanska Johnstones patent 1877. Bägge dessa maskiner körde jag med oxar. Slåttermaskinen finns ännu kvar i fullt brukbart skick och begagnades till i fjor, och är bättre konstruerad än t o m de nya McCormick-maskinerna. Som förut nämnts hade man inbillat mig att dyjord på den höga jorden och grus på mossjorden skulle vara liksom gödslande, och därför körde jag upp grus som jag upptog ur ett hål (grusgrav) på en slät åker, och fortsatte i flera vintrar att köra tusentals lass grus på en stor areal av mossodlingarna. T o m var där vissa områden av mossodlingen, som av smålänningarna kallades för "Bohmmmer", där det aldrig växte något. Där grävde jag bort all matjorden och körde den upp på uppjorden, och körde istället grus där jag tagit "Bommern". Jag försökte också att så råg på mossodling och det lyckades bra, men om man inte grusade ovanpå där man sått rågen, så frös rågen genom upplyftning så att rötterna blev bara, och dog då ut. Grusgropen finns i denna dag och är svår att fylla igen, ty någon egentlig jordförbättring visade sig ej gruset vara. Visserligen blev det bättre havre första året, men sedan sjönk gruset och försvann i mullen och kunde endast ge gnissel på plogskäran efter ett och annat gruskorn. Enda förbättring var kalkning och dränering.

Jag försökte på flerahanda vis att skaffa gödsel. T ex genom att fodra kreaturen inne om sommaren, hugga grönfoder, köpa havrehalm och samla gödsel, ty om man betade kreaturen liksom de andra brukade, i skogsmarkerna, den s k Ryen, så blev den mesta gödseln ute i vildmarken, och det ville inte jag. Jag trädade, köpte årligen ½ vagnslast kalk ungefär och annan konstgödsel och så småningom ökade sig grödan, men jag var missbelåten med de små trånga husen. Så sattes där upp ett stort sågverk vid Hornsborg station, där hela Hornsborgskogen sålts och skulle skäras, år 1908. Där tillbjöds mig "vrakbräder", en ofantlig bunke för 10 kr, samt för samma även vad som ytterligare kastades på bunken av samma sorts utskottsbräder, under den tiden då sågen gick, bara jag höll platsen ledig, så att där kunde läggas undan för att sågens gång ej skulle hindras. Jag körde hem 38 lass bräder. Dels var ännu ej, sedan fähusladugården byggts 1854, denna klädd med bräder utan timmerstockarna låg bara, och dels spekulerade jag på att med tiden förmå bygga större hus, så jag körde som nämnts en ofantlig massa bräder från sågverket och hade ämnat att köra ännu mer, men så inträffade julhögtiden och när den var förbi hade sågbolaget sålt alltsammans, både den bunken jag skulle haft och hela massan, till Köpenhamn.

Men jag var belåten med det jag hunnit med. Jag hade ju lavat upp stora brädstaplar på gårdsplanen. När vi bott här i Småland i 12 år hade jag då reparerat mycket på de gamla husen – som jag aldrig skulle ha gjort, utan rivit ner dem genast och byggt om, men det hade jag ej råd till. Det var ju så ofantligt mycket annat att iordningställa. Jorden skulle dikas och forslas bort en massa sten, och ett hus måste byggas, dels till brygghus och dels till boningshus åt min far, ty eftersom familjen tillväxte blev det andra boningshuset för trångt till familj och tjänare. Jag byggde, lejde och betalade själv mina skjutsar när jag flyttade hem ett hus från Elinge prästgård, vilket hus jag köpte och satte upp till min far. De skjutsar jag ej hann med själv, lejde jag och betalade för, och gjorde ej såsom när någon skall bygga, då skall det vanligen vara ett gammalt hus som skall flyttas, ibland från flera mils avstånd, och tiggas skjutsar att plåga folk och kreatur med att köra tunga lass för intet.

Sedan hade jag täckt om bägge ladugårdarna på båda sidor, den ena 33 alnar lång med halmtak, den andra 29 alnar lång med sticketak och bräder, samt byggt 2 tröskverkshus, ett vid varje ladugård, det ena för rågen och det andra för vårsäd. Dessa tröskverkshus var hopsvinglade med taket till mitten på varje ladugård, så att ryggningen på halmtaket på vart tröskverkshus blev ungefär 20 alnar. På sådant vis fick jag över 100 alnar ladugårdstak att underhålla. Som stormen ständigt rev ner ryggningen, så var jag utledsen på att laga den beständigt och som husen var för smala, det ena 11 och det andra 12 alnar, så att bekvämt kreatursstall ej kunde inredas, ehuru jag ändrat om ett par gånger, och som det var förenat med stor möda att stoppa in grödan i de trånga husen, så beslöt jag att bygga om ladugårdshusen till en enda större ladugårdsbyggnad, i vilken skulle inrymmas allt, så att inga extrahoddor skulle behövas utanför.

År 1909 begynte jag därför gräva de första spadtagen till en ny ladugård. Först försökte jag köra ut jorden på grusbackarna med vagn och oxar, men det gick alldeles för sakta, så att när jag kört 30 a 40 lass på backen framom trädgården emot Boarydsbacken, så slutade jag upp därmed och tog istället till att köra ut gruset med hjulbör på plankor, ut i en hög vid sidan av grävningen. Drygt och strängt var det, ty hur många tusende kärror där kördes vet jag inte, men det tycktes aldrig bliva nog. Jag hade ju beslutat att undervåningen skulle räcka 1 aln upp över jordytan, så att fönstren skulle kunna vara ovanjords och ej såsom smålänningarnas undervåningar i ladugårdarna, som ej hade några fönster alls vid jordsidan. Om efterhösten samma år hade jag Knut Bengtsson i Aspuddarna (näste nabo i Ryds by) till hjälp med att bryta upp sten i ängen och köra hem till grundstenar, så många som ej behövde skjutas eller kilas. Jag hade således anlagt grunden till 50 alnars längd och 16 alnars bredd.

Om vintern 1910 låg jag och John, som då ej fyllt 13 år, ute i snön med var sin gödselsäck under knäna, i skogen och skar ner stora fur- och granträd till bjälkar. Jag lättade upp träden i skogen, så att de ej skulle bli så tunga att köra hem. När vi blev törstiga där ute i skogen, när vi sågade ner träd, så hade vi med oss sura äpplen som vi åt medan vi vilade oss. Johannes Nilsson i Horn kom "självmant" och körde hem många av bjälkarna till oss. Han hade varit och sett på timmerkörarna i Norrland och lärde mig deras metod. Alla lejderna och alla bjälkarna och en del stolpar höggs i vår egen skog, men sparrarna köpte jag av Karl August Eliasson i Sturskatorpet, och snedläkter av aspträ av Johannes Gretesson i Stighult. Om jag skulle huggit sparraträn i min skog, så skulle jag fördärvat en massa småskog, ty de växte inne i täta små skogsdungar, i vilka man då måst göra vägar, eller slå dem ner vid trädfällningen. Sparrarna skulle vara 12 alnar, men avkortades något vid uppsättningen. Aspträden var nära 30 alnar i höjd, men 6 a 7 alnar var för kläna i toppen, som måste avskäras. En del sparrar köpte jag på auktion i Björsagården. Vid samma auktion lejde jag en bonde, som het Alfred d y i Norregård och lovade honom 25 öre för varje sparrträ han körde fram till skomakare Alms. Han körde nämligen timmer ifrån skogen bredvid och körde således tomme tillbaka vägen förbi Björsagården. Nåja, han körde riktigt nog fram sparrarna till uppgiven plats. Jag ville ej själv köra, för det var sådan ishalka i skogen och oxarna var oskodda, men han hade häst.

Men så hade jag räknat sparrarna, jag kände ju infödingarna. Vid slutleveransen begärde han ju så många 25-öringar som partiet innehöll, men då säger jag: "Det är ännu ett trä kvar, men du fordrar ändå betalt för detsamma!". "Nej, nu är där inte fler" svarade infödingen, ty han kunde aldrig tro att jag hade räknat dem. "Jo", säger jag, "där är ännu en lång gran". "Ja", svarade Alfred då, "men den hade jag tänkt behålla till en täckestång". Där ser vi, oaktat att han fick betalt

dubbelt så mycket som det var värt, så skulle han ändå ha stulit ett av de bästa träna! Granen var 16 alnar lång och rak som ett ljus. Hela partiet utgjorde 42 träd.

Om sommaren 1910 lades gråstensmuren till undervåningen. Då hade jag velat ackordera med 3 andra stenhuggare om arbetet. En i Bäck, som byggt en liten ladugård till en nabo, skraddaren Stridsberg, och då tagit sten på mina ägor, men nu förklarade han att han ej ville utan att han fick ta sten på andras, men till slut så tog han bröd med sig och verktyg för att begynna borra sten, men gjorde ej mer utan gick hem ett ärende. Han hade jord och körde med 2 kor. Han kom aldrig, oaktat att vi var överens om betalningen, utan sände en karl efter verktygen, ty han måste först kila sten till en liten ladugård för 1 ko hos Alfred i Norregård (gamle Alfred) i Elinge. Jag köpte 2 likadana brödkakor, ty vi åt upp hans, annars hade de blivit fördärvade, och skickade per post mer bröd hem till stenhuggaren, Karlsson tror jag han hette, och sedan hörde jag aldrig av honom, men jag hade sett på honom hos Stridsbergs att han inte en minut kunde undvara tobakspipan, och tände så ofta på pipan att en stickelåda tändstickor räckte inte för dagen. Om stora stenar skulle läggas upp, så just när medhjälparna skulle ta de svåraste tagen, då måste de vänta medan han tände pipan, innan han blev färdig att ta i.

Så talade jag vid Gustav Larsson i Horn, en gammal stenhuggare, men han skulle ju bygga en ladugård till Karl August Eliasson i Sturskatorpet, "mycket stor" sade han, "10 alnar lång och 8 alnar bred, så den tar hela sommaren". "Ja, men jag tänkte bygga 50 alnar lång och 16 alnar bred", sade jag. "Tvi fan", svarade Larsson, "den vill jag inte ta mig på". Så gick jag till en stenhuggare som bodde i Nöttja sn, en bra stenhuggare men dyr och högfärdig, och om han än fick på alla vis betalt vad han ville ha, så kunde han inte åtaga sig arbetet utan att jag ville köpa sten, antingen i Öije ½ mil ifrån vårt hem, eller i Horns Norregård hos de 3 bönderna Axel Olsson, Anders Johan Karlsson eller Sven Johan Andreasson, där han kunde få borra och kila ut stora block. Men jag hade satt mig före att stenarna skulle tagas på mina egna fält, där de ändå skulle borttagas, om jag så skulle bli tvungen att anskaffa folk nerifrån Skåne. Men så sporde jag efter en gubbe från Göteryd som byggde ett stort svinhus till Hornsborgs gård. Den gubben visste Andersson i Laxagård adressen till och han kom hit och åtog sig stenarbetet, med villkor att stenen skulle tagas på min mark och han skulle föda sig och sitt folk, men jag skulle hjälpa till att köra fram stenen. Den gubben hade med sin son logerat en natt hos mig nere i Skåne då han var ute och sålde hornskeदार, och jag hade också köpt ½ dussin sådana av honom. Han hette Johannes Svensson (öknamn "Stompe-Johannes") och sonen hette Josef eller Sigvard.

Vi tog all stenen på mina ägor och jag var själv med om att lägga varenda sten på sin plats, fastän jag ej hade gått in på detta i ackordet. Men eftersom det var en sådan snäll man, så klok och medgörlig, så när vi skulle göra upp hade han köpt smör och mjölk m m, för de skulle ju föda sig själva, för min hustru var dålig och hon ville ej åtaga sig att föda dem. Så vart de ju skyldiga några kr för kosten, men dem skänkte jag efter och Johannes Svensson blev så glad så att han nästan grät, för att det ändå kunde finnas till så godhjärtade människor. Han hade varit här i byn för några år sedan hos en rik baptist, som bedrog honom på stora summor genom att neka betala, så att han ej fick mer än 33 öre i dagspeng. Denne Johannes Svensson skulle ha 1 kr kvadratalnen, liksom alla de föregående stenhuggarna begärt. Lika för fönster- och dörrhålen, men han tog inget för hålen, när han hörde att jag skänkte maten efter. De hade även fått middag och kaffe mest under hela tiden som de varit här och arbetat. Det var en hedersgubbe och jag var en gång och hälsade på honom och träffade honom ett par gånger på Traryds marknad och ville att han och hans familj skulle komma

och se ladugården sedan den blivit färdig, men han hade 2 hemman med 1 mils mellanrum, så han fick aldrig tid att komma hit på 15 år, och nu är han död.

Så om efterhösten 1910 hade jag fotträna och bjälkarna färdiga och lade in dem samt satte upp väggarna i nedre våningen. Jag hade nu god nytta av de 38 lass sekunda bräder som jag körde hem från sågverket i Hornsborg. Jag hade byggt bägge tröskverkshusen och mycket annat av de bräderna, som nu måste rivas ner och göras innerväggar av i den nya ladugården. Så om våren 1911 begynte jag att riva ner de gamla ladugårdshusen. Tröskverkshuset hade jag rivit om vintern. Det var nästan farligare att riva ner än att sätta upp hus. En gång brast de gamla läkten uppe i toppen på den ena ladugården, men jag lyckades spärra ut armarna och bli hängande på sparran, annars hade jag fallit ner på en del järnharvar med pinnarna uppåt, som låg över ett svinahus inunder. En sådan järnpinne hade kunnat vara min död.

En annan gång, när John var med, skulle vi ta ner sparrar eller "spännen" över det gamla fähuset, och de var naglade med stora tränaglar, friska och starka som för 60 år innan då de slogs i, så vi måste bräcka dem loss med järnstång. Jag åtvarnade John att han skulle akta sig ifall spännet skildes åt i toppen, och hade knappt ordet ur munnen, förrän det skildes åt över oss och den ena sparran föll ner 3 tum vid sidan av huvudet på John, men det gick bra även den gången. En gång låg jag och vilade middag på loftet över storstugan, och i ett ryck fick jag en ryslig tandvärk. Jag rusade upp och ut på byggnadsställningen för att arbeta mig varm, så att tandvärken skulle släppa. Jag fick John till hjälp med att bära bjälkar. Jag gick baklänges på lösa bräder och plankor på andra våningen och kom till att trampa på änden av en plank som ej hade fatt på bjälklaget, och det bar ner med mig och plankan som reste sig på ända över mig jämte bjälken jag bar på. Den senare stannade vid bjälklaget, men jag föll igenom och plankan ovanpå. Det kylte till i tanden och tandvärken upphörde för några ögonblick men återkom snart likadan, liksom smärtan av att jag föll med benen över några 3 alnar långa vinkeljärn som var beställda att spikas i hörnen på timran.

Jag kunde till en början ej känna om det ena benet var brutet eller ej, för det blev alldeles döött, men efter några minuter återkom känslan och då gjorde det så ont att jag kunde till att börja med inte stå på det ena benet. Jag hoppade på ett ben omkring husets yttre och kröp upp på stegen och linkade med att fortsätta bära fram bjälkar till dess jag blev svett, då tandvärken gick över. Å andra sidan hade jag istället värk i benet. En annan gång under tiden vi byggde kom jag som vanligt upp kl 5 om morgonen och tänkte begynna arbetet. Solsken och härligt väder var det nästan alltid den sommaren 1911. Så var det även nu, och på fastande mage var jag och tänkte att jag gott kunde gå upp och flytta hissblocket, som satt i toppen på ett spänne, så var det färdigt att begynna hissa upp fler spännen efter det vi druckit kaffe. Jag klev upp på en bräda som låg lös på hanabjälkarna, och stod då så högt att huvudet räckte högt över takkrysset. Det var utan mellanställning 16 alnar ner till backen, och där låg stenar och bråte av varje slag. När jag kom upp på brädan och tittade på blocken, så var där 2 st alldeles likadana block med 1 alns avstånd emellan. Jag hade ju själv gjort blocket, men undrade vem där hade gjort det andra, alldeles likt mitt vanliga block. Jag stod i några minuter och funderade och tänkte: Jag är ju ej det minsta yr i huvudet och känner ej något ovanligt, och likväl måste något vara på tok, kanske pojarna har hängt upp ett block till, jag skall för säkerhets skull gå ner och ta reda på om det kan vara rätt ställt.

Jag gick ner utan att försöka någon flyttning av blocket. Jag gick in och drack kaffe och åt något till. Sedan gick jag ut igen. Ingen hade varit uppe och gjort något vid blocket, men när jag nu

kom därupp igen på byggnadsställningen, så var där bara ett block. Jag flyttade det och vi fortsatte arbetet, men sedan gick aldrig upp på ställningen förrän jag fått något i magen. En mindre bjälke föll ner på mig i gödselhuset, men jag lyckades vika undan så att den endast träffade helt obetydligt i huvudet. Den största av bjälkarna hade vi att lägga upp mitt över lämmarna till ladan över gödselhuset. Den var hel och oskarvad av ett gammalt fotträ som legat och var fuktigt och tungt, samt vägde nog ett par hundra kg för tillfället. Min far var ute och tittade på hur vi byggde, men när vi tog i med den bjälken, så gick han in, för han sade att den kunde vi inte lägga upp utan att slå ihjäl oss, och det ville han inte se på. Men om ½ timme gick jag in till far och berättade att bjälken var upplagd på sin plats. Första spännet vid södra gaveln sattes upp först, och 1 eller 2 till så var det söndag, varför spännbandet slogs fast, men på måndagen var det omöjligt att ta ut 6-tumsspiken, och hugga tvärt av den 20 alnar långa läkten ville jag inte, och att sätta upp några fler spännen utan att hugga av snedläkten befanns omöjligt. Efter många fåfänga försök lyckades det dock utan att hugga av läkten, men den dagen blev det ej heller satt upp mer än 1 eller 2 spännen.

När naboarna såg att jag och min son ensamma satte upp takspännen, så kom först Otto Danielsson och skulle se på. När så John halade i blocktaljan där nere på backen, så ville Otto hjälpa honom att dra i repet, och det gick så lätt så oaktat att jag skrek "Stopp!" så drog Otto likaväl och spännet inte allenast ställde sig rätt upp, utan for förbi med sådan fart att det kom in i klämma med de förut uppsatta spännen, så att jag fick flera timmars göromål med att ta loss det och sätta det tillrätta igen. Jag tordes inte förebrå Otto för det, ty han gjorde det ju i idel välmening. Nästa spänne så var Otto gången hem, då kom Axel Olsson och skulle se på, och det blev återigen samma historia. Han skulle ju också hjälpa John att hala och fastän John åtvarnade honom, så hörde han dåligt och drog av alla krafter och det gick ju så lätt, att det var ingen konst att få spännet att slå över. Jag fick ju låtsas som ingenting även denna gång, men hade de "hjälp" oss på det sättet var dag, så hade inte mycket blivit gjort.

Det är ju klart att lantbruket blev åsidosatt mycket den sommaren 1911 då vi byggde, men det blev bra säd på mossodlingarna i synnerhet. Det var varmt och vackert väder hela sommaren, men regnade en gång i veckan, så gynnsammare väderlek kunde inte tänkas. Ett gräsfält utmed landsvägen hann jag ej med att hugga (jag högg allt med lie själv ensam på den tiden). Så kom den längste Karl Svensson i vår by in till mig en dag och sade: "Men hör du Emil Jönsson, jag vill bara si dej en sak, de e så vuret me den skillnaden, att om du inte hugger ditt gräs snart, så blir de för torrt så du får de aldrig åv!". Jag upplyste honom om att jag inte alls ämnade hugga gräset. Jag hade plockat ner de gamla husen så när som själva fähuset. Där vart till slut även takstolen borttagen, men för att ha något att släppa kreaturen in i om nätterna, så stod ännu själva timmerväggarna och loftet däröver. Men den 18 juli 1911 flyttade vi kreaturen in i den nya ladugården mitt på dagen. Tak, endast från södra gaveln till in över halva fähuset, på båda sidor. Några krubbor var ej inmurade ännu och kreaturen fick ligga i bara gruset, ty ej heller cementeringen var gjord. Ingen loge var lagd och rågen stod färdig att huggas. Ludvig Rasmusson, min kusin, hade varit här ett par veckor och hjälpt mig att spika på något av väggarna samt täckning, men var nu rest hem. Jag täckte så fort vi kunde framöver hela fähuset och lade loftet över detsamma, så att rågen lades där och kom under tak i rätt tid.

Densamma 18 juli, när vi väl hade installerat oxarna och de andra kreaturen i den nya ladugården, så blev det ett förskräckligt åskväder, så vi fruktade storligen att blixten genast skulle ha bränt upp den nya ladugården, som inte heller var försäkrad. Det regnade i strömmar rätt ner bakom

kreaturen, så de stod nätt och jämt torra. Därför har vi alltid sedan dess hållit den 18 juli för en högtidlig märkes- och åminnelse dag årligen, i betraktande därav att jag och John blivit bevarade, så att vi ensamma kunnat sätta upp ett sådant svårt arbete och ingen olycka inträffat. Vi fortsatte att täcka emellanåt som vi höstade och lade planklogen, så vi kunde även tröska grödan. Vi satte upp trösken, som ej heller var ett av de lättaste tagen, ty den måste göras om med en 6 alnar hög hjulstock, då vandringen skulle vara i undervåningen och själva tröskcylindern uppe på logen på andra våningen. Men plankgolvet i magasinet och i verkstaden blev ej fullbordat under det året, men plankorna hade jag i förlag på bjälkarna. Jag hade 20 tolfte plankor, men det hade behövts 3 gånger så många, så jag måste lägga lövträdsplankor och tjocka bräder över en del förresten. På auktionen efter Otto Salomonsson i Stighult köpte jag en massa barrträds- och lövträdsplankor.

Det ansågs tydligen för något oerhört, att ett stort hus uppsattes av 2 personer. Många kom hit av nyfikenhet och ville påstå, att ingen i församlingen förtjänade så stor dagspeng som jag, som byggde själv. En nabo Lundin byggde året efter en liten ladugård 15 alnar lång och 9 alnar bred, men därtill erfordrades 6 timmermän, alla fullt utlärdade och ändå kom huset att hålla över längs på $\frac{1}{2}$ aln. Det varade ändå i flera månader och har ändå stått halvfärdigt i 14 år, tills i fjor då stengrund lades. Jag hade först tänkt lägga plåttak på ladugården men kunde ej få se något prov så jag kunde fått gjort uträkning, och jag var tvungen att skyndsamt få tak för att inhösta grödan. Jag lade därför först sticketak. Så ämnade jag lägga papptak och som därtill behövdes att läggas förut på stickorna något som kallas för "underlagspapp", så gick jag in på kontoret i Strömsnäsbruk och frågade vad underlagspappen kostade per kg. "Den kostar 9 öre, men vi säljer ej någon utan Isaksson är vår grossist, så han säljer vad här görs av den sorten", blev beskedet.

Jag gick till Isaksson: "Jaha, underlagspappen kostar 20 öre kg och så kan ni köra bort och lässa i fabriken magasin!". Jag blev så förargad över att han, som inte ens höll magasin för varan, skulle förtjäna mer än själva varan kostade på fabriken, och att som troligen är vid de flesta fabriker, att ledningen genom mutor eller uselhet tillåter grossisterna att sluka vinsten och klagat över arbetarna då de vilja ha mer betalt. Jag köpte intet, utan lade ett sticketak utanpå det första. Jag hade likaledes skrivit till flera plåtfabriker och de svarade endast "Vänd er till grossisterna" utan att ens uppgiva deras namn eller adress! Men 1928 lades eurogerad takplåt på den från landsvägen vända sidan, och 1932 även på den andra sidan. Sedan jag 1911 hade fullbordat ladugårdsbygget, tog jag igång med boningshusen, reparerade dem med ny brädklädsel, tegeltak, rev ner den gamla gråstensskorstenen i grund och botten och murade ny skorsten, ny bakugn, nya spisar, nya dörrar inre och yttre, nya fönster, men kökstvisten och verandan hade jag byggt redan år 1900.

Nu vart det frågan om de 3 stora kanalerna, som skulle utgöra grunden för dräneringen av hela hemskiften, och på vilka jag i 6 på varandra följande vintrar arbetade. Men nu begynte barnen kunna hjälpa till med vissa arbeten emellan som de gick i skolan, så t ex kunde vi, när vi hade en piga, min hustru och min gamle far till hjälp, själva tröska med maskinen. Om somrarna blev det ej mycket tid för mig att dika kanaler, ty då var det först vårarbetet, så torvtäkten, slätter och höskörd i minst 4 veckor, därefter sädesbärgningen, trädesberedningen och rågsådden, rotfruktsupptagning, efterhöstplöjning och brännehemkörsl. Således var vintern den enda tid då jag kunde dika kanaler, emellan vissa nödvändighetshinder, såsom att tröska en dag eller köra till kvarnen etc. Sedan jag således genom 6 vintrar dikade de 3 stora kanalerna och lagt 3 broar genom en väg som ryborna tagit sig sig tvärs över skiften, så blev det ju frågan om själva dräneringsdikens anläggande. Nu var här många kringflyttande motorsågverk i socknen och vi fick hit ett sådant och

sågat en massa 2-tums ribb och 5-tums bräder. Härav hopspikade jag tusentals m dräneringsrör. Lejda arbetare dikade dräneringsgroparna och påfyllde dem efter rörens nerläggande. Jag var ännu så stark att jag kunde göra dessa rör. Men de lades ner endast där mossen var så djup, att inte sandbotten nåddes på 2 alnars djup. Men där det var sandbotten lades tegelrör. Förut hade jag odlat några tld och dränerat med stenrör, dvs rör lagda av på kant ställda och övertäckta stenar och däromkring småsten. Men där var det fast botten.

Sedan jag byggt ladugården och begynt att dränera jorden, så spekulerade jag på att skaffa bättre sädeslag än de här i landet på den tiden vanliga. Här hade de en sorts havre, som av uppköpare kallades för "3-tumshavre", men bönderna kallade den för "svenskhavre". Hur mycket man än rensade och trierade så kunde jag aldrig få den att väga mer än 60 kg på tunnan. Jag skaffade mig 14 tunnor gullregnhavre och sådde endast sådan. Jag ville att min svåger också skulle byta om utsädeshavre, men det var omöjligt. Han hade försökt, men den varken växte eller kreaturen åt halmen på sådan "korthavre". Ja, han fick till skänks 10 tunnor med villkor att han skulle så den, men då ville han inte ta emot den. Jag gick hem snopen, men trierade och sålde till Traryds, Markaryds och Hinneryds sockenbor på Traryds marknader torgdagar. Jag behövde endast medhava prov på varan. "Detta har du väl suttit och plockat ut på stugbordet", sade köparna då jag visade provet, men jag lovade att varan skulle hålla provet.

Jag erbjöd att sända havren med tåget och få betalt nästa torgdag. Men när jag kom och skulle ha betalt nästa torgdag fick jag beröm för att leveransen var bättre än provet. Efter några år ville min svåger ej längre så ett korn av den gamla sortens havre, sedan han äntligen kommit underfund med den nya sorten. Lättare gick det att få allmänheten att byta om potatissort. Jag inköpte först från Svalöv, och året därpå sålde jag utsäde till många av bönderna både i Horns och Ryds byar. Sedan jag kommit så långt, försökte jag göra mig oberoende av den alltid besvärliga väderleken i den tid då inbärgningen av hö och säd försiggår. Att torka hö av vilt gräs var inte så svårt om man lade det i en slags välgjorda packade hässjor, stackar liknande ett avlångt hus med takryggning, eller också höga välgjorda stackar, helst kring en krakstör. Men vid dåligt höstväder var det även bra om där var plats i husen, så att om höet märktes ta hetta, att flytta in det på en bredvidvarande, då det blev upplöst och snart förlorade värmen. Men saftigare gräs, såsom klöver och timotej, måste krakas eller också sättas i höga, rätt uppstående stackar på fältet.

Sädeshöstnaden var nästan alltid besvärad av regnväder och den gamla metoden med travar eller också krakstör var för besvärlig, varför jag passade på att hugga rågen när den var torr i stråna om förmiddagen och åkte densamma in om eftermiddagen. Så satte jag upp den på bjälklaget på upplagda gallerstänger och i travar på loftet i ladugården. Upp med alla gavel- och väggdörrar och portar och lämmar, så att luften fick fritt drag i ett par veckor, så stod det under tak och torkade. När det så torkat, lades det tillsammans i sitt lav, och blev där plats att sätta in annan säd som inkördes. På sådant sätt var jag nu, i synnerhet vad sädeskörden angick, nästan oberoende av om det var dåligt höstväder. Lantbruket i Småland är något helt annat än i Skåne. Såväl jordmånen som klimatet utgör den huvudsakliga orsaken till, att nästa alla skåningar som försöker sig på att driva jordbruk i Småland blir bedragna därigenom att de tror att det lönar sig att påstå förbättringar på den småländska jorden i samma grad som den skånska.

Även några danskar drev lantbruk här och tycktes reda sig gott. Det billiga priset i förhållande till arealen är ju det som lockar här, men att en söderifrån kommande lantbrukare inte

föreställer sig att en månad kallare längre fram på vårsidan och en månad kallare på höstsidan gör sommaren så mycket kortare och vintern således så mycket längre. Till sist det som ingen skåning skulle på förhand tro, att man omöjligen på en mansålder hinner tillräckligt eller fullkomligt kan iordningställa ett lantbruk i Småland, såvida det inte är någon mycket rik person, som kan ha råd att leja mycket arbetsfolk i lång tid. En betydlig svårighet för oss småbönder var att inget mejeri fanns för 43 år sedan. Patron Ramsay på Hornsborgs gård hade satt upp och drivit ett mejeri, men det var nerlagt för 10 år sedan genom elände på båda sidor. Leverantörerna lämnade vattenblandning påstods det, och mejeristen patron Ramsay betalade ej med någon säkerhet om än mjölken var god, och av den grunden fanns det ej mejeri. Såsom exempel på hur ont om mjölk det var, kan nämnas att till kommunalstämman i Hamneda kom en förfrågan om några personer ville garantera leverans av endast 100 liter mjölk dagligen, så skulle den frågande uppsätta mejeri vid Hamneda station. Stämmans ordförande var då kapten Edelström på Sunnerborgs gård och han hade minst 40 nötkreatur alltid, och menigheten tyckte då att ett sådant kvantum mjölk kunde väl kaptenen ensam leverera. Men det vågade han inte, och inte ens någon mer än jag vågade förorda mejeri, ty de var vana vid det gamla sättet att själva kärna och sälja smöret, antingen till kringflackande smörhandlare eller handlaren i byn, eller också på marknaderna.

Men fömenade jag att ingen människa kunde föda sig på ett så litet mejeri som 100 liter om dagen. Fö var det ju i oxatidsåldern, då största antalet av fäkreaturen var stutar och oxar. Marknader var det enda ersättningsmedlet, samt att lämna produkterna till handlarna. Men så nödsakades man att handla för mera än produkterna räckte till, så att de flesta häftade i skuld till handlarna, som mestadels blev rika. Nej, stut- och oxhandeln tog överhand över mjölkproduktionen på den tiden, som mycket var till husbehov. Därför hos bönder som hade 14 a 15 st "fänöt" var det endast 1 a 2 kor, och som de alltid skulle föda sig själva om somrarna på rymarken, skogsmarken där endast svagt starr- och mossgräs växte, så blev det ej synnerligt mycket mjölk mer än just till husbehov. Om vintern fick de hö av vilt gräs och mjöl av "efterhavre", den lätta avharpningen, ty den tyngsta havren skulle säljas.

M 7892:1-42

När SSJ öppnades mellan Helsingborg och Värnamo år 1901, ville kaptenen på Sunnerborg, som fått station på sina ägor (efter det han var något i släkt med konsul Olsson, miljonären i Helsingborg, som byggt alla stationshusen), att alla andra marknader i dessa nejder och socknar skulle indragas och endast Hamneda skulle vara kreatursmarknads- och stormarknadsplats. Men alla de tillfrågade svarade nej, och t o m Hamneda kommunalstämma svarade nej, ty de infödda hade alltid haft så bra avsättningsorter i Traryd och Markaryd, att de ovillkorligen ville behålla Traryd. Efter några år blev Traryd begåvat med kreatursmarknad varannan månad, dvs 6 kreatursmarknader om året, istället för som förut endast 3. Jag tror att det första året det var på det viset var 1918, då det började med februari. Det var uppkommet det modet, att alla koägare skulle skaffa sig mjölkseparatorer. En mängd kringsresande agenter bedrev ett oförskämt skoj med separatorer. Det fanns separatorer till 15 a 22,50 kr och ända upp till 300 kr och vanligen blev de snart utslitna samt måste ersättas med nya, ty att då få lagat en separator var detsamma som när man byter symaskin, man blir erbjuden en eller 2 tior för den gamla, så tages där så mycket högre pris för den nya, så det vore bättre att sälja den gamla maskinen till skrot.

Men oaktat att separatorn skulle anses göra lättnad i arbetet med mjölken, så var ändå besväret med kärningen och smörberedningen så stort att man trodde att det skulle löna sig att skicka den separerade grädden till mejeri i Ljungby, men frakten på järnvägen och diverse av mejeriet gjorda avdrag invercade så att det var snarast nödvändigt att behålla mjölken hemma. Förut hade jag 1908 överenskommit med en byggmästare i Markaryd om leverans av smör per järnväg, då han skulle betala 1,75 kr per kg året runt och jag skulle betala frakten dit, men returen av tomkärnen skulle han bekosta. Detta gick bra i ett par år, men till slut kunde han börja köpa smör för billigare pris och jag kunde ej gå med på nersättning av priset, ty frakten drog väsentligt. Diversehandlarna tog alla pengar vi kunde skaffa och skrapa ihop, inte allenast för smör, utan det mesta av marknadspengarna för både spannmål och kreatur. Här i nejden fanns i slutet av 1800-talet, i synnerhet 2 personer som alltid körde omkring dels på landsbygden och dels säkert på alla marknader och köpte upp smör och kalvskinn. Den ene kallades Andreas i Bäck och den andre Frans i Bolmat (Bolmaryd). Den senare kallades av allmogen för "Smör-o-kalvskinnet".

Efter att ha hållit på med sin handel i 20 års tid blev de mycket rika, köpte de största hemmanen och handlade sedermera med kreatur i större skala, i synnerhet grisar. För 50 år sedan var det så ont om grisasuggor i bygderna, ty det enda kreatursslag som ansågs lönande var fäkreaturen, i synnerhet stutar och oxar. Man berättade hur en bonde i Ryds by, som hade en grisasugga, tingade bort grisarna innan de var födda till ett så stort antal, att inte mer än 1/3 kunde få några. Jag minns också att i början av 1900-talet måste jag gå till Västerhult i Nöttja sn för att tinga på grisar. Men så begav sig Ramsay på Hornsborg att bygga ett stort svinhus och satte upp svinavel i stor skala. Nu har snart sagt alla människor svin, och smeden i här i byn har även grisasugga. Här på Norrum hade vi ju grisasuggor i flera år och levererade till slakteriet på en dag 32 st slaktfeta svin.

Jag minns den första marknaden i Traryd det året ändringen gjordes, det var i februari 1918. Jag skulle dit och sälja ett par småstutar, som jag tämjte. Mycket snö hade fallit och -18 grader kallt var det om morgonen kl 5, då jag och Nils, en av våra söner, gav oss iväg med stutarna förspända en liten kälke. Att börja med skulle vår äldste son följa oss så långt som över åbron vid Horn, ty vi fruktade för att stutarna skulle bli rädda när de komme att trampa på broplankorna över åbron. Men stutarna blev inte rädda, och John (min äldste son) vände om. Men jag och Nils fortsatte resan, ömsom bägge åkande, ömsom bägge gående för att inte frysa. Det hade snöat dagen förut så att det låg ett mer än fotstjockt lager med nysnö överallt. Torget i Traryd var alldeles öde och tomt när jag och min son Nils kom körande förbi järnvägsstationen och stora hotellets (Traryds gästgivaregård) trappa, och där stod några oxhandlare som utropade: "Nej, se hur vackert de små stutarna kan dra, de vore värda en premie!". På torget tycktes det ha fallit mer snö än annorstädes, och inte ett spår efter en enda klöv syntes.

Jag körde till den från landsvägen motsatta sidan och lät min son hålla stutarna, medan jag gick till hotellets stalldräng och lånade en skyffel. Med denna skottade jag en fyrkantig plats ren från snö, och ställde Nils att hålla stutarna på den platsen, samt gav stutarna hö ur den medhavda fodersäcken, och så gick jag tillbaka och lämnade igen skyffeln till hotellets stalldräng. När jag kom tillbaka till torget, så hade en person tagit tömmen ifrån pojken Nils och lett mina stutar bort till en annan plats och ställt sin egen ko på den av mig renskottade fyrkanten. Jag frågade då honom vem som hade gett honom lov att sätta sin ko där jag skottat undan snön? Men han förklarade helt enkelt att hans ko kunde inte stå i snön upp på magen, och därför skulle kon stå just där var jag skottat. Men jag föreställde honom att han kunde ju göra likadant som jag och låna en skyffel, men

det ville han inte. Då lovade jag att det skulle bli annat av, om han inte ögonblickligen flyttade sin ko så att mina stutar fick stå där jag hade berett plats för dem. Han stortittade på mig och märkte troligen att det ej skulle löna sig för honom att ensam tukta mig, och det fanns ej någon han kunde anlita, så han måste bekväma sig till att flytta sin ko, och vi satte våra småstutar där istället.

Kort därefter kom en storbonde Elof Nilsson i Skararp och ställde ett par "13-kvarters" oxar vid sidan om våra, och den mannen var så rädd att hans oxar skulle lägga sig i den djupa snön, ty då blev de "förvalna" i benen och kunde ej bringas att resa sig, men det kunde inte falla honom in att skotta undan snön, utan ville han istället att jag och min son skulle vakta hans oxar så att de inte lade sig ner i snön när han gick ifrån dem. Utom dessa kreatur kom det 3 a 4 kor som blev bundna vid landsvägsstängslet, ty de ville ej ut på torgplatsen. Detta var allt av kreatur på den första februarikreatursmarknaden som förekom. Några spekulanter var nog tillstades och en ljunbybo var och tittade på de stora oxarna vid sidan om oss och fick reda på ägarens namn, ty han själv var där ej på flera timmar mer än ett flyktigt syne. Slutligen lade sig storoxarna med våld mitt i den djupa snön och äntligen när ägaren Nilsson kom med spekulanter med sig, så kunde de ej sparka upp oxarna, men den spekulanten hade ju varit där förut och såg dem då och nu köpte han dem för 3.000 kr. Mina småstutar brydde däremot sig ingen om, jag och Nils beredde oss att köra hem igen vid middagstiden, ty det tog omkring 4 timmar att köra hem. Men så kom det en ko- och oxhandlare från Göteryd och tittade på stutarna. Han erbjöd mig 400 kr i byte, emellan en ko som han förklarade vara med kalv. Jag tog kon och de 400 kr, och släden sände jag med tåget till Hornborg. Nils och jag ledde hem kon, men han som hade sin ko i snön upp på buken fick stå där utan att sälja.

På marknad i Hamneda sålde jag kon till en som hette Ek i Nöttja för 625 kr, och således fick jag inalles för mina små vältämjda stutar 1.025 kr. Men nästa år kom gubben Ek och tackade mig för det var en så bra ko han köpt av mig. Han fick 1.200 kr då han sålde den. Som en jämförelse kan nämnas att 1911 då jag byggde om ladugården sålde jag ett par något större, vältämjda småstutar på Nöttja marknad om våren för endast 130 kr. Den ladugården jag byggde 1911 var i 2 våningar. I nedervåningen var gödselhus, svinhus, fähus för 14 klavbundna och kalvboxar, häststall, foderlada, ox- eller hästvandringshus, redskapshus samt torv- och brännehus. I den övre våningen var höns- och avträdeshus, lador, loge, spannmålsmagasin, snickareverkstad och på övre loftet fanns gagnvirke, sädes- och höloft. Alltså, troligtvis ansåg smålänningarna min nya ladugård för ett av världens 7 underverk eller det 8:e, ty alla bönder i bägge byarna (Horn och Ryd) och t o m deras hustrur kom hit och vandrade på mina trappor och skulle taga detta ladugårdshus till alla dess delar i betraktande. I synnerhet som jag ej tagit brandförsäkringssumman till hjälp, utan jag rev ju ner de gamla husen. Någon tycks ha varit avundsjuk, ty en morgon var där anlagd en brand i torvhuset, men den hade släckts, annars låg vinden på boningshuset så vi hade kunnat bli innebrända med folk, kreatur, gröda och allt. Fyren var av en hel full ask tändstickor och en pappersstrut liknande en snusstrut, allt antänt, men märkeligt nog släcktes branden av sig själv. Vi blev så förskräckta när vi fick syn på det, så efter den dagen låstes och bomrades det varenda kväll. Förut låstes aldrig torvhuset eller bomrades portarna till ladugården.

Bland andra offentliga uppdrag som jag blev beklädd med, var en slags polistjänst. Det utkom från överheten en förordning om att i varje församling skulle det i varje rote finnas en polis, som skulle vara lösdrivare- eller luffare tillsyningsman. Det var omkring 1909, och jag har aldrig blivit entledigad, ej heller har jag hört om att andra valts till den sysslan, och jag tror att hela påfundet har dött ut av sig själv. Emellertid blev jag på kommunalstämman vald för Horns rote att vara

”luffarpolis”. För Ryds rote blev Salomon Nilsson på Duvedal vald, och som vi var näste naboar så kunde vi ju biträda varandra ifall så behövdes. Vi blev beviljade 1 kr i ersättning för varje luffare som vi skaffade till länsmannen. Naturligtvis var det ju i synnerhet frågan om de luffare som gick och bettlade, men även fridstörare och tjuvar. På den tiden gick det, enligt tidningsuppgifter, alltjämt omkring 15.000 lösdrivare kringströvande i Sverige, så det var knappast någon dag då inte en lång rad luffare besvärade bönder och andra med mat och logi samt kramhandel. Det gick en tid, när luffarna kom söderifrån, då kom de först till torpstugan hos Salomon Stolt i Piggastugan, och han och hans hustru berättade då att jag var luffarpolis. På den grund gick luffarna förbi här utan att tala till, eller gick de till andra gårdar längre bort, och skyndade genom byn. Kom de norrifrån, så bodde där en skomakare Alm i ett litet hus överst i byn och dit kom de först, och han hotade luffarna med att Salomon Nilsson i den första nästa gården längre fram var luffarpolis, och därmed skydde de att komma i kontakt med Nilsson.

Men en vacker dag mitt i brådaste sädeshösten, kom Salomon Nilsson och berättade att en tiggarluffare förklarat sig ej vilja förflytta sig ifrån skomakarens, utan de skulle prompt ge honom logi där. Jag måste följa med och arresteras luffaren, ty han var ju hos skomakaren Alm och denne bodde inom Horns rote, och således i mitt distrikt. Tiggargubben förklarade sig ha ont i fötterna och ej kunna gå till Bäckaryd, där länsmannen då bodde. Det blev ingen annan råd än att få en av gästgivarens pågar att köra för gubben och Salomon till länsman. Som jag hade brått med skörden, så lät jag Salomon få den kronan om han följde med skjutsen som vi skulle dela. Resultatet blev att länsmannen varnade gubben för bettleri och lösdriveri och sedan släppte honom genast att gå vart han ville. Vidare kostade skjutsen 2,50 kr så när ”förlust och gevinst” jämfördes blev det inte vidare storartat.

Salomon Nilsson ville att stämman skulle bevilja betalningen för skjutsen, men det gick ju inte och knappt 1 kr för arresteringen, med ordförandens motivering att när inte luffaren ville gå, så kunde vi ju låtit honom ligga där han var. Således ämnade vi helst akta oss för att skaffa någon luffare till länsmannen, i synnerhet som han släppte dem genast, varför jag beslöt att uppfordra dem till arbete. Ett par unga pågar kom norrifrån en dag om sommaren och tiggde mat, förklarade att de hade gått ifrån Stockholm och skulle till Helsingborg. Jag lovade dem att om de ville arbeta med att plocka småsten (kampersten) så skulle de få middag om en timme. De var beredvilliga och jag satte ut käppar i åkern i en fyrkant som jag ansåg passande. ”Ska vi ta bort alla dessa stenarna?”, frågade de. ”Nej, det kan ni inte, det är endast desmå”, förklarade jag. Och jag visade dem, dem kastar ni i bunkar i rader. De grep sig an och om en timme kom jag och kallade på dem. Då hade de gjort det berömligt. De fick middag och var glada, och jag uppmanade dem att alltid fråga efter arbete var de kom, så råkade de ej i fara för att bli arresterade och fick då mat likaväl, utan att tigga.

En annan luffare, en 19-årig frisk och stark, fullvuxen karl kom fram och tiggde. Jag beslöt att han skulle kunna hjälpa oss att räfsa ihop löv och ris i ängsskiftet om vårsidan. Som det regnade så skulle han sitta inne i stugan, tills det blev bättre väder. Men som hans skor var nära nog slut, så fick han ett par nya träskor, som var mina egna, ej begagnade, och så 2 kr att gå bort till butiken med och köpa ett par nya trätofflor. Eftersom han även hade usla kläder, så fick han en bra, stark kostym av mig också. Han gick till butiken och kom snart igen och förklarade, att tofflor fanns där inga, men han hade köpt pipa och tobak. Som regnet fortfor i flera dagar, så fick han sitta inne. Mor lämnade honom en psalmbok att läsa i, men därav blev det nog ej mycket. Men så skulle de då, mina barn och han, gå ut och ”risa”. Sedan luffaren bräckt sönder 3 st träräfsor, så lämnade jag

honom järnräfsor, men på dem bräckte han likväl sönder skaften, som var av trä. När han hade bräckt 3 skaft även på dessa "rivor", så var det en som ville leja den här karlen att gräva ett dike och det åtog han sig, men han skulle bo hos en ogift kvinna och hyrde in sig för 1 kr om dagen för mat och logi. Fruntimret bar ut kaffe och mat till honom vid diket, men han arbetade uselt, men det förstod hon sig inte på. Om en 14 dagars tid uppbar han sin avlöning, men den belöpte sig endast till 5 a 6 kr och då kom han hit och hämtade sina skor och skulle gå till skomakare med dem.

Han gick iväg med mina nya träskor på och kom aldrig tillbaka. Då han rymde kastade han mina träskor vid åbron, så dem fick jag igen. Fruntimret trodde att hon skulle kunna tvinga honom till att betala för mat och logi genom att behålla hans betyg, som han kvarlämnat, men det kom stränga order från en länsman i Alvesta att hon vid vite skulle avsända betygen till honom. Sedermera efter flera år kom densamme luffaren tillbaka i sällskap med en annan luffare och pojkarne som var på nabostället kände igen honom. Jag skulle talat vid honom, men han aktade sig för att gå hit, utan gick ifrån nabogården då jag hörde honom säga: "I den gåren har ja vatt o jobbat för en del år sen."

Ytterligare en annan gång skulle jag försöka tämja en luffare. Det kom en bra karl som vanligt, och ville "låna hus". Han berättade hur han i flera år varit arbetslös, men hade en fackföreningsbok och gick omkring till fackföreningsmedlemmar av alla sorter och bad om understöd. Han berättade vidare, att han samma dag fått 30 kr av fackföreningen i Strömsnäs och dagen förut fått 20 kr av en fackförening i Halland. Jag behövde honom till att rensa ett dike. Verktyg fick han låna, födan skulle han ha som vi andra vid bordet. Nåja, han blev kvar, fick låna trätöflor och verktyg och begynte gropa. Men så var han så begiven på tobaksrökning att han stod stilla, eller också satt och rökte, under större delen av dagen, och likadant om nätterna satt han i sängen och rökte långa tider. Men så en dag då det regnade blev han liggande länge, så mor tyckte att han kunde hugga några spinkar bränne inne i brännehuset innan frukosten. Men det tålde han inte och ansåg att det bildade konflikt. Han gick upp och åt och drack kaffe, men arbetade ej oaktat att vädret blev vackert, utan gick till stationen, men kom igen och ville att jag skulle mäta upp hans dikning. Jag mätade upp den och vi var fullt överens om betalningen efter ackordet, och pengarna fick han. När vi så hade gjort upp, så ångrade han sig och menade att det var mors skuld att det hade blivit konflikt. Men jag såg ju att han var oduglig, så jag menade att det var bäst som det var. Så gick han, men han hade berättat att han inte på 3 års tid hade skrivit till sin mor i Bleking, och hon var änka och hade gått i närheten och tigt. Han hette Erman.

Oxhandel och kohandel var en av huvudnäringarna i Småland. För de infödda var det nog deras största nöje, men för mig var det ett nödvändigt ont, som man var absolut tvungen till ifall man ville förskaffa sig inkomster, ty på annat sätt var det nära nog omöjligt för bönder att tjäna något. Visserligen kunde man sälja smör till hemhandlaren, men det förslog inte till några större utgifter, ty för det mesta mjölkade kanske endast 1 ko och var där ett par i en bondgård så var det mycket, men däremot stutar och oxar var det fler än där kunde födas, för med dem skulle det drivas handel. Men den mesta och bästa spannmålen såldes också vanligen direkt på marknadsplatsen, så att kreaturen fick endast den allra sämsta delen, och korna mjölkade också därefter. S k torgdagar hölls en gång i månaden i en del häromkring liggande socknar, utom Hamneda som fick och avhöll sin första kreatursmarknad ett av de första åren på 1900-talet och kort efter SSJ-banans öppnande. Dessutom skulle torgdag hållas i Hamneda andra helgfria torsdagen i varje månad. Kreatursmarknad i andra torsdagen i april, augusti och november. Kringliggande socknar Traryd, Hinneryd, Nöttja,

Ljunga m fl hade också torgdagar och Traryd och Nöttja även kreatursmarknader, ett par om året till 1919. Traryd fick kreatursmarknad varannan månad. I våra almanackor måste det alltid anföras på ett par särskilda blad, om marknaderna i Kronobergs län, utom de uråldriga marknadsberättelserna för hela riket. Alla de infödda kunde ihågkomma dessa almanackans upplysningar så väl, att ingen någonsin kunnat sin katekes så säkert utantill!

Dagarna före en kreatursmarknad i nejderna var alltid en hel hop spekulanter ute och strövade omkring, ifall de kunde få köpa kreatur av någon som ej hade så noga reda på "tiderna", dvs priserna på senaste marknader. Jag, som ju hellre ville vara hemma och sköta jordbruket, blev ibland lurad och t o m gamla infödda blev lurade därigenom att de inte varit ute och hört de aktuella priserna. Därför var det också hart när omöjligt att köpa kreatur hemma hos någon, ty man misstänkte genast lureri bakom. Jag såg hur en man från andra sidan Exen lurade, i sällskap med en kompanjon, på att dagen före Ljungby marknad köpa sin kusins oxar. Men denne drev dem med "hågseskål" (brännvinsgök) så länge, tills de dagen efter på marknaden förlorade 35 kr. Som jag omöjligen kan omtala alla de tjojtals torgdagar och marknader som jag bevistat, så får jag endast som exempel en på var marknadsplats, ty inte ens tiondelen av det som sig tilldragit i mitt levernes tillvaro kan komma att bli i biografien omtalat. Den senast omtalade trarydmarknaden bör dock få ett tillägg, i det att det omtalade tillfället inte var invant i "almanackskatekesen" (folkmedvetandet). Annars var det flera hundra kreatur på Traryds torg om stortorgdagarna (kreatursmarknaderna). Det hette ju i förordningen att det endast fick handlas med lantmannaprodukter, men där handlades med allting, såsom sill, färskt och salt kött, slakterivaror, karameller, bröd, tyger, mössor, seldon, liar, räfsor, möbler, laggkärl, lerkärl, smidesvaror och naturligtvis kreatur. Oxar, kor, hästar och får, men vid många av de första åren på 1900-talet fanns det aldrig smågrisar, men däremot spannmål och frösaker. Alla marknader skulle vara slut kl 3 e m.

Ett av de första åren sedan jag flyttat hit, tog jag till Traryd för att köpa kor, ty jag hade då endast 1 ko. Då råkade jag den näste nabon på Ryds-gränsen, som gränsade vid min plan ett långt stycke. Han hette Johan Bengtsson och han hade tagit till marknads ett par småstutar, som drog en vagn med ett par säckar hö, och 2 kor bakom vagnen. Allt var till salu, och s k stockholmshandlare var han, och drev ej mycket på jordbruket. "Jaså, min näste nabo vill sälja kor, det visste jag inte, annars kunde vi ha handlat där hemma", sade jag. "Ja, ger du mig 75 kr för den ena och 50 kr för den andra, så får du dem", blev svaret. Jag betraktade dem några minuter och sade: "Jag ger dig 65 och 35". Det tog han, fick pengar och ville bjuda likköp, men jag avböjde och ledde hem djuren. När jag kom hem, så bodde ju hans hustrus morbror där och han kände genast igen korna, kom och mötte mig och frågade vad jag gett (betalat) för de korna. Jag svarade "100 kr". "Åh, det var då en dummer satan som säljer 2 kor för 100 kr", blev kommentaren.

I det stora hela var det nästan alltid dåligt att sälja kreatur på Traryd, men allting annat gick bättre. En annan gång på Traryd var jag där och menade att sälja oxar. 2 av mina naboar, den förutnämnde C J Bengtsson och Sven Johan Andreasson i Horn, hade inga kreatur med sig, men om en liten stund hade de köpt i min omedelbara närhet vars ett par stutar om morgonen. Jag hörde då att Bengtsson gav 215 kr och Andreasson 190 kr för sina stutar, och jag mente att de borde behålla dem, men de ställde sig att hålla dem till salu. På mina oxar fick jag inga köpanbud, men det var på vårsidan och alla köpare sökte efter småstutar i lagom storlek för att få gjort nödtorftigt vårarbete och att därefter sälja dem med förtjänst. Många köpare till deras stutar anmälde sig. De begärde ju ett par tior mera än vad de gett, men det var som om folk kunnat lukta vad de gett och ständigt bjöds

dem 10 a 15 kr mindre än deras inköpspris. Äntligen kom en som bjöd Andreasson 2,50 kr mer än inköspriset, och han sålde då och måste bjuda likköp (det var en allmän regel, att den som fick pengar skulle bestå kaffe eller överenskommelse om annat likköp). Således gick den ena kronan åt, men jag tyckte att han skulle behållit de djuren han då sålt, ty han var ju tvungen att driva sin jord.

Efter middagen, då Johan Bengtsson troget stått och hållit sina stutar och nödgats avslå alla de många underbud som han fick, så kom det en som bjöd honom inköspriset. Han slog till och bjöd på likköp, och mig med. Jag tyckte det var synd om honom, att han skulle bjuda då han ej vinstat på affären. ”Jo”, tyckte han, ” jag är glad att jag fick mitt ’mjöl’ igen”. Traryds torgplats har flyttats 3 gånger under min tid, men vid de 2 gångerna var ändå de gamla krambodarna uppslagna i fasta långa brädlutor utmed vägen från gamla landsvägen till stationen. Kreatursplatsen flyttades hit och dit på en åker i närheten, ty då den varit i 1 års tid och 12 torgdagar, därav först 3, sedermera 6, kreatursmarknader passerats, blev den åkern bra gödslad, ity att alla djur skulle proppas med foder så mycket som möjligt före avmarschen till marknadsplatsen, och skulle avhållas från att dricka förrän strax framme vid platsen, som därigenom blev avlastningsplats för det ena och andra. Man var alltid mån om att inte låta kreaturen dricka om morgonen vid avgång till marknad, ty då kunde de bli ”lösbukade” och blev tomma och ynkliga till påseende för spekulanter.

De 2 första marknadsplatserna i Traryd var belägna nedom den svåra liden vid Traryds kyrka. Första gården står kvar, men den andra är riven ner och ett stort pensionat, sedermera skolhus, istället uppbyggt. Det tredje stället är flyttat till järnvägsstationen, dit också gästgiveriet som tillhörde de andra gårdarna flyttats. Ävenledes brädlutorna flyttades till det nya torget. Aldrig var där något som kunnat vara bra för bönder att binda kreatur i, annat än torgstängslet med taggråd som sattes upp. Det enda var en bra arrestlokal, en grann bra stuga vid ena sidan av torget, men jag såg aldrig att den kom i bruk, men vi bönder önskade att i regn och snö, eller stark köld, att kunnat få gå in där och skylla, och där kunde varit plats till 20 st. Före 1910 fanns det aldrig torgförda smågrisar på Traryd, men efterhand som dyrtiden ökade efter världskriget, så blev det alltid vid alla torgdagar vanligt att en mängd smågrisar utbjöds till salu. Före 1910 var det så ont om svin i bygderna, att jag måste flera gånger gå till några i Nöttja sn och tinga på att få köpa grisar, där man sporde envar som hade sugga och en kull grisar. Men efterhand blev det grishandel på Traryds torgdagar. Man kan tänka sig i den dyra tiden 1918 då vi alla behövde köpa vars en hushållsgris, var jag och en del av byborna på Traryds torgdag och skulle köpa grisar. Hemma i söderbyn var det en som hette Joel Jonsson som hade en kull grisar, men han ville ha jämnt 100 kr st för dem. Men som ingen i byn ville ge så mycket, så tog han dem till Traryds torgdag. Jag frågade på priset på hans grisar, men det var fortfarande 100 kr, dock om jag köpte hela kullen (de 5 han hade kvar, han hade bara sålt 1) så skulle han vara nöjd med 90 kr st. Han märkte att det gick trögt att få 100 kr. Jag var ju ej beredd på en så stor utgift, men sökte upp 4 bybor och vi lyckades skrapa ihop 450 kr, få köpt tomlådor i butikerna och iväg med dem på tåget hem för 25 öre lådan.

Dagen efter om kvällen var alla de grisarna döda. De fick lunginflammation genom att Jonsson tagit dem ut från det svällvarma stallet där hemma och hållit dem på torget i vårkylan i flera timmars tid. Jag fick 1, Andersson i Laxagården 1, Johannes Nilsson i Horn 2 och Gustav Henrik Södergård 1. Åter kort därefter köpte jag 2 något mindre grisar av Pettersson i Grönlida för 50 kr st, men den ena dog om ett par dagar av lunginflammation. På Traryd kunde vi också sälja stora oxar till betfälten i Skåne om efterhösten. Spannmål såldes också, men ibland blev där så mycket av den varan torgfört, att många bönder fick köra hem med sitt lass igen av brist på köpare. Några fick lägga

in lasset i järnvägens packhus till nästa torgdag. En gång måste jag vända om när jag kört igenom byn, ty det var så glashalt på landsvägen i skogen och oxarna oskodda, så de föll omkull för vart steg. Den största handeln ifrån många församlingar gick över Traryd. Från Göteryd, Hinneryd, Nöttja, Hamneda, Ljunga, Traryd, Markaryd, Hallaryd och Torpa socknar för de sina varor till Traryds marknader. De marknader som fanns i Hinneryd, Ifla, Hamneda och Torpa var av mindre betydelse, men i Nöttja var en betydligt större marknad än de omnämnda. På Nöttja marknad handlades det mera med kor och småstutar än på någon av de övriga i nejdena. Jag antar att 1.000 kreatur var församlade på marknadsplatsen de första 10 år efter att jag kom hit. Sedermera syntes tillförseln minska i mån som fler och fler skaffade sig hästar. Spannmål såg jag aldrig torgförd på Nöttja, men unghästar, kor, oxar, stutar, får och getter. En mycket stor del av kringliggande socknars bönder skulle köpa vårstutar till att driva sina jordbruk med, ty om efterhösten hade de sålt sina stutar, eller om de haft oxar, emedan de ej gärna ville föda stora oxar genom vintern, såvida de inte åtagit sig skogskörning. Det ansågs att oxarna åt för mycket foder om vintern, om de inte skulle arbeta och förtjäna det.

Här i Horns och Ryds byar var det inte mindre än 19 st bönder som var "stockholmshandlare", som handlade med ylleveror om vintrarna. Endast 3 sådana handlare var i de andra byarna i Hamneda sn. Alla dessa handlare skulle ju ovillkorligen ha sått lite råg och sålt sina oxar eller stutar innan den 1/10. Därför, när snart jag var den ende i bägge byarna (Horn och Ryd) som behöll mina stora oxar över vintern, så hängde man på mig med allehanda tiggehjälpe, såsom jordskötsel, kvarnkörslor, brännekörning och att driva tröskor. Alltså var där behov för att köpa stutar i mängd på Nöttja. Stora oxar lönade det sig inte att komma med där, men likväl lyckades det mig att sälja ett par 13-kvarters oxar på Nöttja, och hörde jag många uttala sig med avund över att jag hade sådan "tur". Men många par småstutar har jag både köpt och sålt på Nöttja. 9 fäkreatur sålde jag på Nöttja de 2 åren då jag byggde. Kaffe skulle ju alltid den bjuda på, som fick pengar vid affärer. 10 öre för en kopp med påtår, en bulle och en skorpa. Men så många som lagt antingen mössan, hatten eller handen på deras händer, som slog ihop om handeln, de skulle bjudas på likköpskaffe.

Första gången jag hade sålt kreatur på Nöttja, och som vanligt med handslag bekräftat affären, kom genast en från Ryds by (August Salomonsson) och slog sin hand på och uppmanade en till, som jag inte kände, att göra så med. Därmed var det ju givet att jag skulle bjuda såväl dem som köparen på kaffe. Men under tiden vi trängde oss igenom marknadsskaran, så nappade den här rydbon i armen på så en och så en annan och sade: "Du kan också gå med!". Jag kände dem inte och tyckte att det var höjden av oförskämdhet att inbjuda andra på kaffe på min bekostnad. Men som det var bekant att det kostade endast 10 öre koppen, så brydde jag mig ej om att säga något. När vi så kom in på caféet, placerade sig inte mindre än 7 personer omkring kaffebordet och de 5 var alldeles av mig objudna och för mig obekanta och hade ej alls varit närvarande vid handeln. Denne Salomonsson brukade, såg jag sedan, alltid passa på när han märkte att några skulle handla, att komma fram och lägga hand eller mössa på för att få likköp.

Det märktes ofta på de handlande när de var nära överens, ty då blev de vanligen högröstade, räckte upp händerna eller andra personer ville mäkla och fattade de handlandes händer och med våld driva dem att slå ihop. Därför när det var stilla lugnt väder på en marknad, då gick handeln trögt, men började det blåsa, då blev det genast liv och rörelse, stoj och rop, och då gick affärerna lättare. Tydligen ville de var i sin stad, att inte alla skulle höra resonemanget. Något annat än kaffe fick aldrig säljas på marknader, utom på hotell eller gästgivaregård. Samma gång, då jag gick

hemåt, var jag kommen ensam fram till ett ställe som kallas Kronegården, vid Hamneda där vägen korsar, en mot kyrkan och en mot gästgivaregården, där samlade sig 4 a 5 koskojare vid vägskälet och omringade mig, samt begynte hota mig med att de skulle nog ge mig betalt för det att jag under vägen till marknaden ej velat sälja en ko till dem för 50 kr som de velat köra mig till. Kon kostade 75 kr på marknaden, och den som köpte henne förtjänade ytterligare 7 kr. Som de trängde sig omkring mig, och jag var beredd på det värsta, så kom några av mina naboar fram om hörnet vid Kronegården. När de såg vilka det var, så skyndade de fram och anmodade koskojarna att hastigt avlägsna sig därifrån, vilket de visserligen motvilligt måste foga sig i, och jag blev befriad från överfall – den enda gång jag hotats på alla de marknader jag passerat. Koskojarna, som de kallades, var från vår sockens yttre sydkant Hå vid Hängasjön och kallades Orra-Pettrarna. De hade kor med blåsvarta juver och spenar p g a att de inte mjölkades på flera dagar, på det att köpare skulle tro att det vore mycket högmjolkande kor med sådan juversprängning. Med nöje bjöd jag mina befriare på vars ½ bier och cigarr, när vi kom fram till gästgivaregården. Men själv drack jag aldrig bier eller brännvin.

Den närmast betydelsefullaste marknaden för våra orter var ju Ljungby. Den som ville sälja sina stora oxar, så skulle det vara i Ljungby. Jag räknade 16 vagnslaster på järnvägsstationen, fullastade med oxar. Vanligen var det Östergötland resan gällde och uppköparna var därifrån. Även hästhandel och på de 2 senaste decennierna betydlig smågrishandel. Men spannmål sålde vi aldrig till Ljungby, utan det var endast de angränsande socknarna närmast till Ljungby som saluförde sådan. Dit skulle ju alla yllehandlarbönderna komma för att avyttra sommaroxarna. Då köpte de inga andra igen förrän på de kringliggande småstutemarknaderna på vårsidan, såsom Nöttja, Ifla, Hamneda, Traryd, Älmhult, Hinneryd m fl.

En enda Ljungbymarknadsresa får omtalas, bland de många, ty tid och utrymme skulle ta för stora dimensioner ifall allt skulle skrivas. Knut i Aspuddarna var nygift och söp mycket. Vi var gränsnaboar. Hans hustru kom 2 dagar innan Ljungby vårmarknad i mars till mig och bad mig att ta vara på hennes man, så han komme lyckligt hem ifrån marknaden, ty hon hade sport att jag skulle köra dit. Jag lovade att om han bara ville lyda mig, så skulle det nog gå bra. En annan rydsbo kom också och ville ha sällskap med mig och åka, medan han skulle binda en kviga bakefter, som han ämnade sälja där. Jaha, vi bestämde möte vid Ryds korsväg emot landsvägen en viss timme om morgonen dagen innan marknaden. Jag hade vagnshäcken full och 3 st "stendt" stoppade hösäckar med mig. Knut skulle köra med sina oxar och vagn. August i Ryd band sin kviga bakom min vagn och vi körde. Vackert väder var det då. August i Ryd skulle skaffa oss logi, för han låtsades vara välbekant med allt i och omkring Ljungby. Men var vi frågade så var det upptaget, och till sist var vi framme i köpingen, men ännu hade vi ej fått hyra hus, oaktat att vi försökt efter Augusts anvisning, och nu beredde vi oss på att få hålla på gatan, men slutligen kom vi till en änka som hade Ljungby klockaregård. Hon hade ett tomt tröskevandringshus, och där var det plats till 10 par. Knut hade dock lyckats få hus till sina oxar på ett annat ställe.

Jag satte in mina oxar efter överenskommelse. I den ena sidan var taket däröver otätt, så att därunder stod en vattenflo, men jag band mina oxar i ett hörn där det var torrt. 2 st hösäckar stoppade jag in under fotträet på loglängan, och det hö som var i vagnen, jämte något av 3:e säcken, gav jag dem att äta. Jag gick så in i stugan, där vi fick våra bäddar anvisade, men det var ju inte kväll ännu och efter en stund gick jag ut och skulle se till oxarna. Jaha, genast hade en ifrån Bolmsö sn tagit bort mina oxar och satt dem i vattenflon, och satt sina egna där mina stått. Jag frågade allvarsamt vem som hade gett honom lov att lösa och flytta oxarna, och att han genast skulle flytta sina oxar

undan, i synnerhet som där fanns plats. Han svor åtskilligt, men som han inte frågat änkan om lov att sätta in oxarna, så måste han flytta dem och jag satte åter mina oxar där de förut stått. Så kom där i detsamma en av östgötauppköparna och erbjöd mig 350 kr och det antog jag. En tia i handpeng, namnet på mig och han själv, samt bestämmelse om att möta dagen efter kl 8 vid Ljungby gästgivaregård. Fler och fler personer kom till med stutar och kor, och besynnerligt nog, utan att fråga, band sina kreatur. Så till slut kom där en, morbror till Knut, och satt in en ko i fähuset precis inom dörren, så att husfolket ej kunde komma in. Han blev tillsagd att flytta bort sin ko till något annat ställe, ty det fanns ju ej plats här till fler djur. Lars Johan höll sin ko i 10 minuter ute igen på gårdsplanen, men ledde sedan likväl in sin ko i fähuset igen tvärt emot förbudet. Det blev därvid, husfolket visste inget därom förrän om morgonen. Mat hade han med sig, men inget till kon.

Det var ju därför folket i närheten av marknadsplatserna bakade kakor och beredde sig att förtjäna något på logi, kaffe och mat åt de marknadsresande. En stackars kvinna bad om husrum i klockaregården, men folket själva måste ligga på bara köksgolvet, så den kvinnan fick bo i "salen" och jag hörde hur hon arbetade hela natten. Hon gjorde konstgjorda blommor. Hur jag kunde vara vaken hela natten och hörde hur hon kastade sissaren på bordet, är lätt att förklara. Först kom Knut och August, bägge mina sällskapsryabor, in, och den förstnämnde hade också sålt sina oxar till östgöten, men var de nu fått brännvin ifrån, så var de fulla. Knut skulle ligga i en soffa och August och jag skulle vara sängkamrater i en annan soffa i storstugan, men Knut skrek och gav sig av vända och måste ut och kräkas ett par gånger av spriten. Sedan talade August i delirium hela natten utan en minuts uppehåll och skällde ut alla han kände i våra byar. På efternatten vid 1-2-tiden blev det ett starkt åskväder med snö och regn, så att alla var vakna. Kl 5 på morgonen kom en som legat i uthusen in och svor på den "skåningaskitdjävulen" som ej kunnat binda sina oxar bättre än att de slitit sig lösa, ätit upp hans hö samt höll på med att döda hans oxar.

Jag måste upp ur sängen, oaktat att jag inte sovit en blund, och få lånat en lykta med stearinljus i och ut i ovädret runt om gården och ut i tröskverksskjulet. Han som var nödställd gjorde mig sällskap och när vi kom därut, så låg mina stackars oxar beskedligt och tuggade "dröv" och hade endast vänt sig om sedan de kommit lösa. "Ser du nu att knuten på tömmen inte är upplöst och att det är en grov, ny stark tøm, således måste väl något annat fattas", påpekade jag. "Vi ska se på krampan där jag band dem", sade jag och lyste på krampan som befanns vara fläkt så att repet kunnat trängas igenom utan att knuten upplöstes. "Jaha, du är oskyldig", medgav främlingen. "Och förresten", sade jag, "så ska du få hö i ersättning för det de ätit upp". Och därmed drog jag fram den ena av de 2 hårt med hö packade säckar som jag dagen förut stoppat under loggolvet och tog en famnfull, samt beredde mig att ta mer, men då sade han: "Nu vill jag inte ha mer, där var inte så mycket i min säck." "Nå", tyckte jag, "då hade du ju inte behövt väsnas, för oxarna är ju så snälla som du ser." Han medgav det, och jag band mina oxar om en stolpe på samma hörn där de stått förut. Jag gick in igen med lyktan (stormlyktan var ej uppfunnen), tackade för lånet och beslöt att inte lägga mig igen. Men då begynte August att skrika om att nu skulle vi vara tysta för nu skulle han sova. "Nej, du ska så fan heller", menade jag, "har du och Knut skrikit och väsnats och hållit hela huset vakande för er skull, så ska du upp!". Jag tog därpå bägge händerna på August och höll dem i kors över hans bröst och kittlade honom på revbenen. "Ta mig satan, slår jag dig på skallen!" skrek han. "Ja, slå du bara, du ser hur maktlös du är. Nej, upp med dig!", och därvid slängde jag honom upp på golvet, men han gick ut i köket där fruntimren redan hade kokat kaffe, som snart därefter av en hel hop hungriga gäster förtärdes tillika med smörgåsar, som kostade: 50 öre för kaffe med 2 grovbrödssmörgåsar, en bulle och en skorpa. Men enbart bulle och skorpa endast 10 öre, och för logiet 50 öre som jag

betalade, men de infödda förnam jag aldrig att de betalade något för logi annat än på hotell eller caféer.

/Continuerar/